

Spolufinancováno
Evropskou unií

**SPOKO
POBESKYDÍ**

Analýza potřeb v sociální a komunitní oblasti Mikroregionu Žermanické a Těrlické přehrady

březen 2024

OBSAH

Obsah	1
1 Úvod	2
2 Cíl a metodika	3
3 Stručný popis území	4
4 Obyvatelstvo	12
5 Kvalita života	24
6 Potřeby obyvatel v sociální a komunitní oblasti	26
7 Dostupnost sociálních a obdobných služeb	39
Seznam příloh	43
Příloha č. 1: Použité zdroje	44
Příloha č. 2: Tematické mapy	46

1 ÚVOD

Člověčí život není nekonečná procházka loukou plnou kopretin. Má svůj začátek a svůj neodvratný konec, své vzestupy a vrcholy i propady a pády. Naštěstí jen málokdo z nás je ve chvílích své slabosti skutečně sám. I v momentu největší prázdnoty naše okolí vyplňují naši blízcí a ještě bližší, kteří nám mohou a chtějí pomoci. Každý z nás má dar pomáhat a překážky na cestě nám mohou využití tohoto daru pouze zkomplikovat, ne však nás nutně zastavit. Kde je vůle, je i cesta. Pravděpodobně je v našem okolí další dobrá duše, která může pro změnu pomoci nám, abychom my pomohli druhým. Nejsilnějším prvkem člověčího zázemí na dědině vždy byla, je a bude rodina a vedle ní sousedské (obecní) společenství (komunita) sestávající z lidí, kteří jsou schopni postarat se nejen o sebe, ale i o své okolí. Protože není-li společenství schopno postarat se o sebe samo, nikdo jiný to za něj neudělá a ono ztrácí právo nazývat se společenstvím.¹

S vědomím této potřebnosti a příležitosti se Mikroregion Žermanické a Těřlické přehrady rozhodl využít nabídky projektu SPOKO Pobeskydí a pod jeho hlavičkou rozvíjet komunitní práci jako prevenci sociálního vyloučení. Starostové obcí mikroregionu moudře rozpoznali bohatství, které mají ve svých obcích, a rozhodli se je využít k prospěchu každého posledního z jejich obyvatel. Prostřednictvím drobných i větších akcí s pomocí projektu podporují to či ono, což však je ze své podstaty pomíjející a nepodstatné. Oč tu běží a je očím neviditelné, je posilování místního společenství a propojování těch, kteří chtějí, s těmi, kteří můžou, aby všichni společně pomohli těm, kteří to potřebují, a ve výsledku i sami sobě. Aby to vše mělo nějaký řád, vznikla tato analýza. Shromáždí poznatky získané nespočtem různých způsobů, aby našla potenciály a limity místních společenství k řešení jejich vlastních problémů. Pokud pomůže k řešení alespoň jednoho problému jednoho konkrétního člověka, nepsalí jsme ji zbytečně.

Obrázek č. 1: *Není těžký, otče, ... je to můj bratr*²

¹ Tím se společenství (angl. community) liší od společnosti (angl. society). Společenství bývají v rurální sociologii spojována s (tradičním) venkovem, zatímco anonymní společnosti s městy.

² Traduje se příběh chlapců z domova Boys Town. Malý Howard trpěl postižením, které mu téměř znemožňovalo vlastní pohyb. Starší chlapci mu však pomáhali, kde mohli, tím, že jej nosili přinejmenším po schodech na zádech. Jednoho dne se otec Flanagan, zakladatel, majitel a vlastně opravdový táta jejich domova a náhradní táta každého z nich, zeptal jednoho z chlapců, jestli není malý Howard příliš těžký. „Není těžký, otče, ... je to můj bratr.“ V roce 1969 nahráli britští Hollies svou stejnojmennou ikonickou píseň (He ain't heavy, he's my brother).

2 CÍL A METODIKA

Cílem této analýzy je poskytnout místním aktérům, realizátorům projektu a spolupracujícím organizacím informace relevantní pro další rozhodování: strategické, projektové i akční plánování v zásadních, běžných i banálních záležitostech souvisejících s předmětem analýzy, kterým jsou potenciály a limity v sociální a komunitní oblasti života v obcích mikroregionu Žermanické a Těrlické přehrady. Metodika a struktura analýzy vychází z potřeb projektu a místních aktérů.

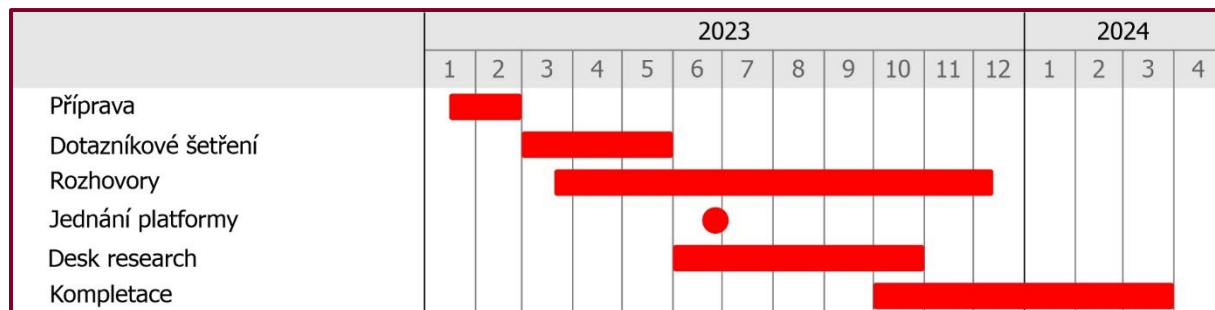
Analýza byla zpracována kombinací expertních a komunitních metod, přičemž její zásadní kapitoly (č. 6 a 7) vychází z konceptu triády, využívaného při plánování sociálních služeb a založeného na přirozené spolupráci tří neopominutelných aktérů: obyvatel mikroregionu a reálných či potenciálních uživatelů sociálních služeb (těch, pro které se to vše dělá), poskytovatelů sociálních služeb a dalších místních aktérů (těch, kteří první skupině slouží) a samospráv a dalších aktérů veřejné správy (kteří to vše přinejmenším do značné míry zpravidla platí, spoluorganizují a nesou odpovědnost za rozvoj území ve svých působnostech). Zároveň tyto stěžejní kapitoly vychází z dat a informací, které analýze poskytly kapitoly č. 3, 4 a 5 založené na popisných metodách. Použité sekundární zdroje jsou v textu citovány a shrnuty v závěrečném seznamu (příloha č. 1).

Analýza sestává z dílčích analýz, které odpovídají jednotlivým kapitolám tohoto dokumentu a které mají vlastní metodiky. Analýza začíná vymezením a stručným popisem území mikroregionu (kapitola č. 3), jehož součástí je i fyzickogeografická, a především socioekonomická analýza zdůrazňující ty prvky prostředí mikroregionu, které mají přinejmenším potenciální vazbu k předmětu analýzy. Detailnější popisy oblastí bezprostředně souvisejících s tímto předmětem následují v kapitole č. 4. V ní je prostřednictvím demografické analýzy charakterizováno místní obyvatelstvo, jehož potřeby a jejich naplnění jsou ústředními tématy analýzy i celého projektu SPOKO, a ekonomické a sociální prostředí, v němž se místní obyvatelstvo nachází. Kapitola č. 5 uzavírá blok první části analýzy shrnující charakteristikou kvality života v jednotlivých obcích. Jednotlivé kapitoly doplňují tabelární a grafické výstupy. Statistická data za mikroregion jsou srovnána s daty za sousední venkovské mikroregiony³ a s daty za hierarchicky vyšší území.⁴

Navazující kapitola č. 6 předkládá informace o potřebách obyvatel v sociální a komunitní oblasti. Je založena na dotazníkovém šetření, které v obcích mikroregionu proběhlo v březnu až květnu 2023, na rozhovorech se zástupci vybraných cílových skupin, obcí a vybraných poskytovatelů sociálních služeb, které probíhaly od jara do podzimu téhož roku. Kapitulu uzavírá shrnutí hlavních závěrů z jednání platformy mikroregionu, které se uskutečnilo v červnu 2023. Různorodost metod využitých v této kapitole je zvláště cenná. Na tutéž problematiku se nahlíží z perspektiv různých aktérů působících v sociální a komunitní oblasti, což poskytuje plastický obraz o ní. Na to navazuje závěrečná kapitola č. 7, která (jak je to jen možné vzhledem k permanentnímu zastarávání zdrojových dat a informací) syntetizuje hlavní poznatky o dostupnosti sociálních služeb v mikroregionu a jeho okolí a způsobech, jak jsou tyto služby zajišťovány a financovány.

Časový sled jednotlivých aktivit při zpracování analýzy znázorňuje následující schéma (obrázek č. 2).

Obrázek č. 2: Průběh zpracování analýzy

³ Mikroregion obcí povodí Morávky (zahrnuje obce Dobrá, Dobratice, Krásná, Morávka, Nižní Lhoty, Nošovice, Pražmo, Raškovice, Vojkovice a Vyšní Lhoty) a mikroregion obcí povodí Stonávky (zahrnuje obce Dolní Tošanovice, Hnojník, Horní Tošanovice, Komorní Lhotka, Ropice, Řeka, Smilovice, Střítež, Třanovice a Vělopolí).

⁴ Okresy Frýdek-Místek a Karviná, Moravskoslezský kraj a Česko.

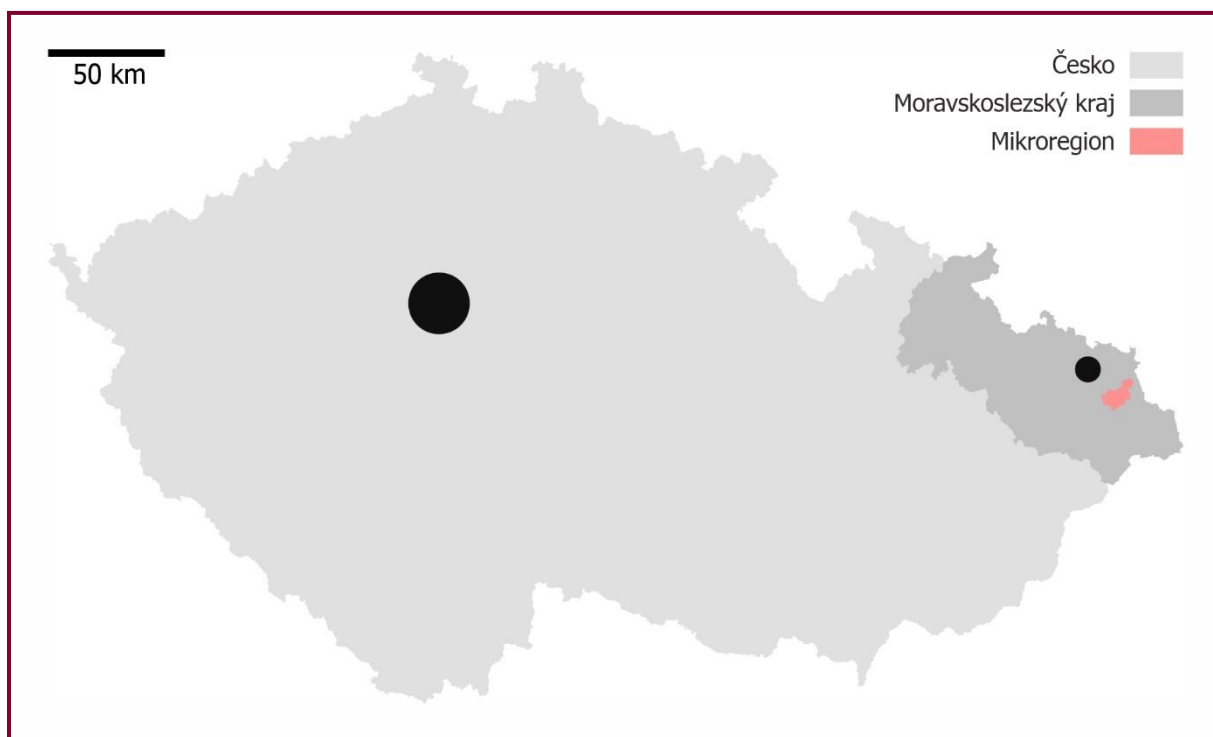
3 STRUČNÝ POPIS ÚZEMÍ

Účelem stručného popisu je předložit výchozí poznatkovou základnu, umožňující zorientovat se v území, pochopit jeho problémy a příležitosti rozvoje. První část popisu vymezuje území mikroregionu a předkládá základní informace o něm. Následuje stručná fyzickogeografická a podrobnější socioekonomická analýza zdůrazňující ty prvky prostředí mikroregionu, které mají přinejmenším potenciální vazbu k předmětu této analýzy.⁵

3.1 VYMEZENÍ ÚZEMÍ

Mikroregion je vymezen územím deseti členských obcí svazku.⁶ Nachází se ve východní části Moravskoslezského kraje, v nejvýchodnější části Česka. Vymezení mikroregionu a základní údaje o něm a o jednotlivých obcích přibližují následující mapy (obrázek č. 3 a obrázek č. 4) a tabulky (tabulka č. 1 a tabulka č. 2).

Obrázek č. 3: Lokalizace mikroregionu v územně-správním členění Česka

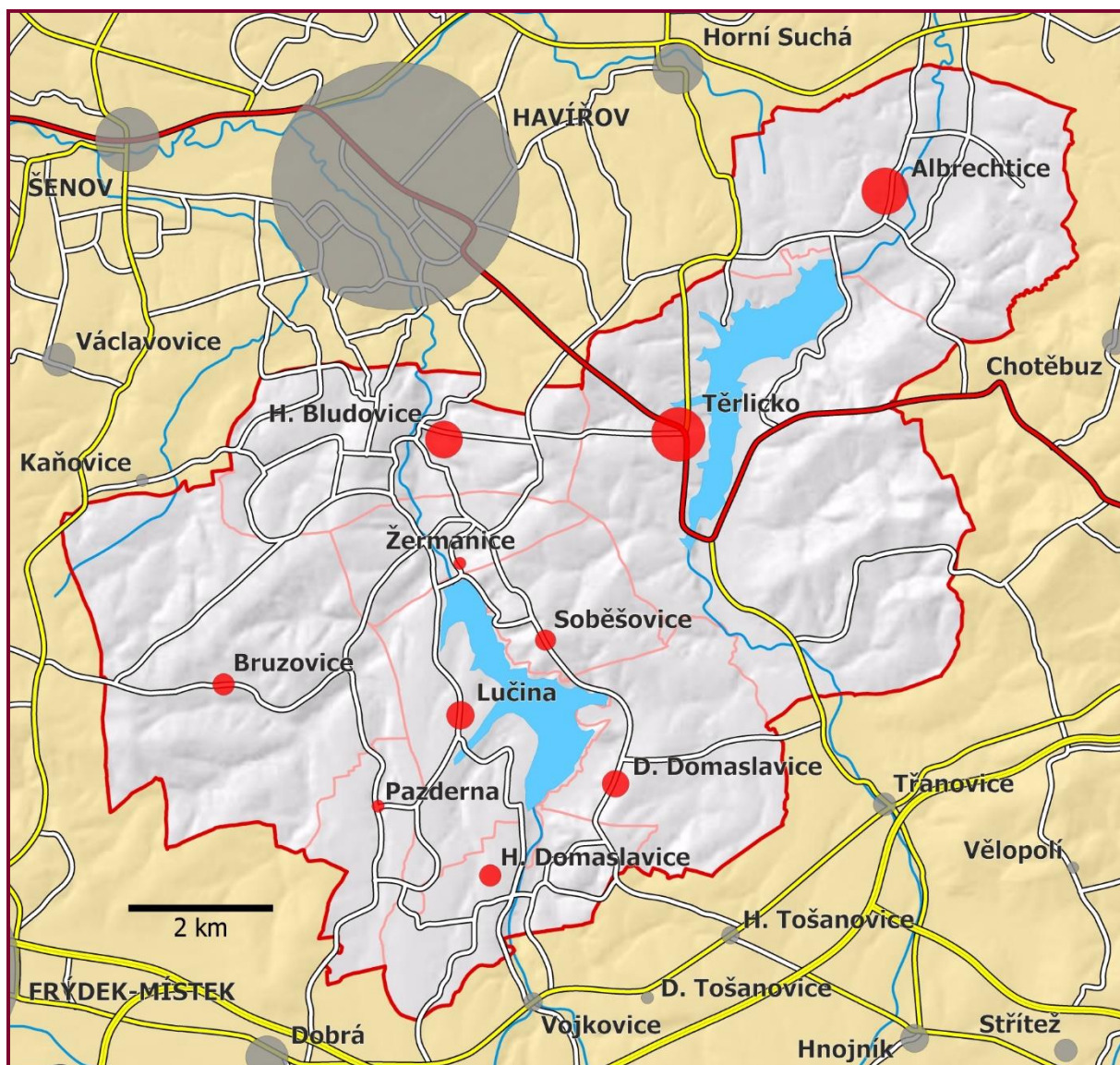
Tabulka č. 1: Lokalizace mikroregionu v územně-správním členění Česka

Hierarchická úroveň	Celek
NUTS II (region soudržnosti)	Moravskoslezsko
NUTS III (kraj)	Moravskoslezský kraj
NUTS IV / LAU I (okres)	Frýdek-Místek Karviná

⁵ Detailnější popisy oblastí bezprostředně souvisejících s předmětem analýzy následují především v kapitole č. 4.

⁶ Albrechtice, Bruzovice, Dolní Domaslavice, Horní Bludovice, Horní Domaslavice, Lučina, Pazderna, Soběšovice, Těrlicko a Žermanice.

Obrázek č. 4: Přehledná mapa mikroregionu

Tabulka č. 2: Základní údaje o obcích a mikroregionu⁷

Obec / území	Rozloha [km ²]	Počet obyvatel	Míra lidnatosti [obyv./km ²]
Albrechtice	12,69	3 826	301,55
Bruzovice	15,96	969	60,73
Dolní Domaslavice	7,36	1 445	196,31
Horní Bludovice	8,98	2 533	282,06
Horní Domaslavice	5,07	1 020	201,37
Lučina	7,44	1 537	206,58

⁷ K 31. prosinci 2022. Zdroj: ČSÚ 2023f.

Obec / území	Rozloha [km ²]	Počet obyvatel	Míra lidnatosti [obyv./km ²]
Pazderna	3,22	367	114,01
Soběšovice	3,66	953	260,13
Těrlicko	24,65	4 819	195,49
Žermanice	3,43	351	102,46
Mikroregion	92,45	17 820	192,76
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>185,95</i>	<i>12 688</i>	<i>68,24</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>84,45</i>	<i>9 654</i>	<i>114,32</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>1 208,44</i>	<i>214 669</i>	<i>177,64</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>356,22</i>	<i>242 166</i>	<i>679,82</i>
<i>Moravskoslezský kraj</i>	<i>5 430,55</i>	<i>1 189 674</i>	<i>219,07</i>
<i>Česko</i>	<i>78 871,04</i>	<i>10 827 529</i>	<i>137,28</i>

3.2 KRAJINA A PŘÍRODA

Mikroregion se rozkládá v údolích řek Stonávky a Luciny a na okolních kopcích. Na těchto vodních tocích byly v padesátých a šedesátých letech minulého století vybudovány vodní nádrže Žermanice a Těrlicko, jejichž okolím je území mikroregionu vymezeno. Jižně od mikroregionu se zvedají Moravskoslezské Beskydy, severně krajina přechází do Ostravské pánve. Území mikroregionu představuje přechodnou krajinu mezi těmito dvěma určujícími krajinnými celky. Rozmanitost krajiny a jejích složek na relativně malém území je bohatstvím mikroregionu a jeho obyvatel. Je určujícím faktorem sídelní struktury, ekonomických aktivit a současně zdrojem potenciálů a limitů dalšího rozvoje území.

Podbeskydská pahorkatina, v níž mikroregion téměř cele leží,⁸ je z geologického hlediska utvářena různě odolnými mezozoickými a paleogenními sedimenty Západních Karpat. Nejníže položené části údolí jsou vyplněny aluviálními sedimenty. Odolnost geologického podkladu a procesy, které na jeho tvarování působily, se podílely na utváření specifického reliéfu. Území je vlněné a rozpětí nejvyšších a nejnižších nadmořských výšek v něm nečiní ani celých dvě stě metrů. Na řadě míst byly v minulosti těženy stavební materiály.

Většina území náleží k mírně teplému, jeho severní části k teplému klimatickému typu. Podnebí je výrazně ovlivněno otevřeností terénu směrem k severu. V důsledku toho je místní počasí nestálé a poměrně často se vyskytují teplotní inverze působící nepříznivé rozptylové podmínky a hromadění exhalací z dopravy, hospodářské činnosti a lokálních topenišť. Nedaleké Moravskoslezské Beskydy bývají čas od času postiženy extrémními meteorologickými jevy typu přívalových nebo několikadenních vytrvalých srážek, které mají své dopady i na vzdálenějších středních a dolních tocích řek. Potenciální hrozbou, jejíž průběh a dopady lze v současnosti obtížně vyhodnotit, mohou být dlouhodobé klimatické změny.

Hlavními vodními toky odvodňujícími území jsou Stonávka (levostranný přítok Olše) a Lucina (pravostranný přítok Odry). Významnými hydrologickými prvky, utvářejícími charakter krajiny a definujícími identitu mikroregionu, jsou vodní nádrže Žermanice a Těrlicko. Tyto vodní plochy slouží především k zásobování dolů a hutí vodou a plní též protipovodňové a rekreační funkce a vylepšují průtoky obou toků pod přehradami. Průtoky obou řek a jejich přítoků nad přehradami bývají rozkolísané vlivem klimatických a geomorfologických vlivů a také působením člověka na krajinu. V důsledku toho mohou být zejména horní části území zranitelné vůči lokálním povodním. Ačkoli povodně v posledních dekádách nezpůsobily v mikroregionu vážnější škody, představují hrozbu, kterou nelze přehlížet. Jako součást protipovodňové prevence, ale též prevence před suchem a výkyvy v hydrologickém režimu vůbec, jsou v území postupně realizována opatření zaměřená na revitalizaci vodních toků a přilehlé krajiny.

⁸ Pouze malá část Horních Bludovic spadá do Ostravské pánve.

Přirozený krajinný pokryv (dubohabřiny a bučiny) se v mikroregionu nedochoval. Byl nahrazen vegetací typickou pro zemědělsky obhospodařovanou kulturní krajinu, smrkovými monokulturami a antropogenizovanými loukami. Postupně však dochází k nárůstu podílu listnatých dřevin (buk, javor klen a další) a k mírnému nárůstu podílu lesů. Lesní porosty však mají většinou nízkou biologickou hodnotu a jsou choulostivé vůči meteorologickým kalámitám a škůdcům. Přesto i v nich a v ostatních částech kulturní krajiny nalézají útočiště vzácné druhy rostlin a živočichů. Na druhou stranu místní biodiverzitu ohrožuje pronikání invazních druhů rostlin a živočichů. Nebezpečí představují rovněž původní domácí expanzivní druhy (druhy druhotné sukcese). Intenzivní zemědělství a doprava ohrožují řady polní zvěře.⁹

3.3 HOSPODÁŘSTVÍ A SLUŽBY

Mikroregion je hospodářsky úzce provázán s blízkou ostravsko-karvinskou průmyslovou aglomerací. Když počátkem devadesátých let minulého století postihly Ostravsko vážné hospodářské problémy, důsledky pocítili i lidé ve venkovských obcích mikroregionu. Hospodářské problémy byly způsobeny souběhem několika procesů. Celý systém domácího hospodářství předně musel projít přeměnou centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku založenou na tržních principech, otevřít své trhy zahraniční konkurenci a vytvořit příležitosti pro příchod zahraničních investorů. Zároveň se Ostravsko muselo, podobně jako jiné tradiční průmyslové, strukturálními deformacemi postižené regiony v bývalých socialistických státech, vypořádat s náhlým hospodářským propadem, jehož přímým důsledkem byl pokles celkové zaměstnanosti v jádru průmyslové oblasti i v jejím širším zázemí. Celý region byl dále znevýhodněn chybějícím dálničním napojením na růstové regiony, periferní polohou v rámci Česka, horší vzdělanostní strukturou obyvatelstva, v samotném Ostravsku pak i nižší kvalitou životního prostředí a nepříznivým image udržovaným sdělovacími prostředky. V přilehlých venkovských oblastech byla situace o to obtížnější, že transformaci procházelo rovněž místní zemědělství.

K 31. prosinci 2022 bylo v mikroregionu evidováno 2 237 aktivních podnikatelských subjektů. Koeficient podnikatelské aktivity¹⁰ je srovnatelný s hodnotami za oba referenční venkovské mikroregiony a okres Frýdek-Místek. Oproti hodnotám za Moravskoslezský kraj a zejména okres Karviná je vyšší, naopak, oproti hodnotám za celé Česko výrazně nižší. Vyšší hodnoty koeficientu zpravidla svědčí o absenci středně velkých a velkých zaměstnavatelů ve spádovém území, reálné hodnoty proto celkem věrně zobrazují pozici mikroregionu v regionální a národní ekonomice. V mikroregionu samotném (v Těrlicku) se nachází pouze dva střední a jeden velký aktivní ekonomický subjekt (viz tabulka č. 3). Velká část obyvatelstva je proto odkázána na zaměstnavatele působící mimo mikroregion (viz kapitola č. 4.2).

Tabulka č. 3: Intenzita podnikatelské činnosti¹¹

Obec / území	K ^{pa}	Počet zaměstnavatelů	
		středně velkých	velkých
Albrechtice	0,1006	-	-
Bruzovice	0,1920	-	-
Dolní Domaslavice	0,1363	-	-
Horní Bludovice	0,1346	-	-
Horní Domaslavice	0,1206	-	-
Lučina	0,1256	-	-
Pazderna	0,1090	-	-
Soběšovice	0,1312	-	-

⁹ CENIA nedatováno, Cichá 2004, PROXIMA 2006, WANET nedatováno.

¹⁰ Poměr počtu aktivních subjektů k počtu obyvatel.

¹¹ K^{pa} je koeficient podnikatelské aktivity. Středně velký zaměstnavatel zaměstnává 50–249 zaměstnanců, velký zaměstnavatel 250 a více zaměstnanců. K 31. prosinci 2022. Zdroj: ČSÚ 2023h.

Obec / území	K ^{pa}	Počet zaměstnavatelů	
		středně velkých	velkých
Těřlicko	0,1268	2	1
Žermanice	0,1026	-	-
Mikroregion	0,1255	2	1
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>0,1261</i>	<i>5</i>	<i>5</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>0,1308</i>	<i>6</i>	<i>-</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>0,1247</i>	<i>185</i>	<i>38</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>0,0876</i>	<i>167</i>	<i>30</i>
<i>Moravskoslezský kraj</i>	<i>0,1190</i>	<i>1 059</i>	<i>232</i>
<i>Česko</i>	<i>0,1505</i>	<i>11 982</i>	<i>2 411</i>

V sektorové struktuře subjektů je nadprůměrně zastoupen primární sektor (zejména zemědělství; 8,99 %), průmysl, stavebnictví a vybrané služby (velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, ubytování, stravování a pohostinství) jsou ve struktuře aktivních podnikatelských subjektů zastoupeny ve srovnání s okresními, krajskými i celostátními hodnotami průměrně (viz tabulka č. 4). Potenciální hrozbou je vysoká závislost místního hospodářství na dodavatelích a odběratelích (též zaměstnavatelích) sídlících a působících mimo mikroregion.

Tabulka č. 4: Sektorová struktura podnikatelské činnosti¹²

Obec / území	Zemědělství, lesnictví rybářství	Průmysl	Obchod a služby (výběr) ¹³
Albrechtice	8,57 %	12,21 %	17,14 %
Bruzovice	16,13 %	15,05 %	13,98 %
Dolní Domaslavice	8,63 %	18,27 %	20,81 %
Horní Bludovice	6,74 %	12,32 %	20,23 %
Horní Domaslavice	10,57 %	11,38 %	22,76 %
Lučina	6,74 %	11,92 %	20,73 %
Pazderna	17,50 %	17,50 %	12,50 %
Soběšovice	8,80 %	16,80 %	18,40 %
Těřlicko	7,36 %	12,93 %	20,29 %
Žermanice	25,00 %	8,33 %	11,11 %
Mikroregion	8,99 %	13,41 %	19,04 %
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>13,06 %</i>	<i>17,19 %</i>	<i>19,38 %</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>14,33 %</i>	<i>12,19 %</i>	<i>17,74 %</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>7,72 %</i>	<i>15,23 %</i>	<i>19,18 %</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>3,42 %</i>	<i>14,27 %</i>	<i>18,90 %</i>

¹² Podíl aktivních subjektů působících v daném sektoru na celkovém počtu aktivních subjektů. K 31. prosinci 2022. Zdroj: ČSÚ 2023i.

¹³ Velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, ubytování, stravování a pohostinství.

Obec / území	Zemědělství, lesnictví rybářství	Průmysl	Obchod a služby (výběr) ¹³
Moravskoslezský kraj	5,36 %	15,03 %	18,92 %
Česko	5,62 %	13,85 %	20,49 %

Původní zemědělství bylo orientováno převážně na smíšenou, rostlinářsko-živočišnou výrobu, která nacházela odbyt v mikroregionu a jeho blízkém okolí. V období před rokem 1989 se tato výroba soustředila do relativně malého množství kolektivních farem (JZD, státní statky), které se vyznačovaly nízkou produktivitou výroby, což se projevilo po přechodu ekonomiky na tržní model fungování existenčními problémy řady z nich. Část naddimenzovaných zemědělských areálů ztratila v průběhu let své původní využití, což vedlo k jejich degradaci a vzniku zemědělských brownfieldů. Zemědělství však postupně prošlo víceméně úspěšnou transformací, na jejímž základě dnes stojí nejvýznamnější zemědělské subjekty mikroregionu.

Po roce 1989 a zhroutilí centrálně plánovaného hospodářství a jeho trhů prošla celá ekonomika ostravsko-karvinské průmyslové aglomerace privatizací a transformací. Nejvýznamnější podniky přizpůsobily svou orientaci, strukturu a rozsah svého zaměření a po turbulentních devadesátých letech stabilizovaly svou pozici na trhu. Postupně se v regionu prosadily i nové, dynamicky se rozvíjející společnosti. Bez ohledu na celkový pokles počtu pracovních míst měl transformační proces ozdravný efekt a projevil se i na zaměstnanosti a konkurenceschopnosti regionálních průmyslových podniků. To má pozitivní dopad i na zaměstnanost obyvatel mikroregionu, jejichž část zaměstnaná v průmyslu za prací vyjíždí mimo jeho území.

Sektor služeb navazuje na regionální zemědělskou a průmyslovou výrobu (služby podnikatelským subjektům) a spolu s maloobchodem na soustředění koupěschopné a koupěochotné poptávky ze strany obyvatel, návštěvníků a turistů (služby a maloobchod pro koncové zákazníky). Koncentrace nabídky pro obyvatele je závislá na velikosti sídel: malá venkovská sídla jsou charakteristická nižší nabídkou služeb a maloobchodu, nabídka ve větších sídlech a zejména v okolních městech je s ohledem na regionální podmínky uspokojivá. Po letech až nepřiměřeného rozvoje služeb a maloobchodu v devadesátých letech došlo ke zpomalení a následné ekonomické racionalizaci rozmístění nabídky. Silnou konkurenci místním poskytovatelům tvoří nabídka v okolních obcích a zejména městech, především pak síla rychle se rozvíjející sítě hyper- a supermarketů. Velké zahraniční obchodní společnosti se díky propracovanější kultuře prodeje, lepšímu marketingu a systému nízkých cen dokázaly snadněji prosadit na domácím trhu a vytlačit tak část domácích prodejců. Uzavírání provozoven služeb a maloobchodu (často jediných svého druhu v obci) zvyšuje tlak na mobilitu obyvatel mikroregionu a činí část z nich kriticky závislou na veřejné dopravě.

V mikroregionu existují příhodné podmínky pro rozvoj cestovního ruchu, který má především při přehradách dlouhou tradici. Mikroregion nabízí vhodné podmínky především pro letní rekreaci, ale též pro celoroční poznávací turistiku zaměřenou na přírodní i kulturně-historické zajímavosti. Na druhou stranu mikroregion postrádá (kromě obou vodních nádrží) výrazně atraktivitu, na kterých by mohl budovat image turistické destinace národního nebo mezinárodního významu. Podobný, lokální až regionální význam mají též kulturně-společenské a sportovní akce, které se v mikroregionu konají.

3.4 ŠKOLSTVÍ A SOCIÁLNÍ INFRASTRUKTURA

Ve školním roce 2020/21 se v mikroregionu nacházelo celkem jedenáct mateřských a devět základních škol, z toho šest neúplných (viz tabulka č. 5). Žermanická mateřská škola je odloučeným pracovištěm mateřské školy z Horních Bludovic. V Albrechticích a Těrlicku se nachází mateřské a základní školy jak s českým, tak s polským vyučovacím jazykem. V Těrlicku kromě nich navíc působí dětský domov se základní školou. Mateřská škola nepůsobí v jedné a základní škola ve dvou obcích. Ve srovnání s oběma referenčními mikroregiony je dostupnost předškolního a základního vzdělávání v mikroregionu mírně nadstandardní. Střední školství není v mikroregionu zastoupeno a většina studentů navštěvuje některou ze středních škol v blízkých městech.

Dostupnost a kapacity venkovských zařízení předškolní a školní péče jsou konfrontovány s realitou dlouhodobého poklesu počtu dětí v Česku,¹⁴ s dočasnými a lokálně působícími výkyvy v důsledku migrace a stěhování rodin

¹⁴ Hovoříme o poklesu v měřítku dekád. Nárůst počtu dětí v mateřských školách, zaznamenaný v desátých letech, souvisí s vlnou zvýšené porodnosti započaté v druhé polovině nultých let. Po odeznění této vlny lze očekávat návrat

s malými dětmi do obcí v zázemí měst a s existující konkurencí městských škol. Dlouhodobá udržitelnost venkovského školství je kromě toho spojena s otázkou hledání a nalézání jeho alternativních funkcí, k nimž přispívá tradiční poslání venkovských škol jako hybatelů místního společenského života. Zajímavou perspektivu představuje využití stávajících zařízení pro potřeby komunitního vzdělávání. Obavy místních aktérů vyvolává stále klesající důraz na rozvoj některých kompetencí (manuálních, technických, jazykových apod.), podstatných pro pozdější uplatnění žáků a studentů na trhu práce. Neméně znepokojujícím jevem je nárůst sociálně patologických jevů na školách, zvláště ve spojení s chybějícími kapacitami odborníků, vyškolených pro jejich prevenci a řešení.

Tabulka č. 5: Školství¹⁵

Obec / území	Počet tříd		
	MŠ	ZŠ (1–5)	ZŠ (1–9)
Albrechtice	4	2	10
Bruzovice	2	3	-
Dolní Domaslavice	2	-	11
Horní Bludovice	1	3	-
Horní Domaslavice	2	-	-
Lučina	2	5	-
Pazderna	-	-	-
Soběšovice	1	3	-
Těrlicko	7	4	21
Žermanice	1	-	-
Mikroregion	22	20	42
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	22	9	59
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	20	24	29

Nabídku sociální infrastruktury a na ni navázaných služeb kromě školských zařízení a vzdělávání doplňují zdravotnická, sociální (v užším smyslu slova; jim se bude podrobněji věnovat kapitola č. 7), volnočasová a jim podobná zařízení a služby, které přispívají k zabezpečení celkově kvalitních životních podmínek v lokalitě. Jejich koncentrace v sídlech je úměrná jejich významu v sídelní struktuře území a je ovlivněna řadou protisměrně působících vlivů, zahrnujících neúprosný tlak ekonomické racionalizace sítí služeb, rostoucí nároky na jejich kvalitu, turbulentní demografické trendy (zejména suburbanizaci a demografické stárnutí) a faktory mobility obyvatel mikroregionu. Negativně na rozvoj místní nabídky působí konkurence dostupných zařízení a služeb v okolí. Tyto vlivy vyžadují intenzivní a efektivní spolupráci samospráv a dalších zřizovatelů a provozovatelů jednotlivých zařízení a poskytovatelů služeb, sdílení kapacit a nákladů a hledání alternativních způsobů zajištění základních služeb pro obyvatele mikroregionu.

Nejlépe dostupnost zdravotní péče je v Těrlicku, kde se nachází dvě ordinace praktického lékaře pro dospělé a po jedné ordinaci praktického lékaře pro děti a dorost, stomatologa a gynekologa a lékárna. Velmi dobrá dostupnost je také v Albrechticích a na Lučině, kde se nachází po čtyřech zařízeních zdravotní péče. V pěti obcích jakékoli zařízení zdravotní péče chybí.¹⁶ Náročnější odbornou péči poskytují nemocnice v okolních městech. Rozsahem a strukturou je nabídka zdravotnických zařízení a služeb v mikroregionu srovnatelná s nabídkou v obou referenčních mikroregionech.

plodnosti na úroveň přelomu století a propad počtu dětí v předškolním a školním věku. Mezitím relativně silné populační ročníky protečou jednotlivými ročníky základních škol.

¹⁵ MŠ je mateřská škola, ZŠ (1–5) je neúplná (prvostupňová) základní škola (1. až 5. ročník), ZŠ (1–9) je úplná základní škola (1. až 9. ročník). Za školní rok 2020/21. Zdroj: ČSÚ 2023a.

¹⁶ Za rok 2021. Zdroj: ČSÚ 2023a.

Z pohledu dostupnosti volnočasové infrastruktury je relativně uspokojivá síť venkovských veřejných knihoven, která není obyvatelům k dispozici pouze na Pazderně.¹⁷ Zájemci mohou v jednotlivých obcích zpravidla využívat prostor pro společná setkávání (komunitních center, kulturních domů, kluboven apod.), jejich nabídka však výrazně odráží specifika společenského života v obcích. Sportovnímu vyžití obyvatel i návštěvníků a turistů slouží řada hřišť a v některých obcích také tělocvična. Další infrastrukturou disponují místní podnikatelské subjekty.

Pokrytí území volnočasovou infrastrukturou je v hrubých rysech poměrně rovnoměrné. Otazníky však vyvstávají nad její strukturou a užitnou hodnotou v souvislosti s jejím technickým stavem a současnými potřebami cílových skupin. Kulturnímu a společenskému vyžití obyvatel mikroregionu se věnuje řada organizací. Kromě výše zmiňovaných venkovských škol jsou klíčovými aktéry společenského života v obcích spolky a náboženské organizace.

¹⁷ MSVK nedatováno.

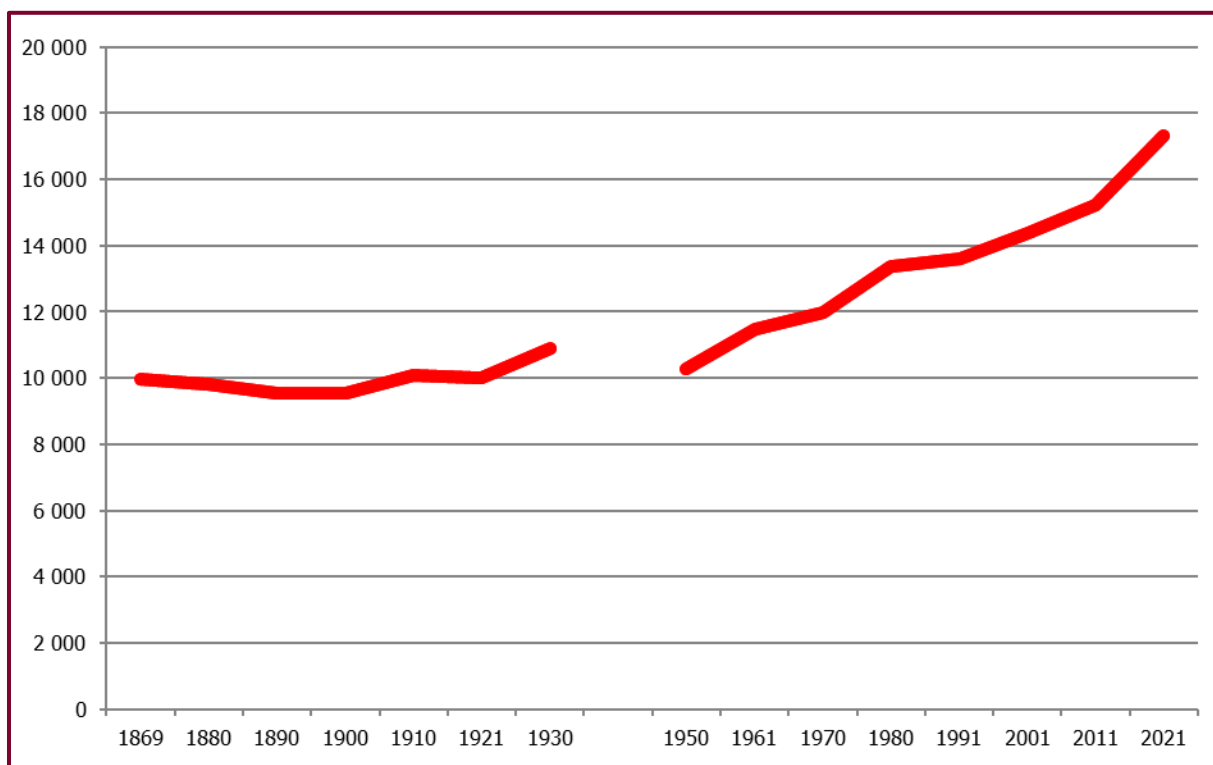
4 OBYVATELSTVO

Tato kapitola přináší informace o obyvatelstvu mikroregionu, které představuje (široce definovanou) cílovou skupinu projektu. Její první část se věnuje obecné demografické charakteristice rozmístění, dynamiky a struktury obyvatelstva. Následují bližší informace o jeho vztahu k trhu práce a jeho sociální situaci. Analýza je založena na práci s veřejně dostupnými statistikami.

4.1 DEMOGRAFICKÁ SITUACE

V mikroregionu žilo k 31. prosinci 2022 celkem 17 820 obyvatel. Jejich rozmístění v území je velmi nerovnoměrné. Zatímco severovýchodní polovinu území obývají téměř dvě třetiny obyvatel, koncentrovaných ve třech populačně největších obcích nejbližší Havířovu, jihozápadní polovina území je osídlena výrazně méně. Celková míra lidnatosti území dosahuje 192,76 obyvatel/km² s maximem v Albrechticích (301,55) a minimem v Bruzovicích (60,73).¹⁸ Nejlidnatější obcí mikroregionu je Těrlicko (4 819 obyvatel), nejmenší jsou Žermanice (351) a Pazderna (367). Nad konvenční hranici vymezení obcí venkovského typu (méně než 3 000 obyvatel) se kromě Těrlicka nachází ještě Albrechtice. Do kategorie nejmenších obcí (méně než 500 obyvatel) spadají pouze obě nejmenší obce mikroregionu (viz tabulka č. 2 a příloha č. 2¹⁹).

Obrázek č. 5: Vývoj počtu obyvatel²⁰

¹⁸ Míra lidnatosti mikroregionu je výrazně vyšší než míry za oba referenční venkovské mikroregiony a Česko a o poznání vyšší ve srovnání s hodnotou za okres Frýdek-Místek. Ve srovnání s mírami lidnatosti Moravskoslezského kraje a zejména okresu Karviná je však (výrazně) nižší.

¹⁹ Tematická mapa Rozmístění obyvatelstva.

²⁰ K datům jednotlivých sčítání lidu. Během druhé světové války sčítání neproběhlo. Zdroj: ČSÚ 2015a, 2022e.

Sídelní struktura mikroregionu prošla v posledních více než sto letech zásadními změnami, které odrážely vývoj blízké ostravsko-karvinské průmyslové aglomerace. Do roku 1989 rostl počet obyvatel mikroregionu společně s tím, jak rostl počet obyvatel měst (fáze industrializace a urbanizace). Později, zejména po roce 2000 se populační vývoj mikroregionu s populačním vývojem měst rozešel. Zatímco města začala populačně intenzivně ztrácet, venkovské obce mikroregionu plynule pokračovaly v dosavadním růstu (fáze suburbanizace; viz obrázek č. 5). V období let 2013 až 2022 vzrostl počet obyvatel mikroregionu o více než 12 %. S výjimkou Albrechtic v tomto období populačně získaly všechny obce mikroregionu, nejvýrazněji Horní Domaslavice a Pazderna (viz tabulka č. 6).²¹

Tabulka č. 6: Dynamika obyvatelstva²²

Obec / území	M ^{PP}	M ^{ms}	M ^{CP}
Albrechtice	-1,47 %	-0,05 %	-1,52 %
Bruzovice	2,73 %	17,63 %	20,36 %
Dolní Domaslavice	-1,94 %	18,02 %	16,08 %
Horní Bludovice	0,30 %	17,22 %	17,52 %
Horní Domaslavice	2,83 %	27,20 %	30,03 %
Lučina	-1,42 %	21,94 %	20,51 %
Pazderna	2,78 %	23,77 %	26,54 %
Soběšovice	-0,66 %	10,56 %	9,90 %
Těrlicko	-1,21 %	13,62 %	12,42 %
Žermanice	-0,61 %	6,11 %	5,50 %
Mikroregion	-0,60 %	12,82 %	12,22 %
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>0,21 %</i>	<i>11,50 %</i>	<i>11,71 %</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>-0,46 %</i>	<i>11,57 %</i>	<i>11,11 %</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>-1,15 %</i>	<i>3,22 %</i>	<i>2,07 %</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>-3,61 %</i>	<i>-3,71 %</i>	<i>-7,32 %</i>
<i>Moravskoslezský kraj</i>	<i>-1,96 %</i>	<i>-0,32 %</i>	<i>-2,28 %</i>
<i>Česko</i>	<i>-0,52 %</i>	<i>5,38 %</i>	<i>4,86 %</i>

Hnacím motorem populačních zisků je ve všech obcích mikroregionu (kromě Albrechtic) zejména migrace střední třídy do zázemí okolních měst. Vzhledem k tomu, že do mikroregionu migrují především obyvatelé v reprodukčně aktivním věku, migraci sekunduje vyšší porodnost a v některých obcích i (kladný) přirozený přírůstek (viz tabulka č. 6 a příloha č. 2²³). Ve střednědobém výhledu lze nadále očekávat kladné migrační saldo, přičemž jeho intenzita se bude postupně snižovat, jak se bude vyčerpávat potenciál migrantů ze zdrojových oblastí a nabídka nemovitostí k usazení se na venkově. Početně, a především kvalitativně významným migračním protiproudem je stěhování vzdělaných a jinak perspektivních obyvatel mladšího ekonomicky produktivního věku do měst, kde snáze nalézají své uplatnění.²⁴

²¹ Mikroregion ve srovnání s oběma referenčními venkovskými mikroregiony roste (mírně) nadprůměrným tempem. Výrazně rychleji roste také ve srovnání s okresem Frýdek-Místek a celým Českem. Moravskoslezský kraj a okres Karviná jsou dokonce populačně ztrátové.

²² M^{PP} je míra přirozeného přírůstku (poměr přirozeného přírůstku ke střednímu stavu obyvatelstva), M^{ms} je míra migračního salda (poměr migračního salda ke střednímu stavu obyvatelstva), M^{CP} je míra celkového přírůstku (poměr celkového přírůstku ke střednímu stavu obyvatelstva). Za roky 2013–2022. Zdroj: ČSÚ 2023b, d, e, m, n, o.

²³ Tematická mapa Dynamika obyvatelstva.

²⁴ Podobný populační vzorec vykazují také oba referenční venkovské mikroregiony.

Intenzivní imigraci do mikroregionu odpovídá i vysoká intenzita bytové výstavby. V mikroregionu bylo v letech 2018 až 2022 dokončeno 514 nových bytů. Intenzita bytové výstavby je srovnatelná s intenzitou bytové výstavby v obou referenčních mikroregionech a výrazně vyšší než v okrese Frýdek-Místek, v celém Česku a zejména v Moravskoslezském kraji a okrese Karviná (viz tabulka č. 7). V mikroregionu jsou stále k dispozici volné plochy k výstavbě, nicméně ve střednědobém časovém horizontu lze očekávat jejich postupné vyčerpání.

Tabulka č. 7: Intenzita bytové výstavby²⁵

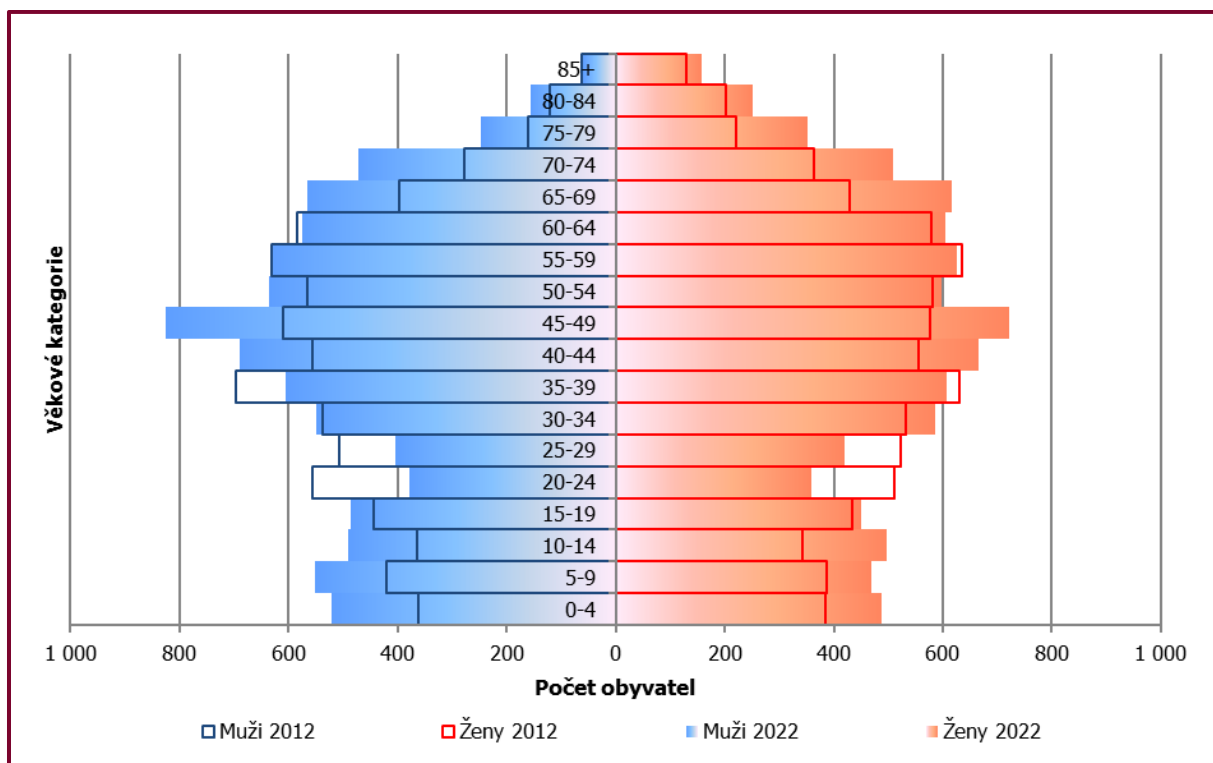
Obec / území	Nové byty	I ^{bv}
Albrechtice	40	0,0104
Bruzovice	36	0,0390
Dolní Domaslavice	53	0,0380
Horní Bludovice	80	0,0328
Horní Domaslavice	78	0,0820
Lučina	58	0,0394
Pazderna	22	0,0637
Soběšovice	23	0,0247
Těrlicko	110	0,0235
Žermanice	14	0,0413
Mikroregion	514	0,0297
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>333</i>	<i>0,0269</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>260</i>	<i>0,0276</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>3 634</i>	<i>0,0170</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>1 951</i>	<i>0,0079</i>
<i>Moravskoslezský kraj</i>	<i>10 755</i>	<i>0,0090</i>
<i>Česko</i>	<i>178 647</i>	<i>0,0165</i>

Příliv nového obyvatelstva lze na jedné straně chápat jako signál toho, že mikroregion je dobrou adresou, na druhé straně však příliv nového obyvatelstva může prohloubit stávající a podnítit vznik nových problémů. Může se např. prohlubovat rozdíl mezi počty obyvatel a trvale bydlících obyvatel, což by vyvolávalo tlaky na obecní rozpočty. Obec musí na příliv nových obyvatel reagovat po stránce infrastruktury a služeb. Novousedlíci mohou obtížně hledat cestu vlastního zapojení do místního společenství, pokud o takové zapojení vůbec mají zájem. Tato rizika vytváří podmínky pro vzájemnou animozitu, konflikty či dokonce sociálně patologické jevy.

V souladu s obecnými populačními trendy i v mikroregionu dochází k demografickému stárnutí (viz obrázek č. 6), jeho průběh však v jednotlivých obcích výrazně deformuje selektivní charakter migrace obyvatel v biologicky reproduktivním věku a následná vyšší porodnost. Některé, především migračně nejatraktivnější obce tento proces zasahuje prozatím s menší intenzitou nebo zde dokonce krátkodobě dochází k demografickému mládnutí, obce s nižšími hodnotami migračních přírůstků však demograficky stárnou velmi výrazně. Hodnota indexu demografického stáří²⁶ obyvatel mikroregionu je díky aktivnímu migračnímu saldu výrazně nižší ve srovnání s hodnotami za okresy Frýdek-Místek a Karviná, celé Česko i Moravskoslezský kraj, ve srovnání s oběma referenčními venkovskými mikroregiony se nachází zhruba uprostřed (viz tabulka č. 8).

²⁵ I^{bv} je intenzita bytové výstavby (poměr počtu nových bytů ke střednímu stavu obyvatelstva). Za roky 2018–2022. Zdroj: ČSÚ 2023g.

²⁶ Poměr počtu obyvatel v poproduktivním věku a počtu obyvatel v předproduktivním věku.

Obrázek č. 6: Věková struktura obyvatelstva²⁷

Tabulka č. 8: Věková struktura obyvatelstva²⁸

Obec / území	I ^s	δ ^d	δ ^s	δ ^{ss}
Albrechtice	1,4003	14,95 %	20,94 %	3,74 %
Bruzovice	0,8840	18,68 %	16,51 %	2,99 %
Dolní Domaslavice	0,9391	19,31 %	18,13 %	3,53 %
Horní Bludovice	0,9712	16,46 %	15,99 %	2,61 %
Horní Domaslavice	0,5217	22,55 %	11,76 %	2,25 %
Lučina	1,0652	17,96 %	19,13 %	2,67 %
Pazderna	0,5385	24,80 %	13,35 %	2,45 %
Soběšovice	1,5141	14,90 %	22,56 %	4,83 %
Těřlicko	1,3325	15,92 %	21,21 %	4,38 %
Žermanice	0,9672	17,38 %	16,81 %	1,99 %
Mikroregion	1,1230	16,92 %	19,01 %	3,51 %
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>1,2085</i>	<i>17,16 %</i>	<i>20,74 %</i>	<i>4,19 %</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>1,0165</i>	<i>18,16 %</i>	<i>18,46 %</i>	<i>4,18 %</i>

²⁷ K 31. prosinci 2022 a k 31. prosinci 2012. Zdroj: ČSÚ 2013, 2023c.

²⁸ I^s je index demografického stáří, δ^d je podíl obyvatel mladších 15 let na celkovém počtu obyvatel, δ^s je podíl obyvatel starších 65 let na celkovém počtu obyvatel, δ^{ss} je podíl obyvatel starších 80 let na celkovém počtu obyvatel. K 31. prosinci 2022. Zdroj: ČSÚ 2023c, I.

Obec / území	I ^s	δ ^d	δ ^s	δ ^{ss}
Okres Frýdek-Místek	1,2521	15,98 %	20,00 %	4,12 %
Okres Karviná	1,4630	14,60 %	21,35 %	4,66 %
Moravskoslezský kraj	1,3587	15,18 %	20,63 %	4,29 %
Česko	1,2809	15,64 %	20,03 %	4,17 %

Situace v mikroregionu je však v čase i prostoru vnitřně diferenciovaná. Před podrobnější analýzou je třeba zdůraznit, že demografické stárnutí není a priori ani špatné, ani dobré. Na jedné straně může působit objektivní potíže při zajišťování infrastruktury a služeb k pokrytí potřeb stárnoucí populace,²⁹ na druhé straně je dobře, že se dožíváme vyššího věku než generace před námi. Demografické stárnutí proto berme principiálně jako fakt, nikoli jako problém. Problém je, pokud na tento fakt nejsme připraveni. Zároveň je třeba si uvědomit, že s tímto faktem v podstatě nelze nic dělat.³⁰ Lze na něj pouze reagovat.

Demograficky nejstaršími obcemi jsou Soběšovice, Albrechtice a Těrlicko. Zatímco v případě Soběšovic a Těrlicka zvyšuje hodnoty indexu demografického stáří soustředění seniorů v přítomných domech s obecními (malometrážními) byty, věkovou strukturu obyvatel Albrechtic určuje dlouhodobý populační vývoj s převahou přirozeného úbytku bez kompenzace migračními zisky, která by věkovou strukturu přímo či nepřímo vylepšovala. Naopak, demograficky nejmladšími jsou obyvatelé Horních Domaslavic a Pazderny, kde jde jednoznačně o důsledek kladné migrační bilance se stěhováním obyvatel v reprodukčně aktivním věku a následně zvýšené porodnosti (viz příloha č. 2³¹).

Z hlediska dynamiky nejvýrazněji demograficky stárnou obyvatelé Albrechtic a Žermanic. Zatímco však v Žermanicích se na začátku sledovaného období (rok 2012) vycházelo z demograficky velmi mladé populace, která v podstatě demograficky mladou zůstala do současnosti, Albrechtice začínaly s demograficky průměrně starou populací a během deseti let to dotáhly na jednu z nejstarších populací mikroregionu. Na opačném pólu se nachází populace Horních Domaslavic, Bruzovic, Lučiny a zejména Pazderny, které demograficky mládnou, kromě Lučiny přitom mladé populace měly už na začátku sledovaného období (viz příloha č. 2³²).

Z hlediska potenciálu souvisejících problémů je proces demografického mládnutí vyvolaného migrací mnohem závažnější. Také demograficky mladá populace má své potřeby, kterým je potřeba přizpůsobit infrastrukturu a služby v území. V takto zasažených územích však vzniká efekt sídliště: věková struktura (a od ní odvozené demografické struktury) obyvatelstva je výrazně deformovaná a ve věkových pyramidách jsou výrazné hrby početně silně zastoupených generací. Jak tyto generace stárnou (a žádná generace nemládnou), mění se jejich potřeby a na tyto změny se prakticky nedá plnohodnotně reagovat.³³

Do budoucna lze předpokládat další (a ještě intenzivnější) demografické stárnutí obyvatel mikroregionu. Zatímco podíl předproduktivní složky obyvatelstva (0–14 let) zůstane v nejbližších deseti letech více méně na současné úrovni, podíl poproduktivní složky (65 a více let) vzroste na hodnoty 20–25 %; na úkor podílu obyvatel v ekonomicky produktivním věku. Vzhledem k současné struktuře seniorské populace lze v horizontu dvaceti let očekávat výrazný nárůst podílu nejstarších obyvatel (80 a více let) na hodnoty okolo 8 %. Situace bude možná paradoxně závažnější v obcích, kterých se demografické stárnutí prozatím nedotklo. Vyhnout se mu nelze a pokud je nyní dočasně odloženo v důsledku aktivního migračního salda a zvýšené porodnosti, o to drtivější (rychlejší a intenzivnější) bude (v důsledku efektu sídliště) jeho nástup.

²⁹ Naprosto totéž lze říct o mládnoucích populacích.

³⁰ Sociální inženýrství v čínském stylu není řešením.

³¹ Tematická mapa Index demografického stáří. Též viz tematické mapy Podíl mladých osob a Podíl seniorů.

³² Tematická mapa Změna indexu demografického stáří. Též viz tematické mapy Změna podílu mladých osob a Změna podílu seniorů.

³³ Silně zastoupené nejmladší generaci je nejprve potřeba vytvořit kapacity předškolního vzdělávání. Poté, co tento silný ročník dospěje do školních let, nastává stejný problém s kapacitami základního vzdělávání, zatímco vzniká problém, co s přebytečnými kapacitami předškolního vzdělávání, dimenzovanými pro silné předchozí ročníky. A tak plyne čas, až děti dospějí a mají své vlastní děti a celý cyklus se opakuje. Efekt sídliště je vtisknut do struktury obyvatelstva a jeho nepřijemné důsledky se opakují po generace. Hrbů ve věkové pyramidě efektem sídliště dlouhodobě deformované populace zpravidla bývá více současně: silné ročníky např. desetiletých doplňují silné ročníky čtyřicátníků a sedmdesátníků.

Vzdělanostní struktura obyvatelstva mikroregionu je ve všech ukazatelích srovnatelná se strukturou obyvatelstva obou referenčních venkovských mikroregionů, avšak lepší (v některých ukazatelích výrazně) ve srovnání se vzdělanostní strukturou obyvatelstva okresu Frýdek-Místek, celého Česka, Moravskoslezského kraje a zejména okresu Karviná (viz tabulka č. 9). To lze jednoznačně přičíst selektivně působící migraci vzdělaných (a dostatečně finančně zabezpečených) obyvatel z měst do jejich venkovského zázemí, která zvyšuje vzdělanostní strukturu obyvatelstva v místě nového bydliště na úkor vzdělanostní struktury obyvatelstva v místě původu. Na jedné straně je dobře, že území disponuje vzdělanými obyvateli, na druhé je však třeba pracovat na tom, aby se vzdělání a jinak schopní obyvatelé zapojili do rozvoje území a byli mu tak prospěšní. Také je třeba vést v patrnosti, že vzdělanostní strukturu území vylepšují novousedlíci, zatímco vzdělanostní struktura starousedlíků je (patrně) zcela průměrná.

Tabulka č. 9: Vzdělanostní struktura obyvatelstva³⁴

Obec / území	I ^v	δ ^{zš}	δ ^{vš}
Albrechtice	1,4245	13,30 %	14,34 %
Bruzovice	1,5495	10,03 %	19,04 %
Dolní Domaslavice	1,5631	9,36 %	19,86 %
Horní Bludovice	1,6826	9,49 %	23,42 %
Horní Domaslavice	1,5923	10,03 %	21,90 %
Lučina	1,5591	10,17 %	18,86 %
Pazderna	1,4958	8,75 %	17,50 %
Soběšovice	1,5928	11,08 %	20,05 %
Těrlicko	1,5845	11,16 %	18,96 %
Žermanice	1,5946	9,46 %	15,20 %
Mikroregion	1,5571	10,96 %	18,76 %
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>1,5290</i>	<i>11,21 %</i>	<i>17,80 %</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>1,5367</i>	<i>12,05 %</i>	<i>17,72 %</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>1,4978</i>	<i>12,21 %</i>	<i>17,07 %</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>1,3151</i>	<i>14,99 %</i>	<i>12,34 %</i>
<i>Moravskoslezský kraj</i>	<i>1,4094</i>	<i>13,79 %</i>	<i>15,41 %</i>
<i>Česko</i>	<i>1,4865</i>	<i>12,54 %</i>	<i>17,58 %</i>

4.2 TRH PRÁCE

Situace na mikroregionálním trhu práce je dána směsíci vlivů, které jsou charakteristické pro většinu venkovských oblastí, a vlivů, které jsou dány specifiky ekonomického a sociálního vývoje v podmínkách jednotlivých obcí i celého Moravskoslezského kraje, Česka a globální ekonomiky. Na jedné straně je nabídka pracovních míst na venkovském trhu práce výrazně omezená a zpravidla lokálně silně specifická. To snižuje potenciál uplatnění kvalifikovaných specializovaných pracovních sil nebo osob se znevýhodněním v místě jejich bydliště a je jedním z hnacích motorů

³⁴ I^v je index vzdělanosti, δ^{zš} je podíl obyvatel se základním vzděláním (včetně nedokončeného) na celkovém počtu obyvatel starších 15 let, δ^{vš} je podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním na celkovém počtu obyvatel starších 15 let. Index vzdělanosti je poměr součtu počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (násobeno vahou 3), počtu středoškolsky vzdělaných obyvatel s maturitou (včetně nástavbového a vyššího odborného vzdělání; násobeno vahou 2) a počtu středoškolsky vzdělaných obyvatel bez maturity (včetně vyučených) k celkovému počtu obyvatel starších 15 let. K 27. březnu 2021. Zdroj: ČSU 2022c.

vysoké míry vyjžd'ky nebo dokonce emigrace za prací, zvláště u osob mladšího a středního ekonomicky produktivního věku. Na druhou stranu omezená nabídka pracovních sil s jejich převažující kvalifikační strukturou a pracovní morálkou omezuje rozvoj hospodářství nejen v odvětvích s vyšší přidanou hodnotou.

Jistý obrázek o významu jednotlivých odvětví v ekonomice byl popsán prostřednictvím jejich zastoupení ve struktuře podnikatelských subjektů v kapitole č. 3.3. Poněkud odlišný obrázek podává struktura zaměstnanosti místních obyvatel podle jednotlivých odvětví. Výrazně významnějším zaměstnavatelem obyvatel mikroregionu je průmysl, především v provozech situovaných v okolních městech a průmyslových zónách, což klade vysoké nároky na mobilitu pracujících. O poznání, resp. výrazně slabší je pozice služeb a zejména zemědělství, lesnictví a rybářství (viz tabulka č. 10).

Tabulka č. 10: Sektorová struktura zaměstnanosti³⁵

Obec / území	Zemědělství, lesnictví rybářství	Průmysl	Obchod a služby (výběr) ³⁶
Albrechtice	1,78 %	33,68 %	13,92 %
Bruzovice	3,80 %	31,80 %	13,60 %
Dolní Domaslavice	2,38 %	26,83 %	17,29 %
Horní Bludovice	1,63 %	25,79 %	16,03 %
Horní Domaslavice	2,56 %	34,19 %	11,32 %
Lučina	2,07 %	30,76 %	13,38 %
Pazderna	5,84 %	29,22 %	14,29 %
Soběšovice	2,66 %	26,61 %	13,97 %
Těrlícko	2,06 %	27,34 %	16,58 %
Žermanice	3,98 %	31,82 %	10,80 %
Mikroregion	2,24 %	29,42 %	14,94 %
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>4,70 %</i>	<i>33,01 %</i>	<i>13,52 %</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>2,82 %</i>	<i>30,82 %</i>	<i>15,04 %</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>2,38 %</i>	<i>33,78 %</i>	<i>14,49 %</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>1,04 %</i>	<i>32,71 %</i>	<i>14,57 %</i>
<i>Moravskoslezský kraj</i>	<i>2,21 %</i>	<i>31,36 %</i>	<i>14,35 %</i>
<i>Česko</i>	<i>3,16 %</i>	<i>27,26 %</i>	<i>14,74 %</i>

Vysoká nezaměstnanost spojená s transformací průmyslu a zemědělství v celém strukturálně postiženém Moravskoslezském kraji se postupně snižovala během první dekády 21. století v souvislosti s rozvojem sektoru služeb, příchodem velkých investorů a s napojením regionu na zbytek Evropy. K dalšímu zhoršení situace na trhu práce došlo na přelomu let 2008 a 2009 v souvislosti s tzv. ekonomickou a finanční krizí, obecný trend snižování nezaměstnanosti však nadále pokračuje. V současnosti je nezaměstnanost na hodnotách, které nelze snížit jinak než neproveditelnými zásahy do trhu práce.

Ekonomická aktivita obyvatel mikroregionu je nižší než aktivita obyvatel celého Česka, ale vyšší než aktivita obyvatel Moravskoslezského kraje a zejména okresu Karviná. S ekonomickou aktivitou obyvatel okresu Frýdek-Místek je srovnatelná.³⁷ Tento fakt lze přičíst relativnímu demografickému mládí obyvatel mikroregionu. K 27. březnu 2021 vyjžd'lo za zaměstnáním 75,45 % zaměstnaných, což je hodnota typická pro venkovské oblasti, vysoká ve srovnání

³⁵ Podíl zaměstnaných v daném sektoru na celkovém počtu zaměstnaných. K 27. březnu 2021. Zdroj: ČSÚ 2022f.

³⁶ Velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, ubytování, stravování a pohostinství.

³⁷ Ekonomická aktivita obyvatel mikroregionu se nachází mezi hodnotami obou referenčních venkovských mikroregionů, přičemž oproti jedné je vyšší, s druhou je srovnatelná.

s údaji za celé Česko, Moravskoslezský kraj i okresy Karviná a Frýdek-Místek (viz tabulka č. 11). To lze přičíst relativnímu nedostatku lokálních pracovních příležitostí a jejich nadbytku v okolních, především městských, dopravně snadno dostupných centrech.

Tabulka č. 11: Pracovní síla a vyjížd'ka do zaměstnání³⁸

Obec / území	Pracovní síla	δ ^{ps}	δ ^v
Albrechtice	1 871	59,23 %	76,80 %
Bruzovice	520	65,99 %	71,40 %
Dolní Domaslavice	700	61,78 %	73,47 %
Horní Bludovice	1 357	66,07 %	77,69 %
Horní Domaslavice	485	63,98 %	77,56 %
Lučina	749	61,95 %	74,07 %
Pazderna	158	65,83 %	73,38 %
Soběšovice	471	58,66 %	76,94 %
Těrlicko	2 286	59,04 %	74,45 %
Žermanice	185	62,50 %	75,00 %
Mikroregion	8 782	61,36 %	75,45 %
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>5 900</i>	<i>59,78 %</i>	<i>74,67 %</i>
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	<i>4 745</i>	<i>62,01 %</i>	<i>77,54 %</i>
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	<i>106 411</i>	<i>60,71 %</i>	<i>73,24 %</i>
<i>Okres Karviná</i>	<i>117 663</i>	<i>58,53 %</i>	<i>72,10 %</i>
<i>Moravskoslezský kraj</i>	<i>591 399</i>	<i>60,18 %</i>	<i>71,03 %</i>
<i>Česko</i>	<i>5 563 258</i>	<i>62,99 %</i>	<i>68,86 %</i>

O poptávce a nabídce na lokálním trhu práce lze získat z dat dostupných za jednotlivé obce pouze hrubou představu.³⁹ Nezaměstnanost v mikroregionu se dlouhodobě pohybuje hluboko pod úroveň krajských hodnot a hodnot za okres Karviná a na úrovni hodnot za okres Frýdek-Místek a celé Česko (viz obrázek č. 7). Podíl nezaměstnaných v mikroregionu jako celku dosahoval v prosinci 2022 hodnoty 4,19 % a nízkých hodnot dosahoval tento ukazatel i v jednotlivých obcích⁴⁰ (viz příloha č. 2⁴¹). Celkovou situaci na trhu práce dokresluje ukazatel převisu poptávky na trhu práce (viz tabulka č. 12). Dlouhodobě se pohybuje spolehlivě nad hodnotou osmi uchazečů na jedno volné pracovní místo (viz obrázek č. 8), to však není na venkově nic neobvyklého. Znovu to však dokládá závislost místního hospodářství a trhu práce na okolních městech.⁴²

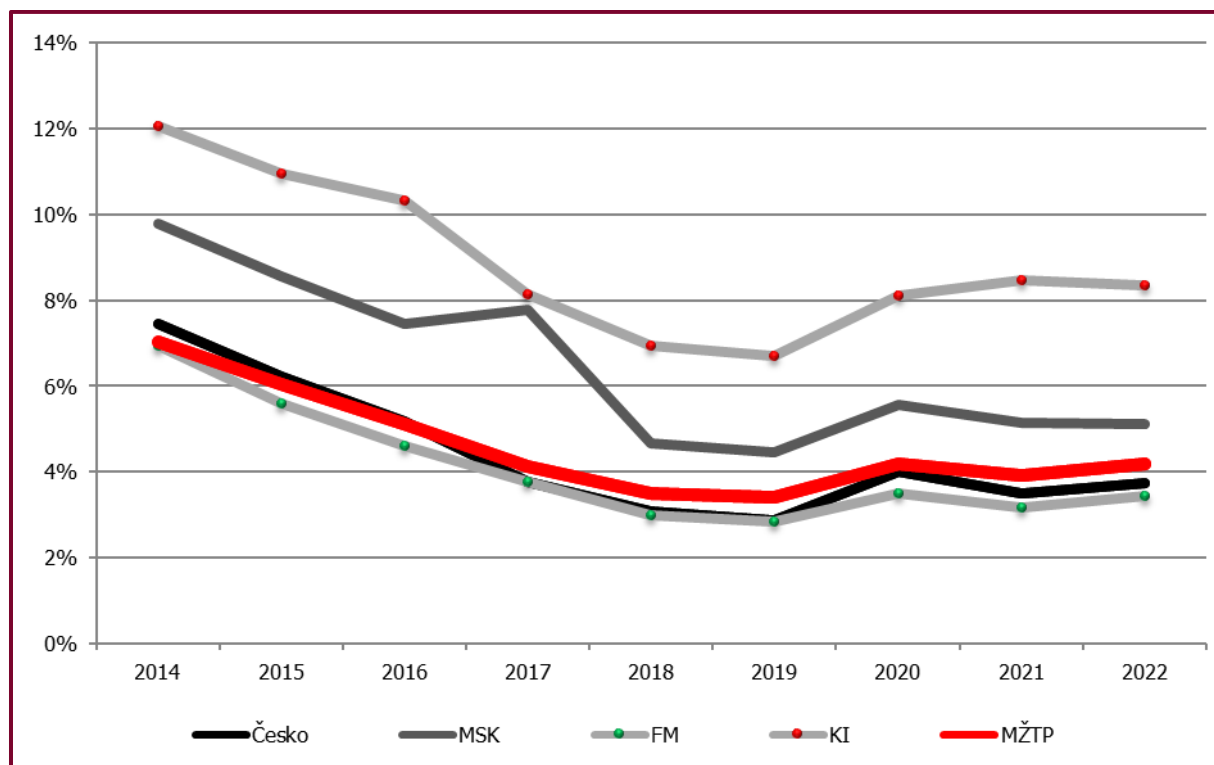
³⁸ δ^{ps} je čistý podíl pracovní síly (poměr počtu pracovní síly k celkovému počtu obyvatel starších 15 let), δ^v je podíl vyjíždějících za zaměstnáním na celkovém počtu zaměstnaných. K 27. březnu 2021. Zdroj: ČSÚ 2022b, d.

³⁹ Data publikovaná za území kraje jsou sice dostatečně detailní, bohužel však pro zmapování situace lokálního trhu práce nepoužitelná (výrazně je deformuje mnohonásobně větší okolní trh práce). Za jednotlivé obce jsou dostupná pouze základní data.

⁴⁰ Snad až kromě Těrlicka a Albrechtic, kde přesahoval pět, resp. šest procent.

⁴¹ Tematická mapa Nezaměstnanost.

⁴² Nízká hodnota ukazatele v mikroregionu obcí povodí Morávky je dána existencí nošovické průmyslové zóny (což určitě nelze považovat za normu), v mikroregionu obcí povodí Stonávky extrémně nízkou nezaměstnaností. Situaci v mikroregionu Žermanické a Těrlické přehradu definuje především abnormálně nízká nabídka volných pracovních míst (nejen) v obou největších obcích mikroregionu.

Obrázek č. 7: Vývoj nezaměstnanost⁴³

Tabulka č. 12: Nezaměstnanost, volná pracovní místa a převis poptávky na trhu práce⁴⁴

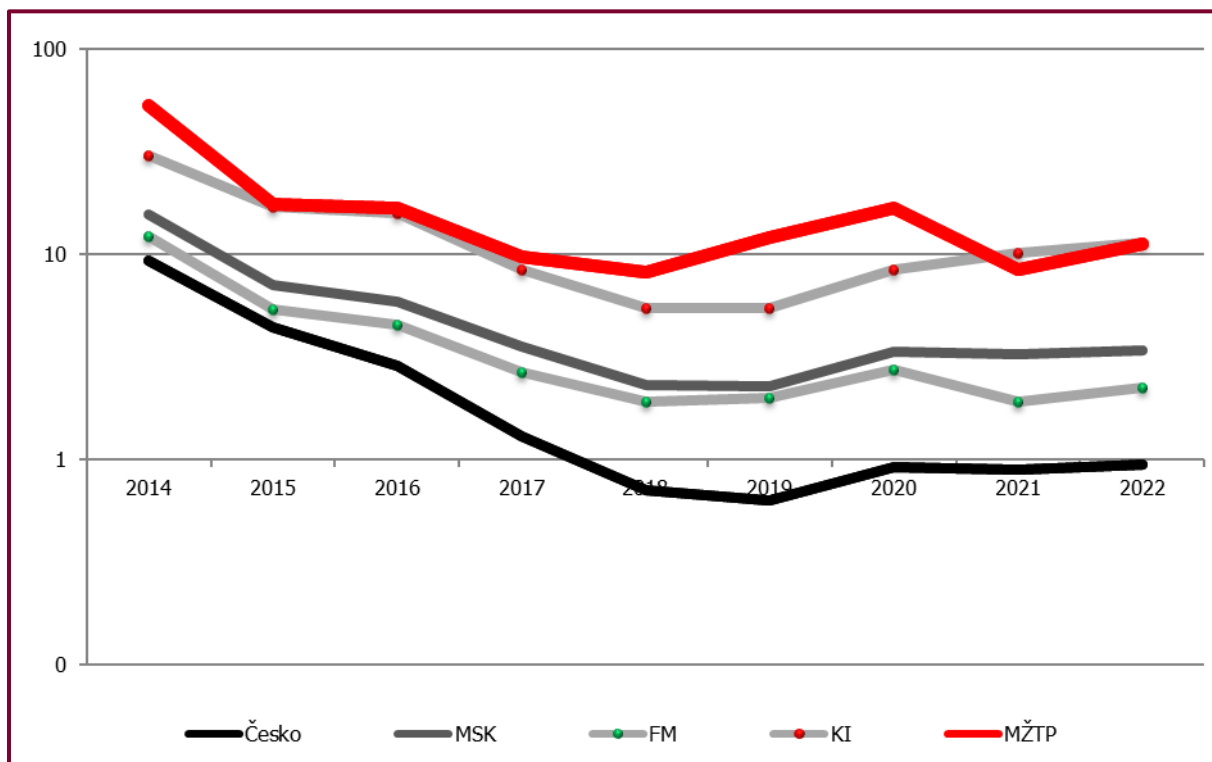
Obec / území	Nezaměstnanost	VPM	Převis poptávky
Albrechtice	6,05 %	4	37,25
Bruzovice	3,31 %	22	0,95
Dolní Domaslavice	2,76 %	3	8,33
Horní Bludovice	3,21 %	6	9,00
Horní Domaslavice	2,13 %	-	×
Lučina	3,97 %	1	37,00
Pazderna	2,00 %	4	1,00
Soběšovice	2,20 %	-	×
Těrlicko	5,12 %	2	76,50
Žermanice	1,33 %	-	×
Mikroregion	4,19 %	42	11,26
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	<i>2,94 %</i>	<i>186</i>	<i>1,21</i>

⁴³ Podíl nezaměstnaných. MSK: Moravskoslezský kraj; FM: okres Frýdek-Místek; KI: okres Karviná; MŽTP: mikroregion Žermanické a Těrlické přehrady. K 31. prosinci daného roku. Zdroj: ČSÚ 2015b, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022g, 2023j, k.

⁴⁴ Nezaměstnanost je vyjádřena podílem nezaměstnaných, VPM je počet volných pracovních míst. K 31. prosinci 2022. Zdroj: ČSÚ 2023j, k.

Obec / území	Nezaměstnanost	VPM	Převís poptávky
Mikroregion obcí povodí Stonávky	2,36 %	53	2,70
Okres Frýdek-Místek	3,45 %	2 258	2,25
Okres Karviná	8,34 %	1 205	11,35
Moravskoslezský kraj	5,12 %	12 254	3,42
Česko	3,72 %	288 647	0,94

Obrázek č. 8: Vývoj převisu poptávky na trhu práce⁴⁵

Další pokles podílu nezaměstnaných je obtížně představitelný, což však neznamená, že je situace na místním a regionálním trhu práce bezproblémová. Horší postavení na trhu práce mají osoby starší 55 let, zdravotně hendikepovaní, ale také ženy po mateřské dovolené a osoby pečující o závislé osoby. Omezené možnosti pro sladění profesního a rodinného života zhoršují přístup na trh práce další významné části ekonomicky aktivních osob. Na druhé straně nízká nezaměstnanost v mikroregionu komplikuje situaci zaměstnavatelům, neboť v omezené nabídce volných pracovních sil jsou výrazně zastoupeny osoby s horší kvalifikací, nedostatečně rozvinutými pracovními návyky, méně adaptabilní, závislé na systému sociální podpory atp.

⁴⁵ Počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo. MSK: Moravskoslezský kraj; FM: okres Frýdek-Místek; KI: okres Karviná; MŽTP: mikroregion Žermanické a Těřické přehrad. K 31. prosinci daného roku. Zdroj: ČSÚ 2015b, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022g, 2023j, k.

4.3 SOCIÁLNÍ SITUACE

Tato kapitola přibližuje vybrané informace o sociální situaci obyvatel mikroregionu. Zařízením a poskytovaným službám se podrobně věnuje kapitola č. 7. Sociální situaci v mikroregionu určuje jeho venkovský charakter a poloha na okraji ostravsko-karvinské průmyslové aglomerace. Potýká se tak s ryze venkovskými problémy i problémy, které se dotýkají strukturálně postiženého regionu. Na druhou stranu ani sociální situace zde není černobílá. Venkovská i strukturálně postižená území disponují potenciály, které jim umožňují problémům čelit: brání jejich vzniku nebo napomáhají jejich řešení poté, co vzniknou.

Okruh sociálních problémů je většinou ovlivněn čtyřmi, v řadě případů vzájemně provázanými soubory příčin: obecnými demografickými změnami (zejména demografickým stárnutím, ale též suburbanizací; viz kapitola č. 4.1), situací jednotlivce na trhu práce (viz kapitola č. 4.2), jeho individuálními ekonomickými a s tím spjatými materiálními obtížemi a faktory jeho individuální prostorové a vertikální sociální mobility, včetně schopnosti plnohodnotně se začlenit do místního společenství, být mu prospěšný a naopak, v nouzi v něm najít podporu.

V souvislosti s demografickým stárnutím obyvatelstva a rostoucím podílem osob, které jsou či budou zčásti či zcela závislé na pomoci druhých, lze očekávat trvalý nárůst poptávky po sociálních službách, jejichž dostupnost se stane jedním z hlavních faktorů kvality života místních obyvatel. Lze očekávat, že rostoucí množství starších osob bude potřebovat nějakou formu podpory nebo pomoci. Hrozba sociálního vyloučení seniorů se zvyšuje také v kontextu měnící se role rodiny a dlouhodobého rozvolňování sociálních vazeb. Žádoucí jsou aktivity umožňující starším občanům aktivně se účastnit společenského života podle jejich možností a žít zdravým a důstojným způsobem života.

Kromě seniorů a osob se zdravotním hendikepem je potřeba věnovat větší pozornost při snaze o lepší zapojení do života společnosti také dětem, dospívajícím a rodinám s dětmi. Děti a dospívající jsou ohrožováni nejen selháváním vlastních rodin při výchově a socializaci, ale také omezeným výběrem přátel a kamarádů, pronikáním sociálně patologických jevů, konkurencí virtuálního světa a virtuálních společenství, nízkou mobilitou a závislostí na veřejné dopravě nebo na dopravních prostředcích svých rodičů. V nelehké situaci se nachází část mladých rodin s dětmi.

O sociální situaci obyvatelstva do jisté míry vypovídá výskyt exekucí a bankrotů, byť tyto představují až extrémní konce tíživé ekonomické situace jednotlivců a domácností. V exekuci se v závěru roku 2022 nacházela více než tři procenta obyvatel mikroregionu. Více než půl procenta obyvatel dokonce mělo deset či více exekucí a téměř procento bylo v osobním bankrotu. Ve srovnání s celorepublikovými a krajskými hodnotami a hodnotami za okresy Frýdek-Místek a zejména Karviná jsou tyto hodnoty nízké, ve srovnání s oběma referenčními mikroregiony jsou v zásadě srovnatelné (viz tabulka č. 13, též viz příloha č. 2⁴⁶). Chudoba a její extrémní projevy mají totiž tendenci koncentrovat se ve městech a v jejich sociálně vyloučených lokalitách. To však neznamená, že se na venkově chudoba nevyskytuje. Je pouze skrytější.

Tabulka č. 13: Exekuce a bankroty⁴⁷

Obec / území	δ ^e	δ ^{e10+}	δ ^b
Albrechtice	4,97 %	0,71 %	1,12 %
Bruzovice	2,90 %	0,63 %	0,76 %
Dolní Domaslavice	2,61 %	0,70 %	0,35 %
Horní Bludovice	2,55 %	0,67 %	0,48 %
Horní Domaslavice	1,67 %	0,13 %	0,51 %
Lučina	3,76 %	0,74 %	1,06 %
Pazderna	4,40 %	1,60 %	1,60 %
Soběšovice	1,89 %	0,50 %	0,50 %

⁴⁶ Tematická mapa Exekuce.

⁴⁷ δ^e je podíl osob v exekuci (poměr počtu osob v exekuci k celkovému počtu obyvatel starších 15 let), δ^{e10+} je podíl osob s deseti a více exekucemi (poměr počtu osob s deseti a více exekucemi k celkovému počtu obyvatel starších 15 let), δ^b je podíl osob v bankrotu (poměr počtu osob v bankrotu k celkovému počtu obyvatel starších 15 let). K 31. prosinci 2022. Zdroj: Otevřená společnost 2023a, b.

Obec / území	δ ^e	δ ^{e10+}	δ ^b
Těrlicko	2,34 %	0,50 %	0,88 %
Žermanice	3,52 %	1,41 %	2,11 %
Mikroregion	3,12 %	0,63 %	0,84 %
<i>Mikroregion obcí povodí Morávky</i>	3,68 %	0,54 %	0,78 %
<i>Mikroregion obcí povodí Stonávky</i>	2,76 %	0,45 %	0,87 %
<i>Okres Frýdek-Místek</i>	5,48 %	0,90 %	1,14 %
<i>Okres Karviná</i>	11,53 %	2,18 %	2,18 %
<i>Moravskoslezský kraj</i>	8,96 %	1,80 %	1,61 %
<i>Česko</i>	7,57 %	1,69 %	1,10 %

V mezidobí let 2017 a 2022 sice došlo k poklesu počtu osob v exekuci o čtvrtinu, počet exekucí samotných se však snížil pouze o jedenáct procent. Došlo tak k nárůstu průměrného počtu na 5,83 exekucí na jednoho exekučovaného. Došlo také ke zdvojnásobení celkové vymáhané částky (na 516 milionů korun) a průměrné výše jedné exekuce (na 195 tisíc korun) a téměř ke ztrojnásobení průměrné výše vymáhané částky na jednoho exekučovaného (na 1,137 milionu korun). Z pasti exekuce se sice část postižených dostala,⁴⁸ problémy zbývajících se však prohloubily. V mezidobí let 2018 a 2022 došlo také k desetiprocentnímu poklesu počtu osob v bankrotu.

Více než tři čtvrtiny exekučovaných (77,75 %) má více než jednu exekuci. Téměř poloviční podíl tvoří osoby s třemi až deseti exekucemi, pětina exekučovaných má deset a více exekucí. Konstatování z předchozího odstavce se promítá i do této struktury exekučovaných. Celkový počet osob v exekuci sice poklesl: podíl osob s jednou či dvěma exekucemi poklesl o sedm, resp. tři procentní body, počet osob s třemi až deseti a deseti a více exekucemi se však zvýšil o šest, resp. čtyři a půl procenta.

Z pohledu věku jsou mezi exekučovanými nejvíce zastoupeny osoby ve věku 40 až 49 let s 32% podílem, následují skupiny osob ve věku 50 až 64 let s 29% a třicátníci s 23% podílem. Za uspokojivé lze proto mít, že se v tíživé exekuční situaci nachází relativně málo osob v seniorském věku, kteří mají málo možností s takovou situací něco dělat, a mladých osob na začátku svých dospělých životů, které by exekucí mohly být nevratně zničeny dříve, než by se stihly rozvinout. Podobná situace a shodné pořadí věkových skupin je i mezi osobami v bankrotu, kde výše uvedené skupiny představují 34, 27 a 23 % celkového počtu osob v bankrotu.

⁴⁸ Otázkou je, do jaké míry se na tom podepsaly změny podmínek exekucí a za jakou cenu pro exekučované se tak stalo.

5 KVALITA ŽIVOTA

Pro potřeby této analýzy bylo převzato hodnocení kvality života, které provedla agentura STEM a publikovala v roce 2022.⁴⁹ Její databáze mapuje jedenáct dimenzí života v obcích Česka prostřednictvím složených indikátorů zahrnujících přibližně 160 ukazatelů. Těmito dimenzemi jsou:

- demografie: zahrnuje hodnocení stavu populace a její reprodukční změny,
- bezpečnost: zahrnuje hodnocení faktorů, které ohrožují život, zdraví a majetek občanů,
- bydlení: zahrnuje hodnocení kvality bytového fondu a dosažitelnosti bydlení pro obyvatele,
- infrastruktura a vybavenost obce: zahrnuje hodnocení dopravní dostupnosti a dostupnosti základní infrastruktury a služeb,
- občanská angažovanost a dobré vládnutí: zahrnuje hodnocení míry zapojení obyvatel do veřejného, zejména politického života obce,
- zaměstnanost a práce: zahrnuje hodnocení struktury místní ekonomiky, trhu práce a exekucí,
- příjem a bohatství: zahrnuje hodnocení hospodaření obce a ekonomické aktivity obyvatel,
- vzdělání: zahrnuje hodnocení vzdělanostní struktury obyvatelstva a dostupnosti vzdělávací infrastruktury a souvisejících služeb,
- zdraví: zahrnuje hodnocení zdravotního stavu populace a dostupnosti zdravotní péče,
- životní prostředí: zahrnuje hodnocení vztahu člověka a životního prostředí,
- mezilidské vztahy: zahrnuje hodnocení spolkové činnosti a rodinných vztahů.

Souhrnné průměrné hodnocení (v absolutních hodnotách) těchto dimenzí přehledně znázorňuje příloha č. 2.⁵⁰ Relevantnější však je hodnocení postavení dané obce v její velikostní kategorii vyjádřené percentilem. Jeho průměrná hodnota 47,4 % naznačuje, že celková životní úroveň v mikroregionu je těsně pod průměrem životní úrovně v celém Česku. Výrazně pod mikroregionálním průměrem se přitom nachází obce Albrechtice (32,6 %), Pazderna (41,9 %), Dolní Domaslavice (42,0 %) a Žermanice (44,1 %). Naopak, celkem výrazně nad ním jsou Soběšovice s hodnotou 58,1 %.

Srovnávání jednotlivých obcí podle sledovaných dimenzí samo o sobě nemá odpovídající vypovídací hodnotu a není vůči obcím spravedlivé. Místo toho se soustředíme na pochopení silných a slabých stránek mikroregionu i jednotlivých obcí, které spíše nabízí pohled na to, v čem je mikroregion a ta či ona obec na tom dobře, ať už za to může, či nikoli, a v čem se naopak může zlepšit, je-li to vzhledem k objektivním skutečnostem vůbec možné.

Celkovou kvalitu života v mikroregionu táhnou především dimenze infrastruktury a vybavenosti obcí a vzdělání. Kolem průměru hodnocení celkové kvality života se pohybují dimenze demografie, bezpečnosti, zaměstnanosti a práce, bydlení, zdraví, občanské angažovanosti a mezilidských vztahů. Dolů celkovou kvalitu života v mikroregionu táhnou dimenze příjmu a bohatství a životního prostředí.

Následující tabulka zobrazuje silné a slabé dimenze kvality života pro jednotlivé obce a mikroregion jako celek. Za silnou, resp. slabou dimenzi obce je zde považována taková, u které se daná obec nachází v horním, resp. dolním kvartilu souboru hodnocení obcí své velikostní kategorie. Zohlednění (když už ničeho, tak alespoň) populační velikosti umožňuje srovnat srovnatelné a ukázat, na čem může daná obec reálně aspirovat. U mikroregionu je postupováno analogicky, přičemž hodnocení jednotlivých dimenzí kvality života v něm je průměrem hodnocení za jednotlivé obce (viz tabulka č. 14).

Tabulka č. 14: Silné a slabé dimenze kvality života v obcích a v mikroregionu⁵¹

Obec / území	Silné dimenze	Slabé dimenze
Albrechtice	-	Zaměstnanost a práce (24 %) Občanská angažovanost a dobré vládnutí (21 %) Životní prostředí (12 %) Zdraví (4 %) Příjem a bohatství (3 %)

⁴⁹ STEM 2022.

⁵⁰ Tematická mapa Kvalita života.

⁵¹ Dimenze jsou řazeny podle percentilu hodnocení sestupně (od nejsilnější po nejslabší dimenzi; percentily jsou uvedeny v závorkách). Zdroj: STEM 2022.

Obec / území	Silné dimenze	Slabé dimenze
Bruzovice	Zaměstnanost a práce (86 %) Vzdělání (82 %) Demografie (82 %)	Mezilidské vztahy (25 %) Bydlení (18 %) Životní prostředí (5 %)
Dolní Domaslavice	Bezpečnost (77 %)	Příjem a bohatství (15 %) Bydlení (11 %) Životní prostředí (6 %)
Horní Bludovice	Bydlení (97 %) Vzdělání (97 %) Demografie (85 %) Infrastruktura a vybavenost obce (78 %)	Mezilidské vztahy (21 %) Životní prostředí (5 %) Zdraví (2 %) Příjem a bohatství (1 %)
Horní Domaslavice	Demografie (96 %) Bezpečnost (83 %)	Mezilidské vztahy (14 %) Příjem a bohatství (5 %) Životní prostředí (5 %)
Lučina	Bezpečnost (88 %) Bydlení (76 %)	Příjem a bohatství (19 %) Životní prostředí (2 %)
Pazderna	Infrastruktura a vybavenost obce (92 %) Demografie (87 %) Zaměstnanost a práce (82 %) Vzdělání (75 %)	Bezpečnost (25 %) Bydlení (20 %) Občanská angažovanost a dobré vládnutí (16 %) Mezilidské vztahy (6 %) Příjem a bohatství (3 %) Životní prostředí (1 %)
Soběšovice	Bezpečnost (93 %) Zaměstnanost a práce (89 %) Vzdělání (88 %) Infrastruktura a vybavenost obce (84 %)	Příjem a bohatství (6 %) Životní prostředí (2 %)
Těrlicko	Zaměstnanost a práce (88 %) Bydlení (85 %) Infrastruktura a vybavenost obce (78 %) Vzdělání (78 %)	Životní prostředí (15 %) Zdraví (11 %) Příjem a bohatství (6 %)
Žermanice	Demografie (94 %) Vzdělání (94 %) Infrastruktura a vybavenost obce (87 %)	Bydlení (24 %) Mezilidské vztahy (15 %) Občanská angažovanost a dobré vládnutí (8 %) Životní prostředí (8 %)
Mikroregion	-	Příjem a bohatství (12 %) Životní prostředí (6 %)

6 POTŘEBY OBYVATEL V SOCIÁLNÍ A KOMUNITNÍ OBLASTI

Tato kapitola shrnuje potřeby obyvatel v sociální a komunitní oblasti tak, jak byly zjištěny dotazníkovým šetřením, rozhovory se zástupci vybraných cílových skupin, obcí a poskytovatelů sociálních služeb a prvním jednáním platformy mikroregionu.

6.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření bylo v mikroregionu realizováno v březnu až květnu 2023. Jeho nástrojem byl standardizovaný dotazník, který v zásadě umožňuje srovnání situace v jednotlivých obcích. Dotazník měl svou tištěnou a elektronickou podobu a mohli jej vyplňovat jednotlivci (sami za sebe) i domácnosti (společně). V následujícím vyhodnocení jsou nejprve shrnuty základní údaje o šetření, poté následuje podrobný přehled jeho závěrů formou shrnutí odpovědí na položené otázky. Statisticky jsou vyhodnoceny odpovědi na uzavřené otázky a shrnuty všechny odpovědi na otevřené otázky (komentáře respondentů), které byly ve vyplněných dotaznících zaznamenány alespoň dvakrát.⁵² Zvýrazněny jsou u posledních dvou (spojených) otázek odpovědi, které byly ve vyplněných dotaznících zaznamenány alespoň dvacetkrát (tučně červenohnědě), resp. desetkrát (tučně). Vyhodnocení se nevyjadřuje k relevanci a obsahové správnosti jednotlivých odpovědí.

Tabulka č. 15: Základní údaje o šetření

Počet obyvatel ⁵³	17 820
Počet domácností ⁵⁴	7 092
Počet doručených dotazníků	470
Počet členů zapojených domácností	1 686
Návratnost podle počtu zapojených domácností ⁵⁵	6,63 %
Návratnost podle počtu členů zapojených domácností ⁵⁶	9,46 %

Dosažená návratnost odpovídá hodnotám obvyklým při tomto typu šetření, ať ji počítáme podle počtu zapojených domácností nebo podle počtu jejich členů (dále jen „respondentů“). Výsledky šetření lze proto považovat za reprezentativní a relevantní pro navazující rozhodování.

Do šetření bylo zapojeno 1 686 respondentů reprezentujících 470 domácností. Daleko nejvíce respondentů pocházelo z Těrlicka, početně následovali respondenti z Lučiny a Soběšovic (viz obrázek č. 9). Procentuálně nejvyšší návratnost (podle respondentů) mělo šetření v Soběšovicích (20,67 %), Bruzovicích (17,65 %) a na Lučině (16,59 %).

Věková struktura respondentů odráží výrazné zastoupení rodin s dětmi: nejvyšší zastoupení měli respondenti ve středním věku (27–49 let) a děti (do 14 let; viz obrázek č. 10).

⁵² Kompletní soubor odpovědí byl předán obcím, které jej budou brát v úvahu při svém rozhodování, a je k dispozici dalším aktérům na vyžádání.

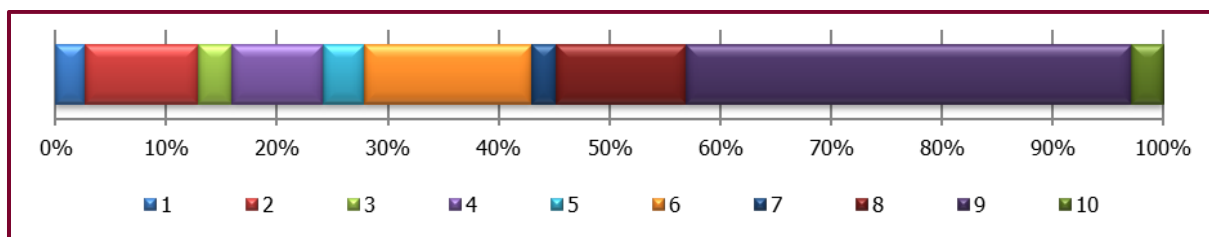
⁵³ K 31. prosinci 2022. Zdroj: ČSÚ 2023f.

⁵⁴ K 27. březnu 2021. Zdroj: ČSÚ 2022a.

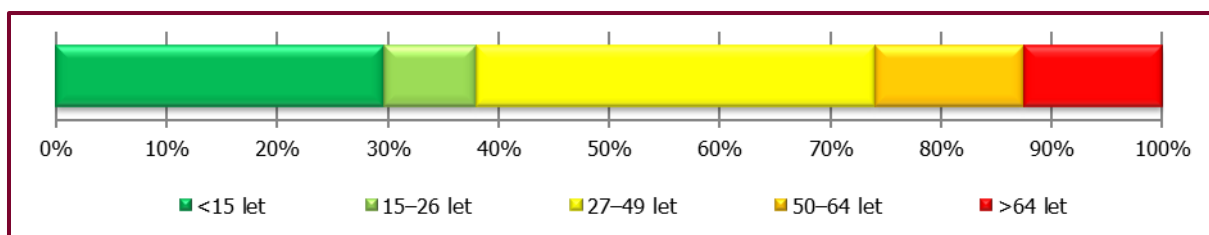
⁵⁵ Návratnost je vypočtena jako poměr mezi počtem doručených dotazníků a počtem domácností.

⁵⁶ Návratnost je vypočtena jako poměr mezi počtem členů zapojených domácností a počtem obyvatel.

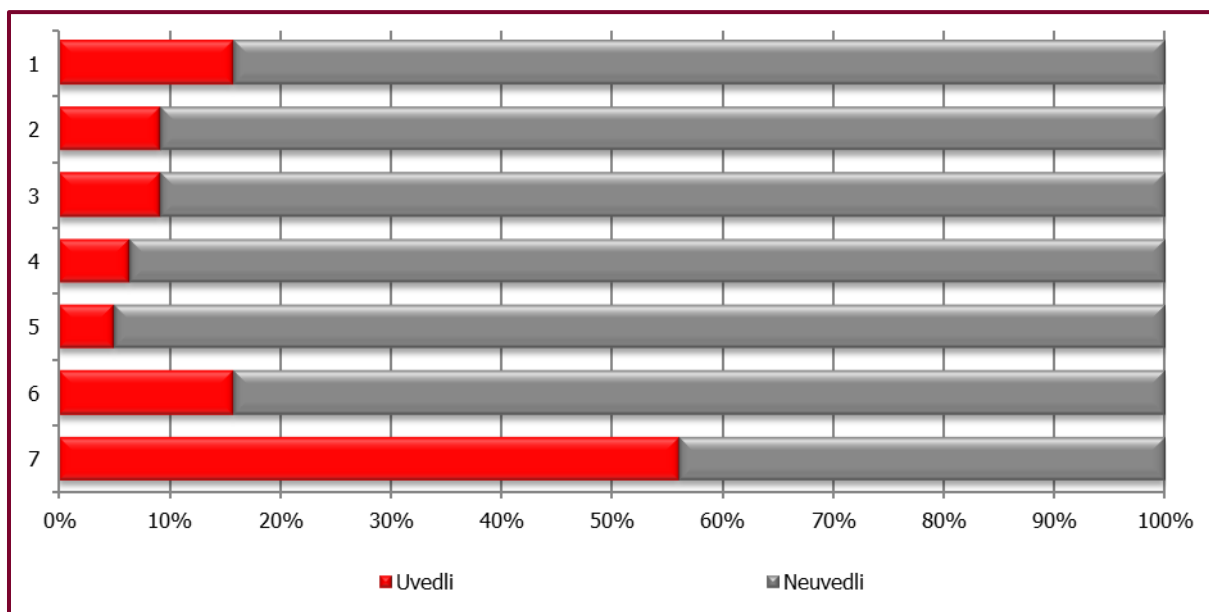
Obrázek č. 9: Respondenti podle obcí⁵⁷

Obrázek č. 10: Respondenti podle věku

Obrázek č. 11: Patříte Vy nebo člen Vaší domácnosti do některé z následujících skupin?⁵⁸

Otázka: „**Patříte Vy nebo člen Vaší domácnosti do některé z následujících skupin?**“

56 % respondentů neidentifikuje sebe ani kteréhokoli člena své domácnosti s některou z definovaných skupin potenciálně ohrožených sociálním vyloučením. Z uvedených skupin respondenti řadili sebe nebo členy svých domácností nejčastěji k osobám na mateřské či rodičovské dovolené, seniorům se sníženou soběstačností, k vícečetným

⁵⁷ 1: Albrechtice; 2: Bruzovice; 3: Dolní Domaslavice; 4: Horní Bludovice; 5: Horní Domaslavice; 6: Lučina; 7: Pázderna; 8: Soběšovice; 9: Těrlicko; 10: Žermanice.

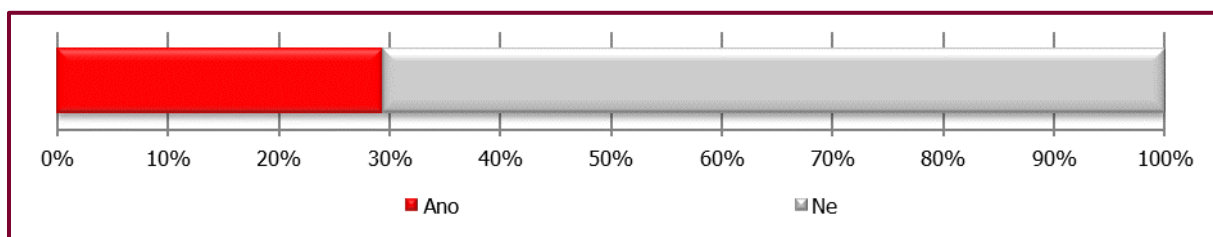
⁵⁸ 1: osoby na mateřské či rodičovské dovolené; 2: senioři se sníženou soběstačností; 3: vícečetné rodiny (tři a více nezletilých dětí v domácnosti); 4: osoby se zdravotním postižením; 5: neúplné rodiny; 6: ostatní; 7: žádná z uvedených.

rodinám (tři a více nezletilých dětí v domácnosti), osobám se zdravotním postižením a k neúplným rodinám. Méně zastoupeny byly skupiny osob pečujících o blízkou osobu, dlouhodobě nemocných, nezaměstnaných, předlužených osob (neschopných splácet dluhy), osob ohrožených trestnou činností, osob v jiných nepříznivých životních situacích, osob závislých na návykových látkách, alkoholu či hráčství, ohrožených ztrátou bydlení či bezdomovectvím a domácím násilím.

Otázka: **„Vyžíváte v současnosti Vy nebo člen Vaší domácnosti některou z níže uvedených služeb?“**

V současnosti využívá některou z níže uvedených služeb 29 % respondentů.

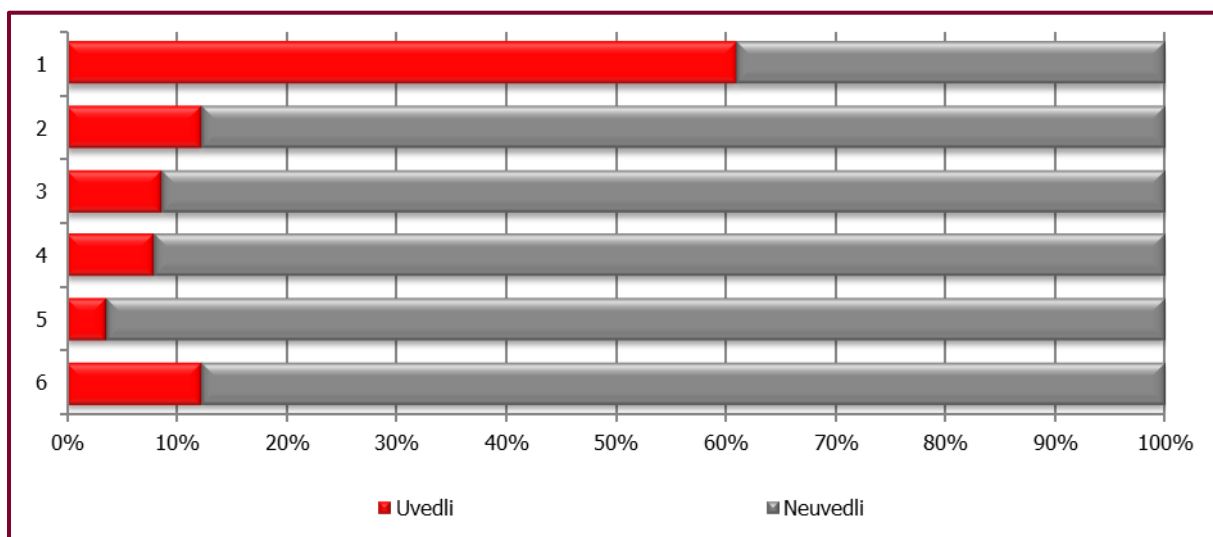
Obrázek č. 12: Vyžíváte v současnosti některou z níže uvedených služeb?

Otázka: **„Pokud ano, kterou?“**

Z uvedených služeb respondenti nejčastěji využívají hlídání dětí o prázdninách (příměstské tábory, individuální hlídání apod.), donášku obědů, doučování dětí, pomoc v domácnosti při péči o stárnoucí a hendikepovanou osobu (pečovatelskou službu, osobní asistenci, domácí zdravotní péči) a seniortaxi (odvoz / dovoz seniora). Méně zastoupeny byly služby bydlení pro seniory se zajištěním nákupů, donášky jídla, pomoci v péči o vlastní osobu (domy s pečovatelskou službou), vystřídání v péči o blízkou osobu v době, kdy je pečující v práci, na úřadech či dovolené (odlehčovací služby), bydlení v zařízení pro seniory a osoby s duševním onemocněním s celodenní péčí (domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem), poradenství v dalších nepříznivých životních situacích, zvýhodněného nájemního bydlení pro sociálně slabé a rané péče. Jednotlivě byly zmíněny též osobní odběry jídel z jídelny mateřské školy, úklid a pomoc při údržbě zahrady, služby knihovny a sportovní aktivity.

Obrázek č. 13: Pokud ano, kterou?⁵⁹

⁵⁹ 1: hlídání dětí o prázdninách (příměstské tábory, individuální hlídání apod.); 2: donáška obědů; 3: doučování dětí; 4: pomoc v domácnosti při péči o stárnoucí a hendikepovanou osobu (pečovatelská služba, osobní asistence,

Otázka: „Jakou konkrétní službu využíváte a která organizace ji zajišťuje?“

Konkrétní službu a jejího poskytovatele uvedlo pouze 22 % respondentů, kteří současně uvedli, že nějakou službu čerpají. Vícekrát byly uvedeny následující organizace (a případně služby):

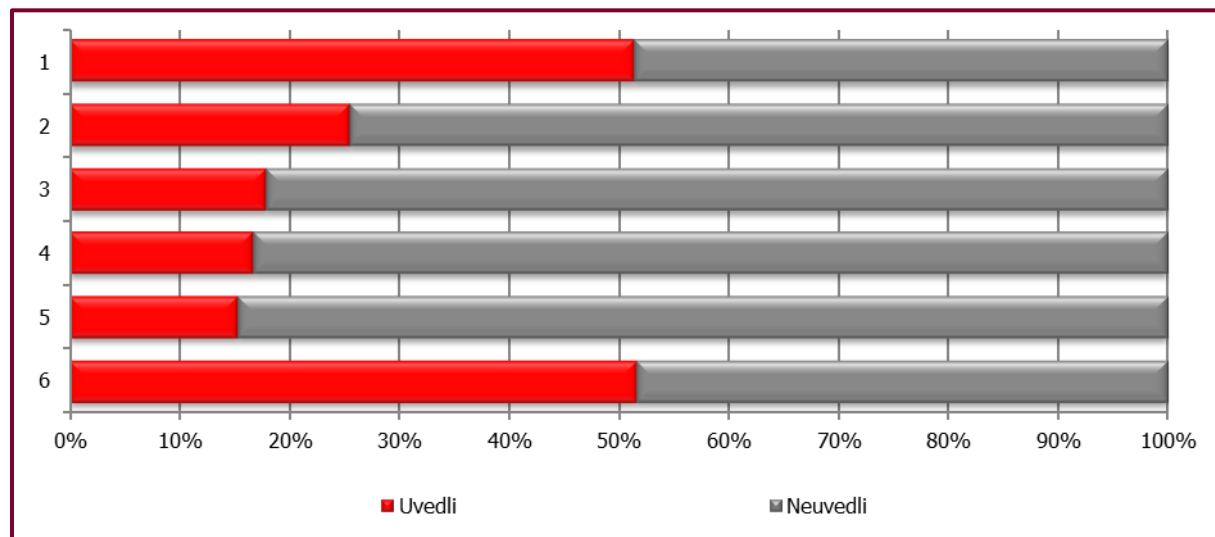
- Charita Český Těšín,
- Klub Sobíšek: příměstské tábory, volnočasové aktivity,
- Sociální služby města Havířova,
- Základní škola a Mateřská škola Těrlicko: příměstské tábory,
- ADRA (Havířov): doučování,
- sbor dobrovolných hasičů,
- Slezská diakonie: domov pro seniory SAREPTA v Komorní Lhotce,
- Středisko volného času Klíč.

Dále byly jednotlivě uvedeny: Čtyřlístek – centrum pro osoby se zdravotním postižením Ostrava, obec a Podané ruce.

Otázka: „Jakou pomoc byste nyní nebo v blízké budoucnosti rádi využili Vy nebo člen Vaší domácnosti?“

Zájem o využívání nějaké pomoci pro sebe nebo člena své domácnosti vyjádřilo 73 % respondentů. Z uvedených služeb měli respondenti největší zájem o hlídání dětí o prázdninách (příměstské tábory, individuální hlídání apod.), o donášku obědů, seniortaxi (odvoz / dovoz seniora), doučování dětí a o bydlení pro seniory se zajištěním nákupů, donášky jídla, pomoci v péči o vlastní osobu (domy s pečovatelskou službou). Méně zastoupeny byly startovací byty pro mladé, pomoc v domácnosti při péči o stárnoucí a hendikepovanou osobu (pečovatelská služba, osobní asistence, domácí zdravotní péče), vystřídání v péči o blízkou osobu v době, kdy je pečující v práci, na úřadech či dovolené (odlehčovací služba), bydlení v zařízení pro seniory a osoby s duševním onemocněním s celodenní péčí (domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem), poradenství v dalších nepříznivých životních situacích, zaškolení a podpora osoby pečující o blízkou osobu, zvýhodněné nájemní bydlení pro sociálně slabé, poradenství a pomoc osobám předluženým a řešícím nepříznivou finanční situaci a pomoc pro závislé na návykových látkách, alkoholu či hráčství. Jednotlivě byly zmíněny též osobní odběry jídel z jídelny mateřské školy, pomoc při odvozu odpadků od domu a zájmové kroužky pro děti.

Obrázek č. 14: Jakou pomoc byste nyní nebo v blízké budoucnosti rádi využili ...⁶⁰

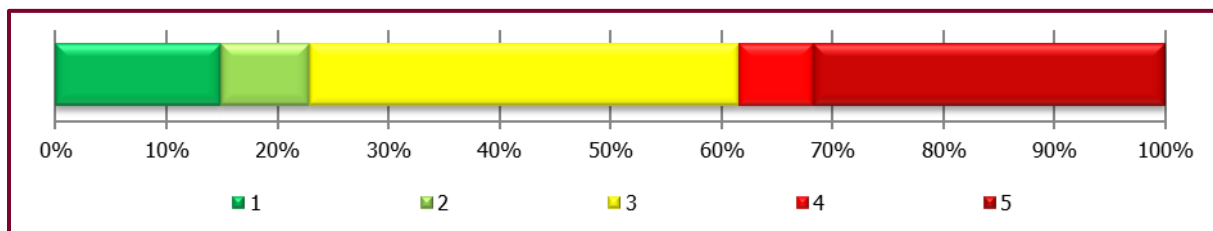
domácí zdravotní péče); 5: seniortaxi (odvoz / dovoz seniora); 6: ostatní. 100 % je počet respondentů, kteří uvedli v předchozí otázce, že využívají některou z uvedených služeb.

⁶⁰ 1: hlídání dětí o prázdninách (příměstské tábory, individuální hlídání apod.); 2: donáška obědů; 3: seniortaxi (odvoz / dovoz seniora); 4: doučování dětí; 5: bydlení pro seniory se zajištěním nákupů, donášky jídla, pomoci

Otázka: „Zapojujete se nebo chcete se zapojit do života v obci?“

Do života obce se aktivně zapojuje 15 % respondentů a dalších 8 % by se rádo aktivně zapojilo, kdyby vědělo jak. Nejvíce respondentů (39 %) spadá do skupiny, která se akcí a aktivit v obci účastní pasivně. 7 % respondentů o zapojení do života obce nestojí a dalších 32 % na ně nemá čas.

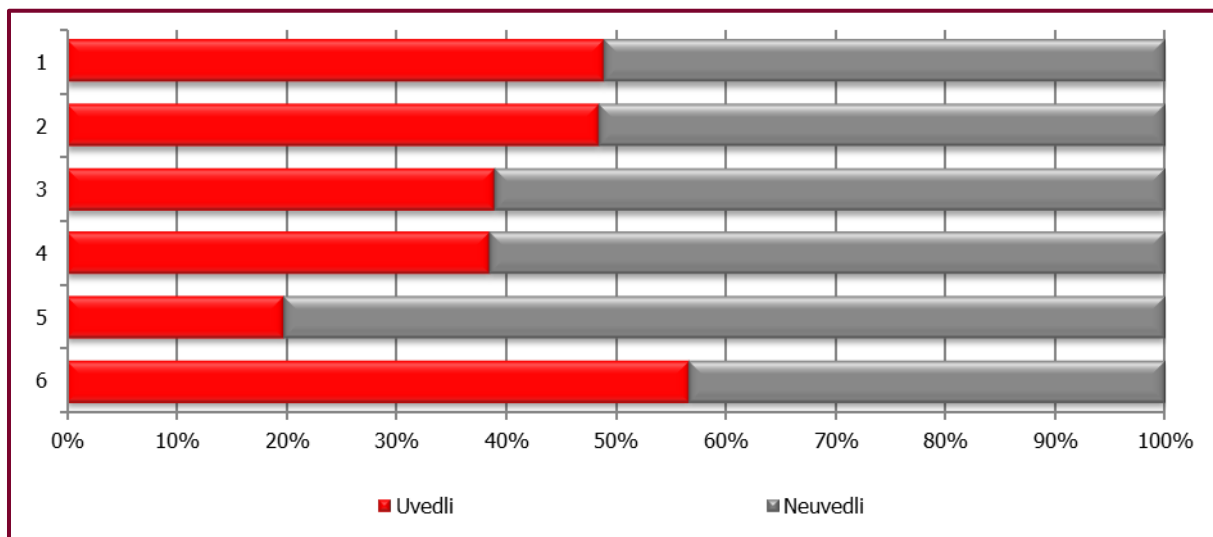
Obrázek č. 15: Zapojujete se nebo chcete se zapojit do života v obci?

Otázka: „Které z následujících aktivit jsou pro Vás nebo Vaši domácnost nejprínosnější a využili byste je?“

86 % respondentů považuje alespoň jednu uvedenou aktivitu za přínosnou a uvažuje o jejím využití. Z uvedených aktivit měli respondenti největší zájem o aktivity posilující rodinný život (prorodinné, volnočasové), zapojování občanů do rozhodování o rozvoji obce a do vylepšování vzhledu obce, aktivity pro dospívající děti, aktivity propojující děti, rodiny s dětmi, seniory a osamělé obyvatele (mezigenerační) a aktivity zlepšující kvalitu života seniorů (prorodinné, volnočasové). Méně zastoupeny byly aktivity k zapojování nově přistěhovaných do života v obci, osvěta pro rodiny, které se rozhodly o své nemohoucí blízké pečovat doma (pečující), osvěta pro lidi, kteří chtějí pomáhat ostatním potřebným ve své obci (dobrovolnictví), aktivity pro osoby v jiných náročných životních situacích (sociální poradenství, besedy, přednášky) a aktivity pro osoby se zdravotním postižením. Jednotlivě byly zmíněny též sportovní aktivity (turnaje, soutěže, závody), aktivity zaměřené na rozvoj místní identity (historie, tradic a jejich ctění) a úklid obce, výjezdy autobusem za kulturou a hlídání dětí.

Obrázek č. 16: Které z následujících aktivit jsou pro Vás nebo Vaši domácnost nejprínosnější ...⁶¹

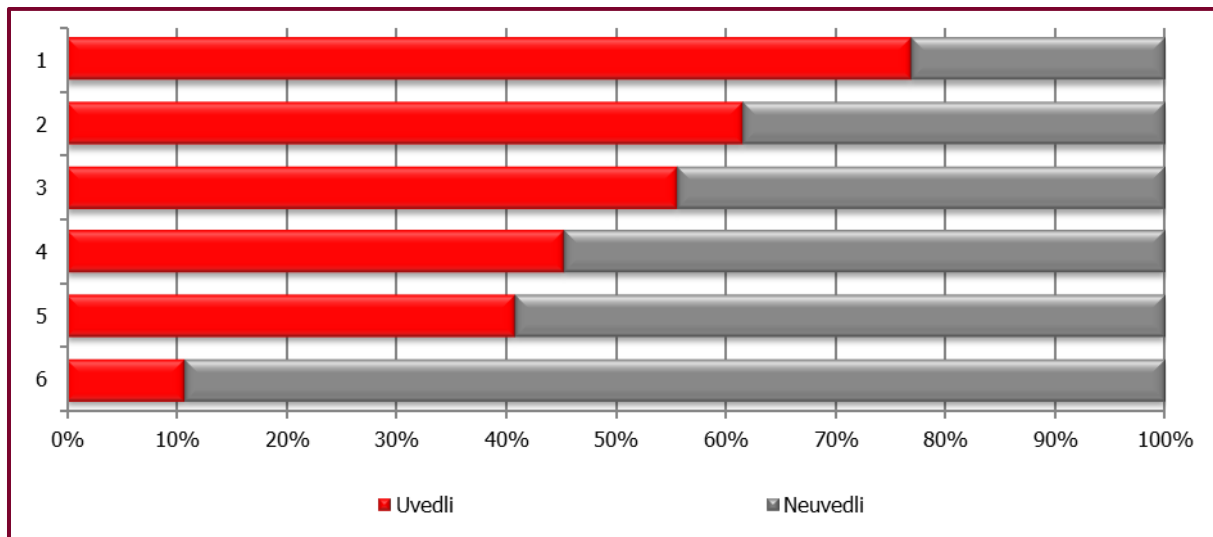

v péči o vlastní osobu (dům s pečovatelskou službou); 6: ostatní. 100 % je počet respondentů, kteří vyjádřili zájem o využívání nějaké pomoci pro sebe nebo člena své domácnosti.

⁶¹ 1: aktivity posilující rodinný život (prorodinné, volnočasové); 2: zapojování občanů do rozhodování o rozvoji obce a do vylepšování vzhledu obce; 3: aktivity pro dospívající děti; 4: aktivity propojující děti, rodiny s dětmi, seniory a osamělé obyvatele (mezigenerační); 5: aktivity zlepšující kvalitu života seniorů (prorodinné, volnočasové);

Otázka: „Kde vyhledáváte a získáváte informace o akcích ve Vaší obci a jejím okolí?“

Obrázek č. 17: Kde vyhledáváte a získáváte informace o akcích ve Vaší obci a jejím okolí?⁶²

Nejvýznamnějšími zdroji informací o akcích v obci a jejím okolí jsou pro většinu respondentů obecní zpravodaje, oběžníky či listy, sociální sítě (oficiální obecní i místní drbníky) a obecní webové stránky. Velmi významné jsou (přirozeně) také osobní kontakty (rodinní příslušníci, přátelé a známí) respondentů a plakáty vylepené či vyvěšené různě po obci a krajině. Kategorie ostatní zahrnuje e-mailovou komunikaci (nejen) mezi úřadem a obyvateli (včetně informací rozesílaných prostřednictvím mailing listů), místní rozhlas, televizi a další audiovizuální média. Jednotlivě byly zmiňovány též obcí používané mobilní aplikace, informace rozesílané formou SMS, obecní kalendáře akcí, úřední desky a vývěsky, regionální média a účasti na zasedáních zastupitelstva obce či spolkových schůzích.

Otázky: „Máte nějaké postřehy a náměty ze sociální oblasti?“ a „Máte další postřehy a náměty k životu ve Vaší obci?“

K sociální oblasti a k životu ve své obci respondenti uvedli:⁶³

- 52 respondentů se vyjádřilo k **dopravní infrastruktuře**, z toho 23 k **chodníkům**. Chodníky **chybí** (19 komentářů) na řadě míst: opakovaně byly zmiňovány chodníky v Těrlicku (7), od autobusové zastávky Zelené město do centra obce (4) a na Závodní ulici (2). Dále na Lučině, směrem k hrázi, v Horních Bludovicích, v Žermanicích (po 3) a v Dolních Domaslavicích (2). Deset respondentů postrádá **cyklostezky**, jmenovitě kolem přehrady (4). V Těrlicku chybí přechody pro chodce (4), opět v úseku od autobusové zastávky Zelené město do centra obce (3). Dále chybí in-line stezky, retardéry ke zpomalení rychlosti, parkoviště a parkovací plochy (po 3). Stávající místní komunikace a cesty jsou ve špatném stavu, úzké a přetížené (3). Opakovaně byly zmíněny ještě chybějící stezky pro pěší (mimo stávající síť chodníků), nedostatky v dopravním značení a chybějící semaforey (opět v Těrlicku, v úseku od autobusové zastávky Zelené město do centra obce; po 2).
- **Volnočasová infrastruktura** (51) v obci má své nedostatky. **Dětských hřišť** (14) je nedostatek (8; na různých místech pro různé cílové skupiny) a stávající by zasloužila doplnění o další herní prvky (2). Obecně se nedostává **zázemí** (12) pro setkávání a komunitní činnost (5), pro děti (4), rodiny s maminky s dětmi (2). V obci chybí komunitní centrum, resp. kulturní dům (6), nebo alespoň sál (2), odpočinkové zóny (5), např. parky (4) s lavičkami a herními prvky pro děti, dospívající i seniory (3). Chybí sportovní hřiště (3) pro různé sporty a stávající hřiště jsou v „zoufalém stavu“ (2). Nedostává se také kluboven (3) pro maminky s dětmi a další cílové skupiny, dětských koutků a tělocvičen, resp. multifunkčních hal (po 2). Další prvky volnočasové infrastruktury byly zmiňovány jednotlivě.

6: ostatní. 100 % je počet respondentů, kteří považovali za přínosnou a využitelnou alespoň jednu uvedenou aktivitu.

⁶² 1: obecní zpravodaj / oběžník / listy; 2: sociální sítě; 3: obecní webové stránky; 4: rodinní příslušníci, přátelé a známí; 5: plakáty; 6: ostatní.

⁶³ Řazeno podle četnosti výskytu sestupně.

- Do **sociální oblasti** směřovalo 43 komentářů. Dvanáct respondentů postrádá dostatečné kapacity **domovů pro seniory**. „... s kadeřnictvím, pedikúrou, masážími, aby stál na slunném místě s výhledem na hory, aby měly pokoje balkónky a v zahradě aby byly vzrostlé stromy a květiny ... Mohl by být nízkonákladový, aby si ho mohli dovolit senioři, kteří celý život pracovali za minimální mzdu a nemají dvacet tisíc důchodu. Ať mohou prožít důstojné stáří.“ Jedenáct respondentů uvedlo, že by se na sociální služby obecně mělo **více myslet** a obce by je měly podporovat (11), a to jak pro seniory (3) tak pro ostatní cílové skupiny. Devět respondentů se vyjádřilo k absenci nebo nedostatečným kapacitám dopravy pro méně mobilní skupiny obyvatel (typu seniortaxi). Podle dvou respondentů jsou stávající služby drahé. Kapacity pečovatelských služeb jsou rovněž nedostatečné (5). Zlepšení situace v sociální oblasti by prospěla jejich lepší organizace a koordinace (3). Nedostatečné kapacity jsou dále v oblasti poradenství (pro osoby se sníženou soběstačností a jejich příbuzné) a sociální práce na obcích (po 2). (Přinejmenším) dvěma respondentům chybí informace o stávajících sociálních službách. Další potřeby v sociální oblasti již byly zmiňovány jednotlivě.
- Nabídka **volnočasových akcí** by mohla být větší a lepší (39). Nedostává se především aktivit **pro děti** (17), zejména **táborů** (11). Příměstské tábory (7) mají omezenou kapacitu (3), jsou drahé a často omezené pouze pro děti pracujících rodičů (2). Organizace táborů by měla být (alespoň částečně) dotována (3). Dále by pro rodiny s dětmi mohly být organizovány různé akce, na nichž by se děti a jejich rodiče mohli navzájem poznat (2). Kromě akcí pro děti a jejich rodiče byly v druhé řadě zmiňovány akce **sportovního** charakteru (7), zejména (různá) cvičení pro ženy (4), turnaje a závody (2), společenského (5) a kulturního (3) charakteru. V odpovědích zahrnutých do tohoto bodu respondenti jednotlivě uvedli řadu tipů na společenské, kulturní a sportovní akce, které by v jejich obcích nebo v mikroregionu mohly být organizovány.
- Kapacity **stravovacích služeb** jsou nedostatečné (33). V obci chybí **restaurace či hospoda** (19), ideálně s kuchyní (6), kvalitní (3) a s celodenním a celoročním provozem (po 2). Dále by respondenti v obci uvítali kavárnu (5), jídelnu nebo vývařovnu s možností rozvozu jídel, cukrárnu (4) nebo alespoň stánek či okénko se zmrzlinou (3).
- K **volnočasovému vyžití** obecně (mimo volnočasové akce viz výše) směřovalo třicet komentářů. Nedostává se zejména aktivit **pro děti** (14), konkrétně sportovních a pro (nej)menší děti (po 3), dále (různých) cvičení pro ženy, sportovních a rekreačních aktivit pro nespecifikované cílové skupiny (po 4) a aktivit pro dospívající, mladé rodiny s dětmi a pro seniory (po 2). Pro volnočasové vyžití by mělo být více využito okolí přehrady (2).
- 21 respondentů se vyjádřilo k místním **školkám a školám**. Patnáct z nich se týkalo místních **mateřských škol**. Osm respondentů by uvítalo prázdninový provoz v mateřské škole pro děti pracujících rodičů, z toho dva dokonce po celé prázdniny. Šest respondentů považuje kapacity stávajících školek za nedostatečné. Osm komentářů směřovalo k místním základním školám. Čtyři respondenti by uvítali, pokud by v obci byla úplná základní škola a místní děti mohly v místě svého bydliště absolvovat úplnou základní školní docházku. Dva respondenti zmínili nedostatečné kapacity školní družiny, která nepojme všechny děti z prvního stupně.
- Významným zdrojem nepohody je **provoz na pozemních komunikacích** (21; navržená infrastrukturní opatření viz výše). Opakovaně byla zmiňována konkrétní riziková místa (8) v Těrlicku (5), především v úseku od autobusové zastávky Zelené město do centra obce (4), a v Horních Bludovicích v okolí obecního úřadu, školy a školky (2). Zdrojem rizika jsou především intenzita provozu (7) a nedodržování dopravních předpisů (6). Ke zklidnění situace respondenti navrhuji intenzivnější a častější kontrolu jejich dodržování (6), včetně instalace radarů v rizikových místech (4), a omezení rychlosti projíždějících vozidel (5).
- Devatenáct komentářů směřovalo do oblasti **životního prostředí**. Sedm se týkalo přehrady a jejího okolí. „Chybí mi čistá přehrada“ (4). Nepořádek kolem přehrady a neupravená místa ke koupání (po 3). Šest komentářů zmiňovalo kvalitu ovzduší, především hluk (5). „Klid od rachejtli a petard celoročně“ (2). Tři respondenti zmiňovali nepořádek v obcích (a jednotlivě jeho zdroje) a dva zeleň v obcích i v jejich okolí a potřebu péče o ni.
- Různé výhrady ke **správě obcí** (16). „Chtělo by to lepší dialog s veřejností“ (8), včetně novousedlíků. Více zájmu o sociální a komunitní oblast, „více baby friendly obec a myslet i na maminky.“ Myslet více na (blíže nespecifikované) „podstatné věci“. Obec by neměla být samostatná, měla by se začlenit do Havířova (po 2).
- Do oblasti **zdravotnictví** směřovalo čtrnáct komentářů. Devíti respondentům chybí dostatečné kapacity lékařů: pro děti a dorost (s pravidelnými ordináčními hodinami bez objednávání) a stomatologa (po 3) a pro dospělé (2). Čtyři respondenti postrádají ve svém okolí lékárnu.
- **Maloobchodní síť** (13). V obci **chybí prodejny** různého zaměření (10), opakovaně však byla zmíněna pouze prodejna potravin (2). Stávající prodejny mají omezený sortiment (2).
- Infrastruktura **odpadového hospodářství** má své deficity (13). Nedostává se kontejnerů na tříděný odpad, košů pro pejskaře, jejich mazlíčky a jejich exkrementy (po 3) a sběrných dvorů (2).
- Deset komentářů se týkalo **informovanosti** v obcích. Tři se týkaly nedostatku a nedostatků vývěsek (tabulí), po dvou oficiální komunikace ze strany obcí na sociálních sítích a obsahu místních zpravodajů. Obce by měly lépe komunikovat „o věcech týkajících se občanů.“

- Sedm komentářů zmiňovalo nedostatek vzdělávacích akcí pro dospělé. Tři explicitně uvedly vzdělávací akce pro seniory (bezpečnostního a jiného zaměření). Opakovaně se v dotaznících objevila poptávka po besedách se zajímavými lidmi (2).
- Autobusových spojů (7) by mohlo být více, mohly by být lépe trasovány a lépe navazovat. Konkrétní linky, trasy a místa byly zmiňovány pouze jednotlivě.
- Nabídka služeb v obci je omezená (7). Opakovaně respondenti zmínili pouze pedikúru (3) a vyjádřili své výhrady či obavy z omezování poštovních služeb na vesnici (2).
- Nabídka mimoškolního vzdělávání a kroužků pro děti a dospívající je nedostatečná (6).
- Vzhled obcí (6). Nedostatek laviček (4) v intravilánu i v krajině. Nekoncepční a živelná zástavba (2). „Chybí architektonická studie, regulativy.“
- Mezilidské vztahy (5). „Obec se rozrostla, ale lidé se nesžili“ (4).
- Individuální výhrady k vedení obcí (5), ke starostovi, resp. ke starostce (3) a k zastupitelstvu (2).
- V obci by měl být bankomat (5).
- K infrastruktuře nakládání s odpadními vodami směřovaly čtyři komentáře, z toho tři zmiňovaly absenci kanalizace.
- Čtyřikrát se v dotaznících objevily komentáře zmiňující různá jednotlivá bezpečnostní rizika (mimo oblast dopravní bezpečnosti, která je zdaleka největším zdrojem pocitu ohrožení; viz výše).
- Čtyři respondenti by uvítali užší meziobecní spolupráci v různých oblastech.
- Další čtyři by rádi více zapojili a propojili místní (blíže nespecifikované) spolky.
- Nedostupnost bydlení (3), zejména pro seniory (2).
- Dva respondenti by uvítali vysokorychlostní nebo vůbec lepší internet v obci.
- „Je špatně, že není vše dostupné v obci“ (2).

Šest respondentů uvedlo, že je s celkovou situací a životem ve své obci spokojeno.

6.2 ROZHOVORY SE ZÁSTUPCI VYBRANÝCH CÍLOVÝCH SKUPIN

Následující odstavce syntetizují poznatky z rozhovorů se zástupci vybraných cílových skupin, které průběžně probíhaly v obcích mikroregionu v období od jara do podzimu 2023, a to jak účelově, tak nahodile na různých akcích pořádaných při projektu. Rozhovorů se zúčastnily řádově desítky respondentů. V následujícím textu jsou jednotlivé cílové skupiny řazeny podle věku.

Děti a dospívající

Rozhovory s dětmi a dospívajícími přinesly přinejmenším dva základní poznatky. První je spojen s pochopitelnými zájmy a potřebami této cílové skupiny. Na jedné straně děti pocítují nedostatek akcí a aktivit, které se na ně primárně zaměřují, a nedostatečné zohlednění jejich potřeb na akcích určených pro celou dědinu. Také by ocenily více prostoru pro své aktivity: jak krytých pro dny s nepříznivým počasím, tak (a zejména) venku. Žádoucí by bylo vyhradit jim určitá v místa v obci, kde se mohou setkávat, a na místech, která jsou určena všem, pamatovat také na potřeby dětí (nejen na nejmenší) a dospívajících.

Druhým zásadním poznatkem z rozhovorů s dětmi a dospívajícími je, že jsou schopny vnímat konkrétně a racionálně potřeby obce nebo alespoň místa, v němž žijí, a svých sousedů. Z iniciativy dětí a dospívajících např. proběhl úklid v okolí přehrad. Rovněž mají děti a dospívající potřebu pomáhat druhým, např. seniorům, a mají řadu konkrétních nápadů jak (výpomoc s úklidem, s péčí o zahrady, o domácí mazlíčky apod.). Další rozvoj práce s touto cílovou skupinou je proto žádoucí nejen k uspokojení jejich potřeb, ale také proto, aby její potenciál pro rozvoj obce a pomoc potřebným nebyl promrhán.

Pečující osoby

Z rozhovorů je patrné, že téměř každá druhá rodina o někoho blízkého pečovala, pečuje nebo ji to čeká. V řadě případů se přitom jedná o dlouhodobou péči, která pečující rodiny značně vyčerpává. Zejména pracující pečující by proto ocenili nějakou formu pomoci, zejména v pracovních dnech, nebo přinejmenším občas odlehčovací službu (pokud vědí, že něco takového existuje). Domácnosti bez vlastního automobilu by dále ocenily výpomoc s dopravou (k lékaři, za nákupy apod.) typu seniortaxi. Po ukončení domácí péče jsou dobré zkušenosti s frýdecko-místeckým

domovem pro seniory. Finančně je únosný a individuální případy lze řešit sociálními příspěvky. Lze předpokládat, že podobně dobře fungují i jiné domovy pro seniory.

Senioři

I s ubývajícimi silami chce naprostá většina seniorů zůstat co nejdéle doma, ideálně se svými blízkými. Teprve když se nejsou sami schopni postarat o svůj dům, byt či sebe, zvažují přestěhování do seniorského bytu, ale i tak se jim do něj nechce. Někteří, zejména mladší senioři nechtějí být v budoucnu svým rodinám na obtíž, takže si při zhoršení zdravotního stavu nutnost umístění do domova pro seniory připouští. Senioři, kteří mají dobré rodinné zázemí a vlastní zkušenosti s péčí o své rodiče či rodiče svého partnera, věří, že budou moci zůstat doma a jejich děti se o ně postarají. Pokud by se do bytu či domova pro seniory nakonec přestěhovat museli, ocenili by, pokud by se tyto nacházely v jejich obci, aby nezpřetrhali své osobní vazby.

V řadě obcí chybí přirozené prostory pro setkávání seniorů s druhými: obchody, lékařské ordinace a čekárny, poštovní pobočka atp. Venkovní prostory v obci, budovy a jejich součásti nejsou vždy potřebám seniorů uzpůsobeny. Venkovním prostorám schází lavičky, místa k posezení a popovídání. Zastávky autobusů by měly být s minimem fyzických bariér, ideálně bez nich, a totéž platí i pro veřejně přístupné budovy a jejich součásti. Do budoucna bude nutné pamatovat nejen na osoby s fyzickými omezeními, ale také na osoby v různých fázích demence.

Senioři bez zásadních zdravotních omezení mají zájem o aktivní zapojení do společenského života obce. Uvítali by proto dostatečnou nabídku akcí a aktivit organizovaných obecními nebo místními spolky seniorů, obcí nebo kýmoli dalším a zapojení seniorů do akcí organizovaných jinými organizacemi a jednotlivci. Kromě dětských představení pro seniory připravovaných místními školami by uvítali také náročnější akce a aktivity, např. koncerty, divadelní představení, přednášky na zdravotní a jiná témata, včetně případné podpory při zajištění dopravy na takové akce a aktivity konané mimo obec. Senioři se akcí, na kterých vystupují děti, rádi účastní. „Mladí dávají elixír života, omlazují, dávají nové podněty, nutí – v dobrém smyslu.“ Rada z nich už se však necítí na to, být dětem nějak více prospěšná (něco je naučit, podílet se na organizaci a hlídání dětí apod.). Některé seniorky jsou ještě ochotny spolupodílet se na přípravě občerstvení nebo odměn dětem.

K zajištění soběstačnosti do co nejvyššího věku by senioři ocenili výpomoc s dopravou (k lékaři, za nákupy apod.) typu seniortaxi, donášku obědu, zajištění nákupu, výpomoc s úklidem a jiné formy výpomoci. Spatřují v tom prostor pro zapojení komunity, která by se měla na organizované pomoci seniorům podílet. Dozvědí-li se senioři o dostupné sociální službě nebo jiné formě výpomoci a mají-li s ní dobré (nebo špatné) zkušenosti, navzájem se informují („babinec z Horních Domaslavic“ apod.).

6.3 ROZHOVORY SE ZÁSTUPCI OBCÍ

Rozhovory se zástupci vedení obcí, kteří byli ochotni rozhovor poskytnout, probíhaly na jaře 2023. Následující odstavce shrnují hlavní závěry, které z rozhovorů vyplynuly, tak, jak z nich vyplynuly.

Albrechtice

V obci je bohatý spolkový a komunitní život a vedení obce jej finančně i materiálně podporuje. Školní a kulturní komise při zastupitelstvu organizuje akce, na které se prezentují kroužky pro děti, a organizace působící v obci na ní mohou představit a nabízet své služby. Žádná sociální služba v obci nesídlí, obec však spolupracuje se Slezskou humanitou, Santé – centrem ambulantních a pobytových sociálních služeb, Charitou Český Těšín a terénní pečovatelkou pro dům s pečovatelskou službou, která jeho klientům uklízí, pere a rozváží obědy. Dvě pracovnice z Havířova ve spolupráci s obcí vykonávají v Albrechticích terénní sociální práci. Na obecním úřadu je sociální oddělení, jehož referentka poskytuje potřebným základní sociální poradenství. Obec řeší otázku dopravy pro potřebné typy seniortaxi. Místní domov s pečovatelskou službou je v havarijním stavu a do konce roku 2023 měli být jeho klienti přemístěni. Následně proběhne demolice a výstavba nového objektu (s nákladem cca šedesát mil. Kč).

Dolní Domaslavice

V obci působí sloučená škola a aktuálně probíhá přístavba budovy mateřské školy. V sociální oblasti obec úzce spolupracuje s Charitou Český Těšín, která seniorům rozváží obědy, poskytuje péči a pomáhá jim s řešením jejich

individuálních sociálních problémů. Dále obec komunikuje se Slezskou diakonií, avšak spolupráce s ní není více rozvinutá. Podobná situace je s domovem se zvláštním režimem Pohoda, který sice v obci sídlí, avšak bez užší spolupráce s ní. Občasné problémy působí v místní škole děti v péči profesionalizovaných pěstounů žijících v obci.

Obec plánuje výstavbu sociálních bytů, kterou by ráda financovala z Integrovaného regionálního operačního programu. Výzvou pro obec jsou místní senioři. Jejich nejbližší často necítí osobní zodpovědnost za péči o své stárnoucí rodiče či prarodiče a nechtějí nebo nemohou (nebo obojí) se o ně postarat. O bezprizorní seniory se pak musí postarat obec. Bohužel senioři (a nejen oni, totéž se týká i jiných potřebných) často neví, kde hledat pomoc, nebo si o ni nechtějí říct.

Horní Bludovice

Vzhledem ke značnému nárůstu počtu obyvatel se obec potýká se zapojením novousedlíků, kteří obtížně nacházejí místo v místním společenství (pokud o to vůbec mají zájem). Ze stejných důvodů je nutné navýšit kapacitu školky i školy (prozatím prvního stupně). Současně je vysoký zájem o zajištění péče o děti v období letních prázdnin. V obci je bohatá spolková činnost a obec spolky podporuje jak materiálně (zejména poskytováním prostor), tak finančně (dotacemi). Obavy místních vzbuzuje záměr výstavby výroby plastů v centru obce.

V obci působí Charita Český Těšín, která potřebným poskytuje pečovatelské služby a provozuje charitní taxislužbu. Přesto obec zavádí novou (vlastní) službu dopravy pro potřebné (k lékaři, za nákupy apod.). Dovozy obědů z havířovské jídelny Dikedo seniorům nad 65 let a těžce zdravotně postiženým zajišťují obecní pracovníci. Obec také vlastní bytový dům s deseti byty, mezi jehož nájemníky jsou i senioři. Kromě toho však obec zvažuje výstavbu domova s pečovatelskou službou.

Horní Domaslavice

Obec populačně intenzivně roste, kvůli čemuž kromě jiného navyšuje kapacitu své mateřské školy na 44 dětí. Spolkovou činnost v obci rozvíjí zejména sbor dobrovolných hasičů a klub žen. Kromě nich v obci působí spolky z okolních obcí, např. dolnodomaslavičtí zahrádkáři, včelaři a myslivci. V sociální oblasti v obci působí zejména Charita Český Těšín, která pomáhá zhruba třem rodinám, a Slezská diakonie, která pomáhá rodinám s postiženými dětmi. Obec zvažuje výstavbu obecních bytů pro seniory. Kromě toho vnímá poptávku po obecním pracovníkovi, který by pomáhal seniorům (a dalším méně mobilním potřebným) s dopravou (k lékaři, za nákupy apod.), rozvážel obědy apod., pro obec je to však obtížně uchopitelné. Problémem také je, že potřební obyvatelé obce se možná z důvodu ostychu neobrací se svými problémy na obec. Možná by pro ně bylo snazší obracet se na externího pracovníka sociálních služeb.

Lučina

Také tato obec zaznamenává intenzivní populační růst, s čímž souvisí potřeba navyšování kapacity mateřské školy. V obci je aktivních několik spolků, mezi nimiž občas dochází k vzájemným třenicím, možná i z finančních důvodů. Obec uvažuje o organizaci dobrovolnických akcí ke zvelebování obce (typu akcí Z), čímž by mohla aktivizovat místní obyvatele, včetně novousedlíků. Obec také vnímá reálné i potenciální problémy svých seniorů, kteří by v obci rádi zůstali, i když už nemají dost sil, aby se starali o vlastní dům, a proto uvažuje o vybudování domu pro seniory. Naopak obec neuvažuje o zřízení pozice vlastního sociálního pracovníka, protože se obává toho, že místní potřební by před místním sociálním pracovníkem mohli mít ostych.

Pazderna

Také v této obci dochází k intenzivnímu nárůstu počtu obyvatel, zejména rodin s malými dětmi. Přesto v obci není ani škola, ani školka. Místní děti navštěvují různé mateřské školy v okolí, starší děti (žáci) navštěvují převážně doberskou základní školu. Obec vzhledem k situaci uvažuje o vytvoření dětské skupiny, pro kterou hledají vhodné prostory. Spolkový a komunitní život obec podporuje napřímo: podporou různých tematických činností, pořádáním obecních výletů apod. Mezi obyvateli obce je o tyto akce zájem. Zároveň je v obci zázemí pro spolkovou a komunitní činnost, a to v budově bývalé školy.

Soběšovice

Obec vnímá nedostatečné kapacity péče o nemohoucí osoby, vesměs seniory, včetně kapacit všeobecných lékařů v obci. Také vnímá rozdíl mezi garantovanou a reálnou dostupností sociálních služeb krajské sítě v území. Přitom je v obci zřejmá poptávka po zajištění pečovatelských služeb pro seniory v jejich rodinách. Obyvatelé Soběšovic do jisté míry využívají kapacit frýdecko-místeckého domova pro seniory, ten je však určen primárně frýdecko-místeckým občanům a ostatní obce musí za umístění svých občanů platit. Proto obec uvažuje o rozšíření soběšovického bytového domu pro seniory i o pečovatelskou službu. Obec také vnímá, že řada potřebných může mít ostych dostupné sociální služby vůbec využívat.

Těrlicko

V obci je bohatý spolkový život. Působí zde na třicet různých spolků a klubů, na společenském životě se podílí i neorganizovaní obyvatelé obce a zázemí pro spolkovou a komunitní činnost je dostatečné. Obec spolkový a komunitní život podporuje finančně i materiálně, ale uvítala by větší soběstačnost ze strany spolků. Kapacity místních škol jsou dostačující. Mateřská škola nabízí dětem a jejich rodičům také prázdninový provoz v rozsahu až šesti týdnů. Základní školy, ale také spolek Zumidance nebo skauti pořádají příměstské tábory.

Sociální služby v obci zajišťuje Charita Český Těšín, se kterou má obec uzavřenu smlouvu o poskytování sociálních služeb a která má v obci zázemí. Charita v obci poskytuje pečovatelskou službu pro cca padesát klientů, terénní sociální poradenství přímo v domácnostech a charitní taxislužbu (dondávna podporovanou obcí). Obec vnímá potenciál, který souvisí s případným vznikem a působením svépomocné skupiny pro seniory po vzoru podobné, třanovické. V obci působí také dětský domov se školou, kam jsou umísťovány děti s nařízenou ústavní výchovou. Problematické momenty ve vztahu domova a jeho chovanců s obyvateli Těrlicka vznikají při útěcích dětí z domova, kdy se děti dopouštějí vandalství, krádeží a obtěžování obyvatel. Podle obce by objekt domova sloužil lépe seniorům.

Rizikem pro obec je plánovaný obchvat Havířova, který pravděpodobně zvýší tranzitní dopravu přes Těrlicko. Neméně závažný problém představuje rozrůstání obce. Současná zástavba obce zabírá asi devadesát hektarů, stávající územní plán však počítá s dalšími cca 180 hektary, což by mohlo vést až ke ztrojnásobení počtu obyvatel obce a narušení vztahů v ní.

Žermanice

V obci jsou aktivní dva spolky: sportovní klub a klub seniorů. Oba se schází v klubovně, která se nachází v bývalé hospůdce a k užítku oběma klubům ji spravuje sportovní klub. Klubovna se bohužel nachází ve špatném stavu, vyžaduje rekonstrukci a nové vybavení. Místní mateřská škola je odloučeným pracovištěm hornobludovické základní a mateřské školy. Sociální problémy obec řeší ojediněle, osobně se jim věnuje obecní pracovnice.

6.4 ROZHOVORY SE ZÁSTUPCI POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Široké spektrum poskytovatelů sociálních služeb v této analýze reprezentují Charita Český Těšín a Slezská diakonie, které v jiných šetřeních opakovaně zaznívaly jako nejvýznamnější poskytovatelé. Strukturované rozhovory s jejich zástupci probíhaly na podzim 2023. Následující text shrnuje jejich závěry.

Charita Český Těšín

Charita poskytuje (z obcí mikroregionu) pečovatelské služby a služby osobní asistence v Albrechticích, Dolních a Horních Domaslavicích, Horních Bludovicích, Těrlicku a Soběšovicích. Včetně Českého Těšína tyto služby poskytuje dvanáct asistentek s celkem zhruba šesti pracovními úvazky.

Všude roste zájem o asistenční služby (na úkor pečovatelských služeb). Místní senioři mohou využívat domovy pro seniory v Českém Těšíně a Hnojníku. Charita vede pořadníky a uvolněná místa obsazuje podle potřeby. Dále charita provozuje poradenské služby, a to jak v těšínské poradně, tak terénně. Častým problémem, který poradna řeší, je předlužení a oddlužování klientů. Také provozuje charitní taxislužbu (po dohodě s obcemi, nicméně poskytování této služby bude ukončeno) a půjčovnu kompenzačních pomůcek (opět se sídlem v Těšíně, nicméně pomůcky rozváží tam, kde je potřeba). Zpovídaná zástupkyně charity vnímá v oblasti poskytovaných služeb dva problémy.

Prvním je status Domovinky, preventivního ambulantního stacionáře pro seniory. Charita by uvítala zařazení Domovinky do krajské sítě sociálních služeb, i když připouští, že krajské a státní rozpočty na sociální služby nejsou neomezené. Druhým problémem je zajištění služeb v domovech pro seniory a v bytech zvláštního určení. Pro financování těchto služeb je klíčové zajištění financování a pro to by byla ideální dohoda více obcí. Pak by nebyl problém v těchto domovech a bytech služby poskytovat.

Vztahy charity s obcemi jsou dobré. Základními předpoklady dobré spolupráce s nimi jsou pravidelná komunikace a stabilní dofinancování poskytovaných služeb ze strany obcí. Zástupci charity a obcí spolu komunikují a relativně pravidelně se setkávají. Problémy vyvstávají s trvalým bydlištěm klientů, které ne vždy odpovídá jejich obvyklému bydlišti. Takové problémy musí charita řešit s „jejich“ obcemi individuálně. Finanční podpora ze strany obcí zatím nedosahuje limitů 25, resp. 30 % nákladů. Od roku 2024 by přitom bylo ideální spolufinancování ve výši 35 % nákladů. Ve spolupráci s obcemi charita (spolu)pořádá akce pro veřejnost, např. dny zdraví a další osvětové akce, prezentuje poskytované služby, šíří letáky a dalšími kanály informuje o nabízených službách. Od obcí také získává podstatnou část informací o potřebnosti sociálních služeb celkově i ze strany jednotlivých potřebných.

Slezská diakonie

Diakonie poskytuje (z obcí mikroregionu) své služby v Albrechticích, Bruzovicích, Dolních a Horních Domaslavicích, Horních Bludovicích, na Pazderně a v Těrlicku. Diakonie je velkou organizací nabízející široké spektrum sociálních služeb a její zaměstnanci jsou schopni v případě potřeby nasměrovat potřebné na služby jiných organizací, pokud je nejsou schopni sami poskytnout.

Nejbližší pobytové služby poskytované diakonií se nachází v Komorní Lhotce (domov pro seniory Sarepta, domov pro osoby se zdravotním postižením Betezda, terapeutická komunita Exit), v Horním Žukově (domov pro osoby se zdravotním postižením a sociálně-terapeutické dílny Eben-Ezer), ve Stonavě (byty zvláštního určení v majetku obce s pečovatelskou službou diakonie; v bytech žijí také obyvatelé mikroregionu). V Horních Bludovicích poskytuje služby v místním domově pro seniory. Ambulantní služby (občanské poradny) diakonie nabízí ve Frýdku-Místku a v Havířově. V Albrechticích a Těrlicku diakonie poskytuje služby osobní asistence, v Albrechticích navíc také odlehčovací služby a na Pazderně služby sociální rehabilitace. Všechny uvedené služby mohou využívat také obyvatelé mikroregionu, umožňuje-li to jejich kapacita. Té se nedostává zejména u osobní asistence a odlehčovací služby, zejména jejich terénních forem. V případě volných kapacit terénních, ambulantních nebo pobytových služeb diakonie může ke klientovi dojet. Kromě vlastních kapacit a dojezdové vzdálenosti záleží pouze na přijetí závazku a dofinancování poskytovaných služeb ze strany obce.

Spolupráci s obcemi považuje zástupkyně diakonie za dobrou. Diakonie provádí analýzu potřebnosti pro každou obec i pro každého klienta, po čemž následuje jednání o navýšení kapacit (je-li to nutné) a o spolufinancování služby. Obce dofinancovávají náklady na poskytované služby v závislosti na počtu klientů z té či oné obce. Právě finanční podíl obcí na poskytování sociálních služeb je pro jejich zajištění a pro diakonii klíčový a měl by se pohybovat minimálně kolem 25 %, ideálně kolem 30 % nákladů na poskytované služby. Základem dobré spolupráce je komunikace, která by měla probíhat podle aktuální potřeby, minimálně však jednou ročně. Diakonie uvítá pozvání na jednání rady nebo zastupitelstva obce, ale také individuální konzultace s vedením obce k jednotlivým problémům nebo klientům. Velkou pomocí je, pokud obec poskytne diakonii zázemí (kanceláře, místnosti pro setkávání s klienty apod.), ideálně s odpuštěným nájmem, a propaguje nabízené služby v obecních tiskovinách, na obecních webových stránkách, profilech na sociálních sítích, případně jinak, podle možností té či oné obce. Diakonie je zavedená a plně vytížená služba a svou reklamu si zajišťuje právě s obecní pomocí. Nejlepší reklamou však je „tichá pošta“ od spokojených klientů, která přináší nejlepší reference. Obce by určitě měly naslouchat svým občanům, nebo si jejich názory rovnou zjišťovat. Bohužel totiž ti nejpotřebnější mají obvykle nejslabší hlas.

6.5 JEDNÁNÍ PLATFORMY MIKROREGIONU

První jednání platformy mikroregionu pod hlavičkou projektu SPOKO se uskutečnilo 26. června 2023 a zúčastnili se jej jak zástupci realizačního týmu projektu, tak zástupci obcí a poskytovatelů sociálních služeb. V první části jednání byly představeny sociální služby nabízené v mikroregionu a jeho okolí. V tomto představení vystoupili zástupci Sociálních služeb města Havířova, Slezské diakonie, Charity Frýdek-Místek a zástupci odboru sociální práce magistrátu statutárního města Frýdek-Místek a odboru sociálních věcí krajského úřadu Moravskoslezského kraje. Vystoupení prezentujících doplnila diskuse.

Obce velmi intenzivně vnímají potřebu zajištění pobytových služeb pro osamělé seniory, kteří nemají poblíž rodinu ani jiné blízké osoby. Současně je ale zřejmé, že jednotlivé obce nemohou domovy pro seniory ani stavět, ani následně provozovat, a to včetně financování výstavby a následného provozu. Kraj a stát podle nich omezuje kapacity pobytových služeb ve prospěch rozvoje terénních služeb. Rozvoj bydlení pro seniory by v žádném případě neměl suplovat bydlení a měl by sloužit opravdu potřebným. V diskusi padl návrh budování malých specializovaných domovů pro seniory, které by umožnily, aby senioři nemuseli opouštět svou obec, a které by případně mohly nabízet i pečovatelské služby, např. prostřednictvím sociálního asistenta nebo sousedské výpomoci. Takový model by mohl přinést mnohé benefity, a to jak (přirozeně) pro ubytované seniory, tak pro komunitu. Senioři by se udrželi dlouho v aktivním módu, pohybliví a víceméně soběstační a místní hospodářství by mohlo profitovat z toho, že v obci utratí své peníze. V domovech důchodců tyto benefity zanikají téměř okamžitě, člověk jen pasivně přijímá, co je mu dáno, nerozhoduje a úplně se vzdává svých práv, svobod i povinností, což zkracuje nejen aktivní život, ale i život jako takový.

Svazek obcí se rozhodl pod hlavičkou projektu SPOKO využít možnosti rozvíjet komunitní práci jako prevenci sociálního vyloučení a zpracovat analýzu potřeb v sociální oblasti, kterou právě držíte v rukou. Zástupkyně realizačního týmu projektu představily na jednání platformy dosavadní a plánované aktivity projektu a předběžné výsledky prací na analýze. Plánovaná komunitní práce by měla v zapojených lokalitách přispět k budování místních komunit a k řešení jejich potřeb prostřednictvím aktivit, které si samy stanoví, připraví i uskuteční ve spolupráci s komunitními pracovníky projektu. Práce v komunitách probíhá formou sousedských setkání, jejichž součástí jsou různé akce, zábavy, hry, výlety, dílny, kurzy a školení, které si členové komunit sami vyberou na základě diskuse. To by mělo posílit vztahy v nich, stmelit je a nastavit mechanismy k naplňování jejich potřeb.

7 DOSTUPNOST SOCIÁLNÍCH A OBDOBŇYCH SLUŽEB

Je prakticky nemožné podat aktuální a současně dostatečně podrobný přehled o nabídce sociálních služeb pro mikroregion zahrnující spádová území několika měst, v nichž se poskytovatelé sociálních služeb koncentrují, aniž by poskytnuté informace okamžitě nezastaraly. Následující kapitola proto dostupnost sociálních služeb syntetizuje a zobecňuje. Poté podává základní přehled o problematice zajišťování a financování sociálních služeb v Moravskoslezském kraji.

7.1 DOSTUPNÉ SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Dostupnost sociálních služeb je v současném systému registrace služeb a evidence údajů v krajské síti nevhodně uchopena. Část služeb uvádí poskytování na území obcí mikroregionu, bohužel však se skutečnost často liší v důsledku aktuálních kapacit a reálné dopravní dostupnosti. Do budoucna bude možné ověřit dostupnost sociálních služeb v krajské síti z on-line aplikace Moravskoslezského kraje.

Odborné sociální poradenství a preventivní sociální služby jsou z velké části dostupné v okolních větších městech, zejména v Havířově a Frýdku-Místku, dále v Českém Těšíně, Třinci, Ostravě, případně v Karvině. Jedná se jak o poradny, tak o sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi či seniory, intervenční centrum Havířov (pro oběti domácího násilí), azylové domy či noclehárny. Dále do této skupiny spadají služby pro rodiny s hendikepovanými dětmi, tj. raná péče a další služby pro osoby s hendikepem či duševním onemocněním, např. sociálně-terapeutické dílny nebo centra duševního zdraví. Obyvatelé mají v území či okolí k dispozici přes padesát sociálních služeb prevence a poraden.

Pečovatelské sociální služby jsou určeny zejména dvěma cílovým skupinám: osobám se zdravotním postižením a seniorům. Jedná se o pobytová zařízení (domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, domovy pro osoby se zdravotním postižením nebo týdenní stacionáře), ambulantní zařízení (centra denních služeb nebo denní stacionáře) a terénní služby (osobní asistence nebo pečovatelská služba). Přímo v území se nachází jeden domov se zvláštním režimem v Dolních Domaslavicích (nespadá do sítě). Dále v území působí terénní služby osobní asistence a pečovatelská služba Charity Český Těšín, Charity Frýdek-Místek, Podaných rukou nebo Slezské diakonie a dalších. Odlehčovací služby, které jsou určeny pečujícím rodinám, mají charakter terénní nebo ambulantní služby. Zajišťuje je Charita Frýdek-Místek, Slezská diakonie, MEDICA Třinec a další. Bližší počty lze nalézt v registru sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí.⁶⁴ Současně v území působí terénní služby zdravotní péče (zdravotní sestry v terénu). Část těchto zdravotních služeb je napojena na registrované sociální služby, zejména na odborné sociální poradenství, pečovatelskou službu či osobní asistenci, a může docházet k vzájemné výměně informací a řešení potřeb klientů v multifunkčním týmu.

Dostupnost zejména pobytových služeb je omezená. Aktuálně jsou kapacity pečovatelských pobytových zařízení téměř naplněny a uvolněná místa se obsazují zájemci z čekacích listin podle stanovených kritérií. Obecně mají přednost klienti s vyšším stupněm závislosti a sociální potřebnosti a následně klienti z konkrétních obcí, a to zejména u jejich příspěvkových organizací nebo u soukromých zařízení s garantovanou potřebností pro tyto obce.

Rovněž kapacita terénních služeb je omezená. Zde hraje roli nejen personální kapacita, ale také dopravní dostupnost. Proto v prvních týdnech a měsících bývají rodiny a případně i obecní úřad (ve spolupráci se sociálním odborem obce s rozšířenou působností) pod intenzivním tlakem při zajištění péče o potřebného.

Rodiny často řeší situaci, kdy se senior po náhlém zhoršení zdravotního stavu dostává do nemocnice. Následně je rodina informována o stabilizaci jeho stavu a plánovaném propuštění. V této fázi se rodině doporučuje spojit se se sociálním pracovníkem v nemocnici. Návrat seniora domů bude pro rodinu znamenat výraznou změnu. Bude se muset o seniora postarat a k tomu připravit prostory a zajistit pomůcky. Dále je potřeba vyřešit finanční stránku péče (požádat o příspěvek na péči a případně vyřešit další možnosti). Na počátku je také potřeba nalézt vhodné sociální služby. Bohužel se však často v této fázi bojuje s kapacitními omezeními na straně sociálních služeb. Do doby, než se služba začne skutečně poskytovat, může si jedna z ošetřujících osob (nebo postupně i další ošetřující osoby) vzít ošetrovné po dobu tří měsíců. Tato fáze pro rodinu bývá nejvíce zatěžující.

Právě v této fázi si rodina musí nastavit plán do budoucna, zda bude chtít a moci o seniora pečovat sama doma i při zhoršení zdravotního stavu (zajištění celodenní péče) a v posledních fázích života mu umožnit odejít v domácím

⁶⁴ MPSV nedatováno.

prostředí, nebo zda jej bude muset nebo chtít umístit do pobytového zařízení. V těchto fázích může rodině pomoci sociální pracovník odboru obce s rozšířenou působností, jakéhokoli poskytovatele sociálních služeb (v rozsahu základního sociálního poradenství), poradny nebo obecní. Důležitá bývá podpora sousedů, která se může rozvinout v sousedskou výpomoc, podpora místního faráře či pastora, komunitního pracovníka či jiné osoby z komunity.

Kapacita pobytového zařízení pro seniory v okolí se pohybuje ve výši cca tři tisíce osob. Řeč je o okresech Frýdek-Místek a Karviná s téměř půl milionem obyvatel, z nichž je cca dvacet tisíc starších osmdesáti let. Kapacita pobytového zařízení pro seniory tedy činí cca 15 % potenciálně nejpotřebnější cílové skupiny. V budoucnu očekáváme navýšení velikosti této cílové skupiny nejméně o 50 %. Nelze ovšem očekávat, že kapacita zařízení sociálních služeb bude růst stejným tempem s ohledem na omezené dotační zdroje na provoz. Je možné, že tato zařízení budou (přínejmenším zčásti) budována a provozována na komerční bázi, čímž se však omezí jejich dostupnost pro nízko a středně příjmové rodiny.

Jednou z cest, jak pokrýt poptávku po pobytového zařízení pro seniory v mikroregionu, je diskutovaná výstavba nových pobytového zařízení. Zde se však naráží na finanční problém. Nejde jen o zajištění zdrojů na investice, ale zejména o zajištění financování provozu. Moravskoslezský kraj již nyní avizuje, že zařazování nových zařízení do základní sítě bude složité až nemožné. Finanční zdroje dotační kapitoly č. 313 jsou omezené a do budoucna se nečekává jejich zásadní navýšení. Další překážkou by byla potřeba organizačního a personálního zajištění provozu nových zařízení. I v oblasti lidských zdrojů se, podle sdělení pracovníků krajského úřadu, očekává jejich vyčerpání.

V souladu s názorem pracovníků krajského úřadu a dalších odborníků v sociální oblasti se mikroregionu doporučuje cesta zajištění bezbariérového bydlení s pečovatelskou službou, kterou by poskytovali v mikroregionu již působící poskytovatelé, nebo nový poskytovatel zřízený obcemi (či jejich svazkem). Na takové zařízení je vhodné navázat i sociálně-aktivizační, zdravotní či osobní služby. Zásadní překážkou jsou chybějící vhodné dotační zdroje.⁶⁵ Před výstavbou takového bydlení pro seniory je potřeba provést cílený průzkum poptávky. Podle zkušeností z okolních obcí (např. z Třanovic či Stříteže) lze očekávat postupné naplňování kapacit. Rizika vyplývající z postupného naplňování kapacit nebo jejich dočasného nenaplnění, ale také náklady na budování kapacitně předdimenzovaných a v dané podobě de facto nepotřebných zařízení lze minimalizovat budováním a provozem společného zařízení pro seniory na bázi meziobecní spolupráce (viz např. dům s pečovatelskou službou ve Sviadnově).

Vhodnější cestou je podpora setrvávání seniorů v domácím prostředí s posílením pečovatelské služby, osobní asistence, odlehčovací služby a sociálně-aktivizačních aktivit. Odborníci rovněž zdůrazňují potřebu posílení role rodiny a komunity jako neformálních pečovatelských, sousedské výpomoci a jim podobných forem lokální podpory. V této oblasti je žádoucí investovat do komunitních aktivit typu svépomocných skupin pro pečující, osvětových a vzdělávacích aktivit, zapojování dětí a mladých do péče o seniory a jim podobných aktivit. Nemusí přitom jít pouze o investice finančního charakteru. Často je mnohem důležitější organizační, poradenská, informační a morální podpora lidí ochotných pomoci druhým. Komunitní práce a její metody, které mají širší rámce a mohou řešit i další komunitní témata, se k řešení výzev v sociální oblasti přímo nabízí.

7.2 ZAJIŠTĚNÍ A FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V KRAJI

Všechny služby uvedené v zákoně o sociálních službách musí být zaregistrovány. Registraci provádí kraj. Následné kontroly kvality sociálních služeb jsou v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí. Aktuální nastavení požadavku na registraci a proces kontrol kvality bohužel nezaručují dlouhodobou kvalitu sociálních služeb v registru. Vyšší kontrolou prochází služby v krajské síti. Při kontrole kvality sociálních služeb mohou svou úlohu sehrávat obce, které mohou kraji či ministerstvu podávat podněty.

Krajský úřad zjišťuje potřebnost sociálních služeb a stanovuje základní síť těch, u kterých je potřebnost zjištěna. Na financování základní sítě sociálních služeb krajský úřad poskytuje dotace z kapitoly č. 313 (nebo dotace z krajského individuálního projektu či z jiného dotačního zdroje). Základní podmínkou čerpání této dotace je, že sociální služba nevytváří zisk a splňuje stanovené požadavky na kvalitu, materiálně technický standard (u pobytového služeb) a personální zajištění sociálních služeb. Se snižujícím se rozpočtem této dotace bude kladen větší důraz na potřebnost sociální služby a na její spolufinancování obecními rozpočty. V oblasti potřebnosti sociálních služeb má krajský úřad nástroj v podobě střednědobého plánování sociálních služeb. Střednědobé krajské plánování navazuje na obdobná plánování na úrovni obcí s rozšířenou působností, mikroregionů či jednotlivých obcí. Kraj apeluje

⁶⁵ V Integrovaném regionálním operačním programu 2021–2027 jsou podporovány sociální byty pro osoby v bytové nouzi, což řada místních seniorů nemusí být. Národní dotace v této oblasti nemají relevantní výzvy a Národní plán obnovy se zaměřuje na zlepšování podmínek ve stávajících zařízeních sociální péče.

na obce, aby vyjádření potřeby určitému poskytovateli sociálních služeb vycházelo z realizovaného plánování. Dalšími vhodnými nástroji pro zajištění pomoci potřebným v území jsou komunitní práce, zapojování veřejnosti a podpora sousedské výpomoci.

Aktuálně platný střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Moravskoslezského kraje na období 2024–2026 počítá s rozvojem zejména takových služeb, které podporují setrvání osob v jejich přirozeném prostředí (pečovatelská služba, osobní asistence, odlehčovací služby v ambulanci, terénní i pobytové formě), a služeb pro specifické cílové skupiny (duševní onemocnění, krizová pomoc atp.).⁶⁶

Financování sociálních služeb určuje zákon o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.) a k němu příslušná vyhláška (č. 505/2006 Sb.). Zákon v třetí části, pátém dílu stanovuje, že sociální služby se poskytují osobám bez úhrady nákladů nebo za částečnou či plnou úhradu nákladů. Úhradu nákladů za poskytování sociálních služeb hradí osoba ve výši sjednané ve smlouvě uzavřené s poskytovatelem služby. Poskytovatel služby se může dohodnout na spoluúčasti na úhradě nákladů s osobou blízkou osobě, které je sociální služba poskytována, případně s jinou fyzickou nebo právnickou osobou, pokud osoba, které je sociální služba poskytována, nemá vlastní příjem, nebo její příjem nepostačuje na úhradu nákladů.

Bez úhrady nákladů se poskytují zejména sociální poradenství a služby sociální prevence, např. raná péče, terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi apod. Za úhradu se poskytují zejména služby sociální péče, např. osobní asistence, pečovatelská služba, pobytové sociální služby atp. Na zajištění sociální péče slouží klientovi příspěvek na péči, který je přiznáván podle stupně závislosti. Výše příspěvku pro osoby starší 18 let činila v roce 2023 měsíčně 880 Kč v prvním stupni (lehká závislost), 4 400 Kč v druhém (středně těžká závislost), 12 800 Kč v třetím (těžká závislost) a 19 200 ve čtvrtém stupni (úplná závislost). Vyhláška stanovuje maximální výši úhrady za péči, ubytování a stravu. Zbývající činnosti jsou hrazeny z jiných zdrojů, zejména z dotací Ministerstva práce a sociálních věcí (rozděluje je Moravskoslezský kraj), v menší míře též z rozpočtů obcí.

U pobytových zařízení, např. domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem, s výjimkou týdenních stacionářů, je úhrada za péči stanovena ve výši přiznaného příspěvku. Dále jsou v pobytových zařízeních stanoveny maximální limity za poskytování ubytování na 280 Kč za den, za poskytnutí stravy 235 Kč za celodenní stravu a 105 Kč za oběd.⁶⁷ Po úhradě za ubytování a stravu při poskytování pobytových služeb (s výjimkou týdenního stacionáře) musí osobě zůstat alespoň 15 % jejího příjmu (do kterého není započítán příspěvek na péči). V okolních pobytových zařízeních jsou průměrné ceny za ubytování 263 Kč za den, za celodenní stravu 227 Kč. V blízké budoucnosti lze očekávat, že se vlivem rostoucích cen vstupů budou ceny za ubytování a stravu blížit zákonem stanovenému limitu.

Příklad: Seniorka má důchod 16 450 Kč a přiznaný příspěvek na péči ve třetím stupni (těžká závislost) ve výši 12 800 Kč. Za ubytování hradí měsíčně cca 8 100 Kč (270 Kč denně), za celodenní stravu 7 050 Kč (235 Kč denně). Celkové výdaje dosahují výše 15 150 Kč, což je více než 85 % příjmu. Proto seniorka poskytovateli sociálních služeb doloží své příjmy a její úhrada za ubytování a stravu bude snížena na 13 892,50 Kč. V ceně za ubytování a stravování jsou i provozní náklady související s jejich poskytováním (úklid, praní a drobné opravy ložního a osobního prádla a ošacení, žehlení atp.). Současně poskytovateli sociálních služeb náleží příspěvek na péči v plné výši, tj. 12 800 Kč. Ten bude určen zejména na osobní výdaje pro pečovatelky, aktivizační a sociální pracovníky, režijní výdaje poskytovatele atd.

U terénních služeb sociální asistence a pečovatelské služby je maximální výše úhrady na péči stanovena hodinovou sazbou, a to 155 Kč, pokud se služba poskytuje v rozsahu nepřesahujícím 80 hodin měsíčně, a 135 Kč, pokud se služba poskytuje ve větším rozsahu. Dále jsou u pečovatelské služby stanoveny maximální výše úhrady za následující úkony takto:

- zajištění stravy: 235 Kč denně za celodenní stravu a 105 Kč denně za oběd,⁶⁸
- dovoz nebo donáška jídla: 50 Kč za úkon,
- zajištění velkého nákupu: 160 Kč za úkon,
- praní a žehlení ložního a osobního prádla, popřípadě jeho drobné opravy: 90 Kč za kilogram prádla.

Příklad: Senior má důchod 14 250 Kč a přiznaný příspěvek na péči ve druhém stupni (středně těžká závislost) ve výši 4 400 Kč. Potřebuje pomoc s osobní hygienou (koupáním), zajištěním a podáním jídla a další pomoc při zajištění chodu domácnosti. Pečovatelka k němu dochází na dvě hodiny denně a současně je mu tak zajištěn a dovezen oběd. Jeho měsíční výdaje na pečovatelskou službu vychází na 13 950 Kč, včetně 4 650 Kč za oběd. Na ostatní výdaje seniorovi zbývá 4 700 Kč.

⁶⁶ Další výjimky a podmínky rozvoje kapacit sociálních služeb viz Moravskoslezský kraj 2023b.

⁶⁷ Za rok 2023. Pro rok 2024 byly tyto limity navýšeny: 305 Kč za ubytování, 255 Kč za celodenní stravu a 115 Kč za oběd.

⁶⁸ Za rok 2023. Pro rok 2024 byly tyto limity navýšeny: 255 Kč za celodenní stravu, 115 Kč za oběd.

Dalšími zdroji příjmů poskytovatelů sociálních služeb jsou platby od zdravotních pojišťoven, příspěvky od obcí jako zřizovatelů, dotace od obcí a dotace z programu na podporu poskytování sociálních služeb z kapitoly č. 313 MPSV státního rozpočtu,⁶⁹ kterou rozděluje Moravskoslezský kraj. Kraj v podmínkách programu (zveřejněných na jeho webových stránkách) stanovuje minimální výši úhrad od klientů, minimální výši plateb od zdravotních pojišťoven a příspěvků a dotací od obcí. Při posuzování výše příspěvku od obcí jako zřizovatelů a dotací od obcí není přípustný meziroční pokles peněžních prostředků při stejné výši nebo nárůstu rozpočtu sociální služby a při zachování její stejné kapacity. U nových služeb je posuzováno dodržení povinného podílu obce (obcí) na financování oprávněné provozní ztráty stanoveného střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb Moravskoslezského kraje.⁷⁰

Sociální služby musí mít stanovenou kvalitu, kterou vymezuje legislativa a závazné dokumenty kraje (které určují velikost personálního zajištění). Např. domov pro seniory o kapacitě padesát klientů musí mít dvacet pracovníků v sociálních službách a 1,25 úvazku sociálního pracovníka. Náklady na tyto zaměstnance mohou dosáhnout až 11 mil. Kč ročně (průměrná mzda za celé Česko v roce 2022 pro pracovníka v sociálních službách byla cca 31 tis. Kč a pro sociálního pracovníka cca 38–42 tis. Kč), což by odpovídalo příspěvkům na péči těchto padesáti klientů v nejvyšším stupni závislosti. Chybí ovšem zdroje na pokrytí výdajů na materiálně-technické zabezpečení, správní a administrativní výdaje, zajištění zdravotních služeb, modernizaci a zvyšování kvality služeb, rostoucí požadavky zaměstnanců (odměny, benefity, vzdělávání apod.) a zvyšující se ceny energií a nákupů. Současně rostou nároky na vybavení a investice do budov.

Do budoucna lze očekávat, že objem peněz v dotačním programu nebude výrazně růst, respektive hrozí jeho snížení. Proto je potřeba hledat další stabilní zdroje příjmů pro sociální služby, a proto se pozornost obrací na obce. Myšlenka vyšší spoluúčasti klientů a jejich rodinných příslušníků není za současného nastavení legislativy a sociální politiky možná. Výrazné zvýšení finančních nároků by mohlo vést ke snížení dostupnosti těchto služeb nízkopříjmovým klientům a jejich rodinám. Jednou z cest je snížení počtu klientů umístěných v pobytových zařízeních, rozvoj terénních služeb a podpory pečujících rodin. V současné době dary a dotace od obcí představují cca osm procent celkových zdrojů poskytovatelů sociálních služeb v síti (u ostatních subjektů nemáme relevantní data). Prakticky neexistuje jednoduchý systém pro poskytování darů a dotací obcí jednotlivým poskytovatelům. Aktuálně fungující systém založený na individuálních žádostech poskytovatelů je zatěžující jak pro obce, tak pro poskytovatele. Objevují se pilotní programy na sjednocení spolufinancování sociálních služeb. Lze jmenovat program vzniklý ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Nový Jičín, kde obce přispívají do společného fondu spravovaného městem Nový Jičín a poskytovatelé působící na dotčeném území žádají o podporu pouze Nový Jičín. Ruku v ruce s tímto systémem jde komunitní plánování sociálních služeb a ustanovení jejich základní sítě pro dané území.

Zařízení sociálních služeb mimo základní krajskou síť nečerpají dotace z kapitoly č. 313. Získávají prostředky různě, a to poskytováním širokého spektra fakultativních služeb, z darů od významných donátorů, nadací, rodin klientů či klientů samotných. U některých zařízení může vlivem menších příjmů docházet k omezování personálních stavů, k jejich krytí zaměstnanci s nižší kvalifikací či motivací.⁷¹ Obecně lze konstatovat, že kvalita služeb v těchto zařízeních je pod menší kontrolou než u služeb zařazených do základní krajské sítě a pobírajících dotace z kapitoly č. 313.

Řada obcí hledá různá kritéria pro ocenění dotací či darů sociálním službám různého druhu. Formální ceník v této oblasti není možné stanovit. Je značný rozdíl mezi náklady na zajištění terénních služeb ve velkých městech, v obcích v jejich zázemích a v ryze venkovských (či periferních) obcích s horší dopravní dostupností a obslužností. Také pobytová zařízení nelze jednoduše srovnávat. Menší zařízení mají přirozeně vyšší jednotkové náklady (na lůžko apod.). Zařízení v nových objektech nevyžadují (po nějakou dobu) tolik prostředků na rekonstrukce, stavební úpravy, údržbu a obnovu atd.

Jako vodítko lze do jisté míry využít podíly počtů klientů z té či oné obce na počtu všech klientů a výši oprávněné ztráty. Bohužel, často pro takový výpočet chybí relevantní informace. Jejich dostupností se již zabývá krajský úřad a podle zákonných možností připravuje informační systém, který část chybějících informací zajistí.

⁶⁹ Moravskoslezský kraj 2023a.

⁷⁰ Pro léta 2024–2026 je podíl obce na financování oprávněné provozní ztráty stanoven v rozpětí 15–35 % v závislosti na typu a druhu služby. Např. osobní asistence a pečovatelská služba 15 % (v předešlých letech 20 %), domovy se zvláštním režimem 25 % (v předešlých letech 20 %), domovy pro seniory 35 % (v předešlých letech 30 %). Oprávněnou provozní ztrátou se rozumí rozdíl mezi celkovými rozpočtovanými náklady dané sociální služby a jejími rozpočtovanými výnosy sníženými o finanční prostředky z rozpočtů obcí a kraje (jedná se o finanční prostředky požadované z kapitoly č. 313 či individuálního projektu Moravskoslezského kraje, popř. z jiných finančních zdrojů). Zdroj: Moravskoslezský kraj 2023b.

⁷¹ To se může samozřejmě stát i poskytovatelům sociálních služeb zařazených do krajské sítě, ti však nemohou z ušetřených prostředků vytvářet zisk.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Použité zdroje
2. Tematické mapy

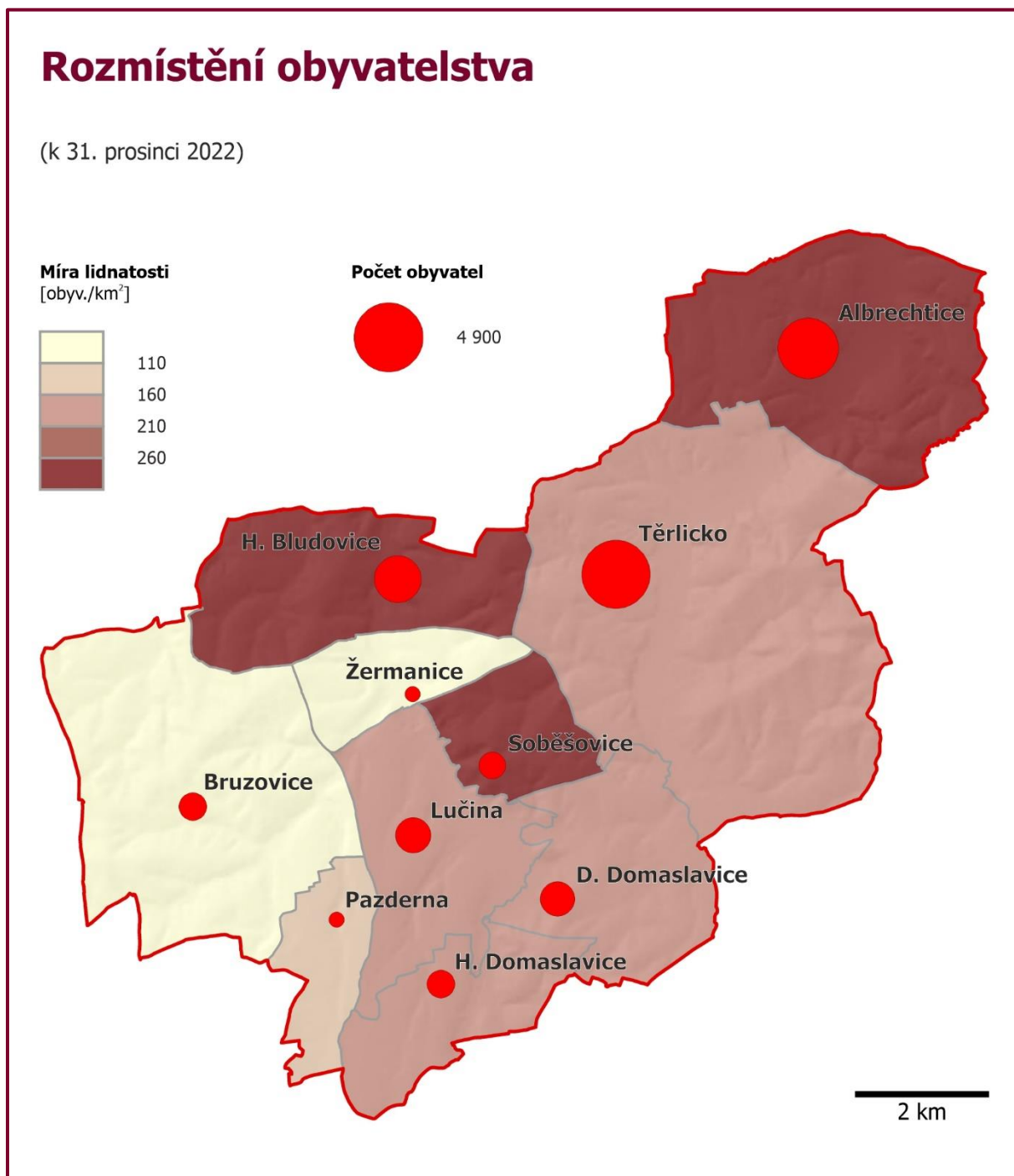
PŘÍLOHA Č. 1: POUŽITÉ ZDROJE

1. CENIA (nedatováno): Národní geoportál INSPIRE. Praha: Česká informační agentura životního prostředí.
2. CICHÁ, I. (2004): Stonávka od pramene po ústí. Stonawka of źródła do ujścia. Český Těšín: Nakladatelství REGIO. 168 str.
3. ČSÚ (2013): Obyvatelstvo podle pohlaví a věkových skupin v obcích Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2012. Praha: Český statistický úřad.
4. ČSÚ (2015a): Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011. Praha: Český statistický úřad.
5. ČSÚ (2015b): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
6. ČSÚ (2016): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
7. ČSÚ (2017): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
8. ČSÚ (2018): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
9. ČSÚ (2019): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
10. ČSÚ (2020): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
11. ČSÚ (2021): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
12. ČSÚ (2022a): Sčítání 2021: Výsledky. Hospodařící domácnosti podle členů domácnosti. Praha: Český statistický úřad.
13. ČSÚ (2022b): Sčítání 2021: Výsledky. Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity. Praha: Český statistický úřad.
14. ČSÚ (2022c): Sčítání 2021: Výsledky. Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání. Praha: Český statistický úřad.
15. ČSÚ (2022d): Sčítání 2021: Výsledky. Vyjíždějící do zaměstnání podle frekvence vyjížděky. Praha: Český statistický úřad.
16. ČSÚ (2022e): Sčítání 2021: Výsledky. Základní údaje. Praha: Český statistický úřad.
17. ČSÚ (2022f): Sčítání 2021: Výsledky. Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti. Praha: Český statistický úřad.
18. ČSÚ (2022g): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
19. ČSÚ (2023a): Data pro místní akční skupiny (MAS), roky 2021–2022. Aktualizace k 30. červnu 2023. Praha: Český statistický úřad.
20. ČSÚ (2023b): Databáze demografických údajů za obce ČR. Praha: Český statistický úřad.
21. ČSÚ (2023c): Obyvatelstvo podle pohlaví a věkových skupin v obcích Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2022. Praha: Český statistický úřad.
22. ČSÚ (2023d): Počet a přírůstky obyvatel České republiky v letech 1785–2022. Praha: Český statistický úřad.
23. ČSÚ (2023e): Pohyb obyvatel České republiky v letech 1785–2022. Praha: Český statistický úřad.
24. ČSÚ (2023f): Územně analytické podklady ČSÚ. Praha: Český statistický úřad.
25. ČSÚ (2023g): Veřejná databáze. Dokončené byty. Praha: Český statistický úřad.
26. ČSÚ (2023h): Veřejná databáze. Ekonomické subjekty podle počtu zaměstnanců. Praha: Český statistický úřad.
27. ČSÚ (2023i): Veřejná databáze. Ekonomické subjekty podle převažující činnosti CZ-NACE. Praha: Český statistický úřad.
28. ČSÚ (2023j): Veřejná databáze. Nezaměstnanost v obcích vybraného SO ORP. Praha: Český statistický úřad.
29. ČSÚ (2023k): Veřejná databáze. Podíl nezaměstnaných osob, pracovní místa v evidenci úřadu práce. Praha: Český statistický úřad.

30. ČSÚ (2023l): Veřejná databáze. Věkové složení obyvatel. Praha: Český statistický úřad.
31. ČSÚ (2023m): Vybrané údaje za Moravskoslezský kraj – obyvatelstvo. Praha: Český statistický úřad.
32. ČSÚ (2023n): Vybrané ukazatele za okres Frýdek-Místek v letech 2000–2022. Praha: Český statistický úřad.
33. ČSÚ (2023o): Vybrané ukazatele za okres Karviná v letech 2000–2022. Praha: Český statistický úřad.
34. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ (2023a): Podmínky dotačního programu na podporu sociálních služeb financovaného z kapitoly 313 – MPSV státního rozpočtu. Ostrava: Moravskoslezský kraj.
35. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ (2023b): Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a dalších aktivit v Moravskoslezském kraji na léta 2024–2026. Ostrava: Moravskoslezský kraj.
36. MPSV (nedatováno): Registr poskytovatelů služeb. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
37. MSVK (nedatováno): Adresář knihoven v kraji. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna.
38. OTEVŘENÁ SPOLEČNOST (2023a): Mapa bankrotů. Praha: Otevřená společnost.
39. OTEVŘENÁ SPOLEČNOST (2023b): Mapa exekucí. Praha: Otevřená společnost.
40. PROXIMA (2006): Moravskoslezský kraj. Města a obce moravskoslezského kraje. Praha: PROXIMA Bohemia s.r.o.
41. STEM (2022): Jak se u Vás žije? Praha: STEM Ústav empirických výzkumů.
42. WANET (nedatováno): Místopisný průvodce po České republice. WANET s.r.o.

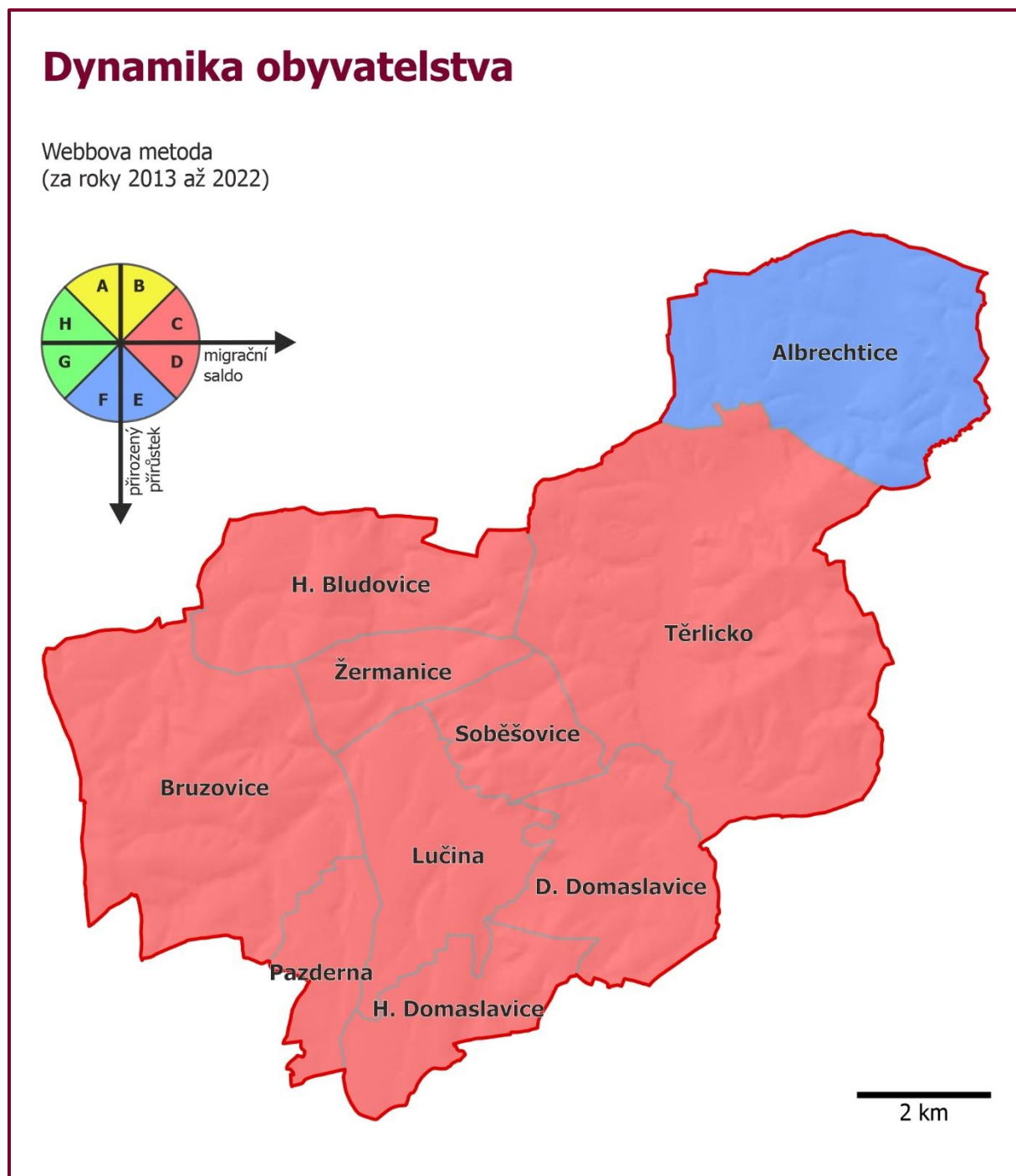
PŘÍLOHA Č. 2: TEMATICKÉ MAPY

Obrázek č. 18: Rozmístění obyvatelstva⁷²

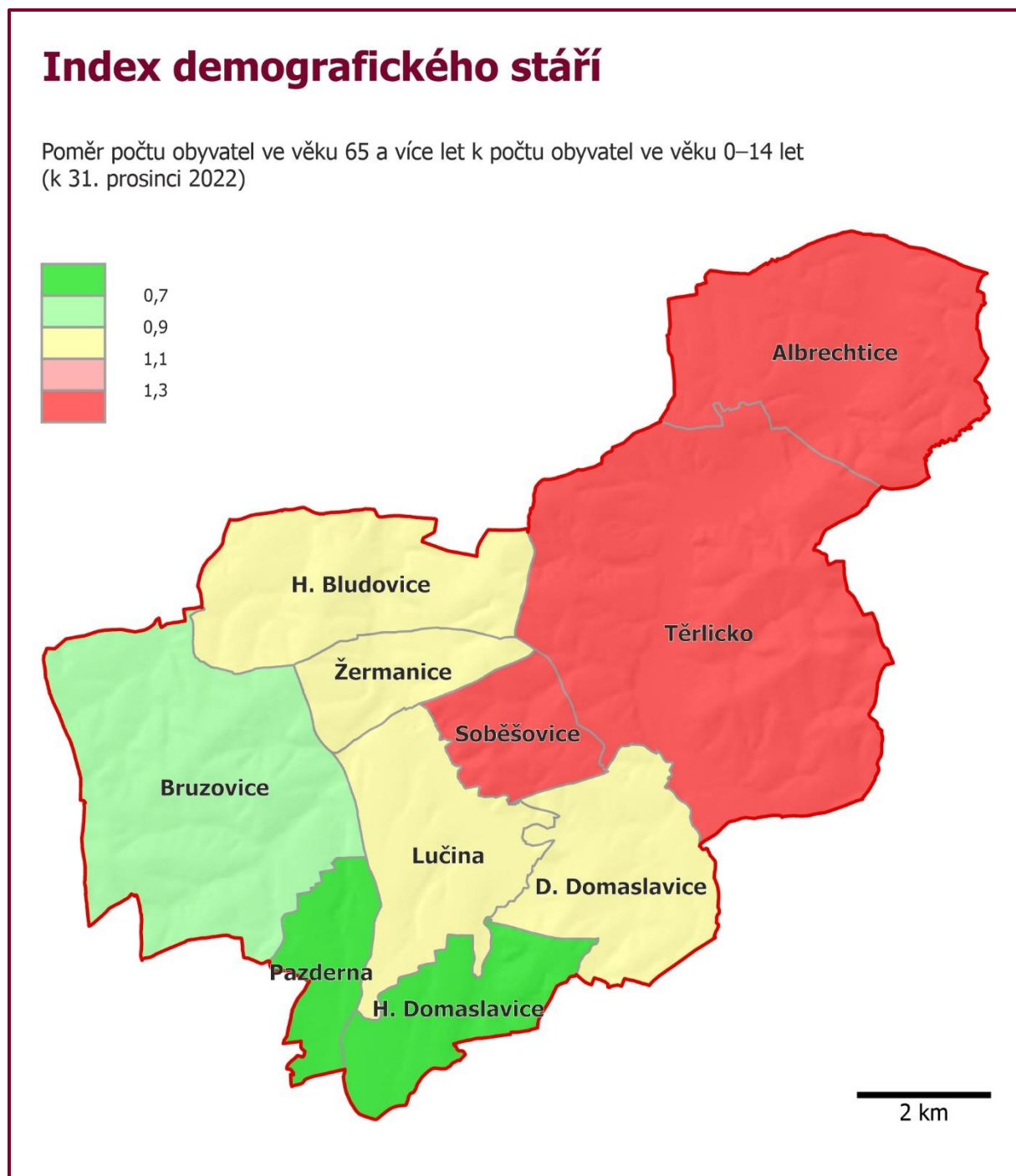
⁷² ČSÚ 2023f.

Obrázek č. 19: Dynamika obyvatelstva⁷³

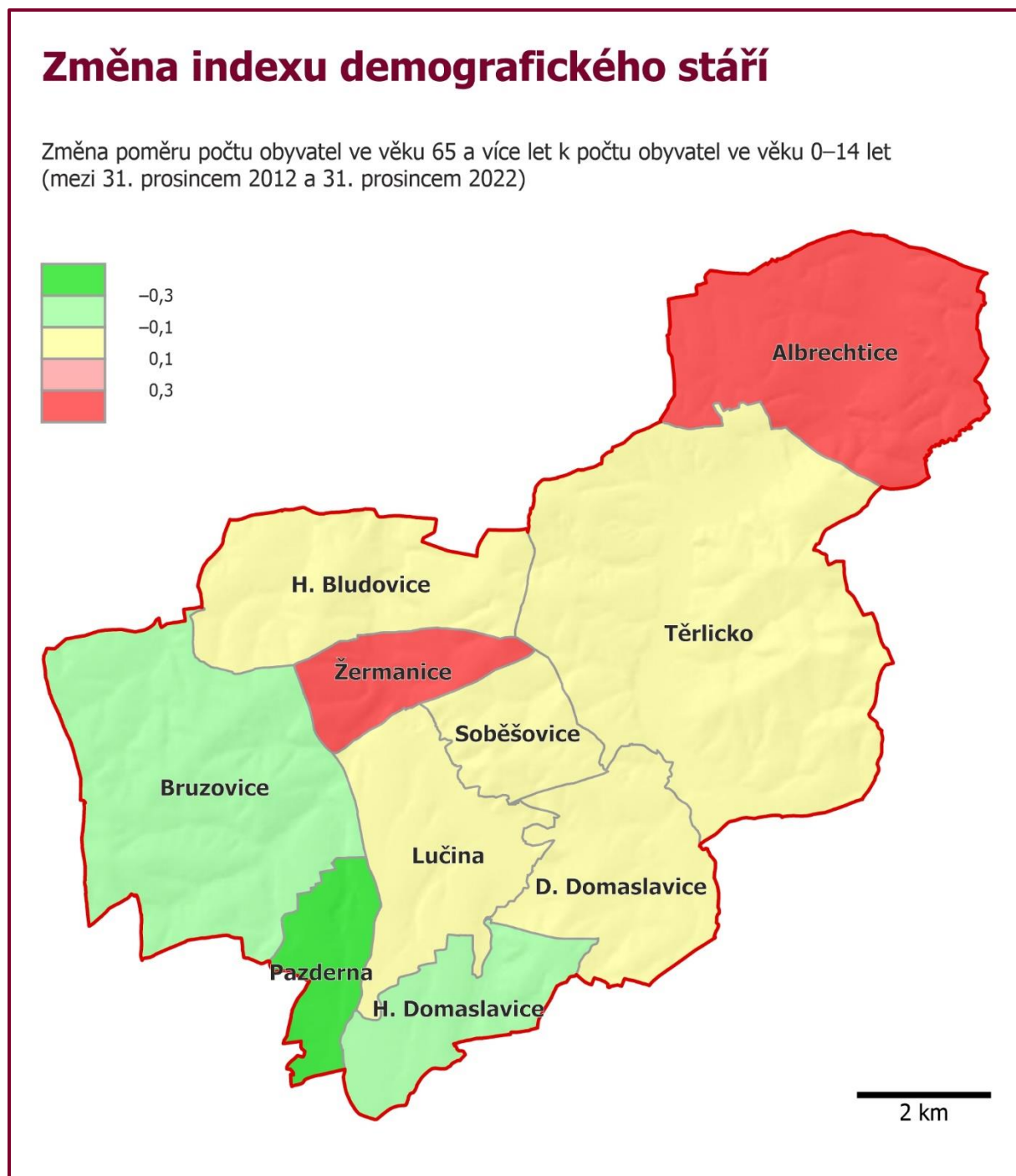
⁷³ Typy A a B charakterizuje celkový přírůstek hnaný přirozenou reprodukcí, typy C a D celkový přírůstek hnaný migrací, typy E a F celkový úbytek hnaný přirozenou reprodukcí, typy G a H celkový úbytek hnaný migrací. Zdroj: ČSÚ 2023b.

Obrázek č. 20: Index demografického stáří⁷⁴

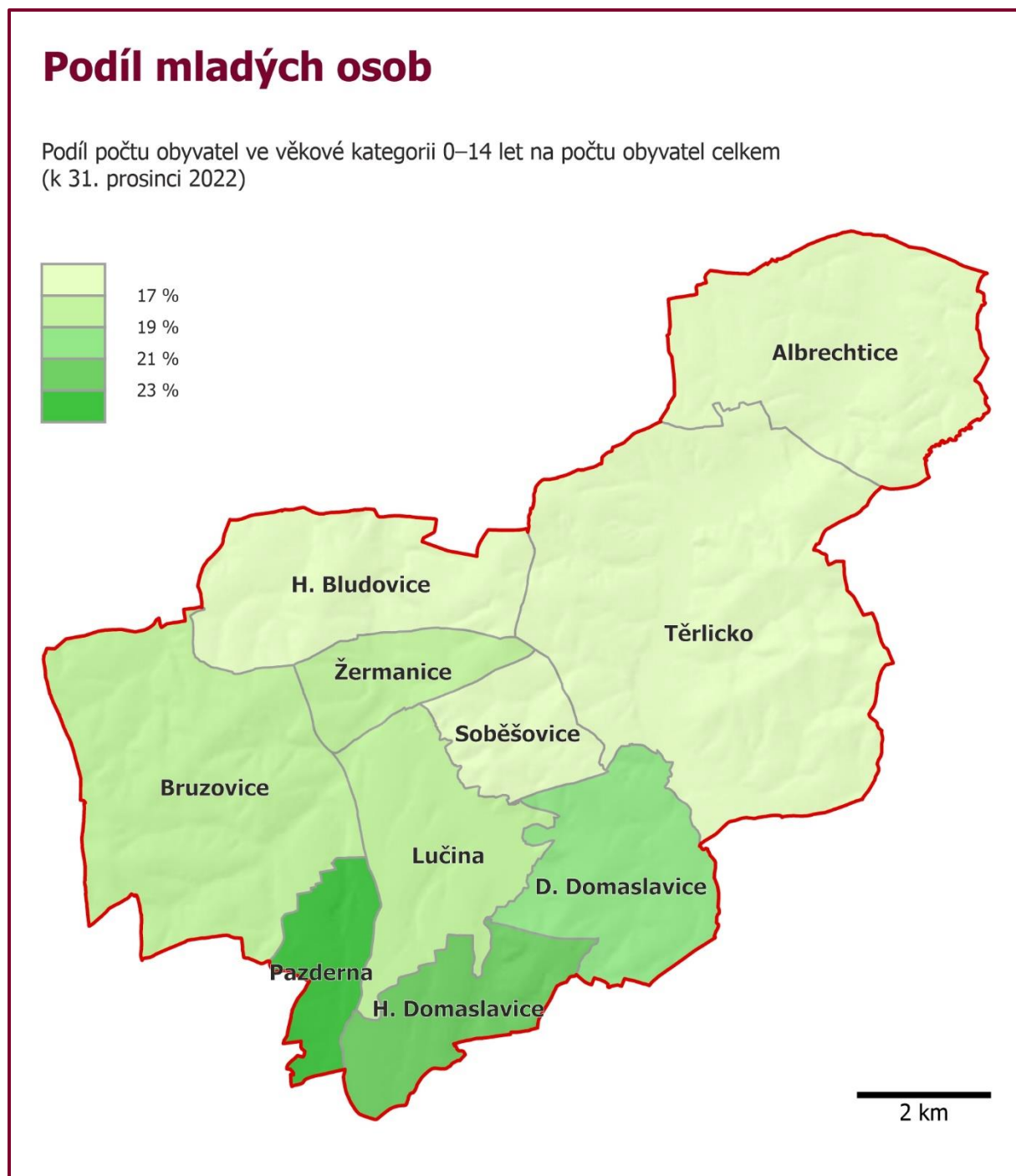
⁷⁴ ČSÚ 2023c.

Obrázek č. 21: Změna indexu demografického stáří⁷⁵

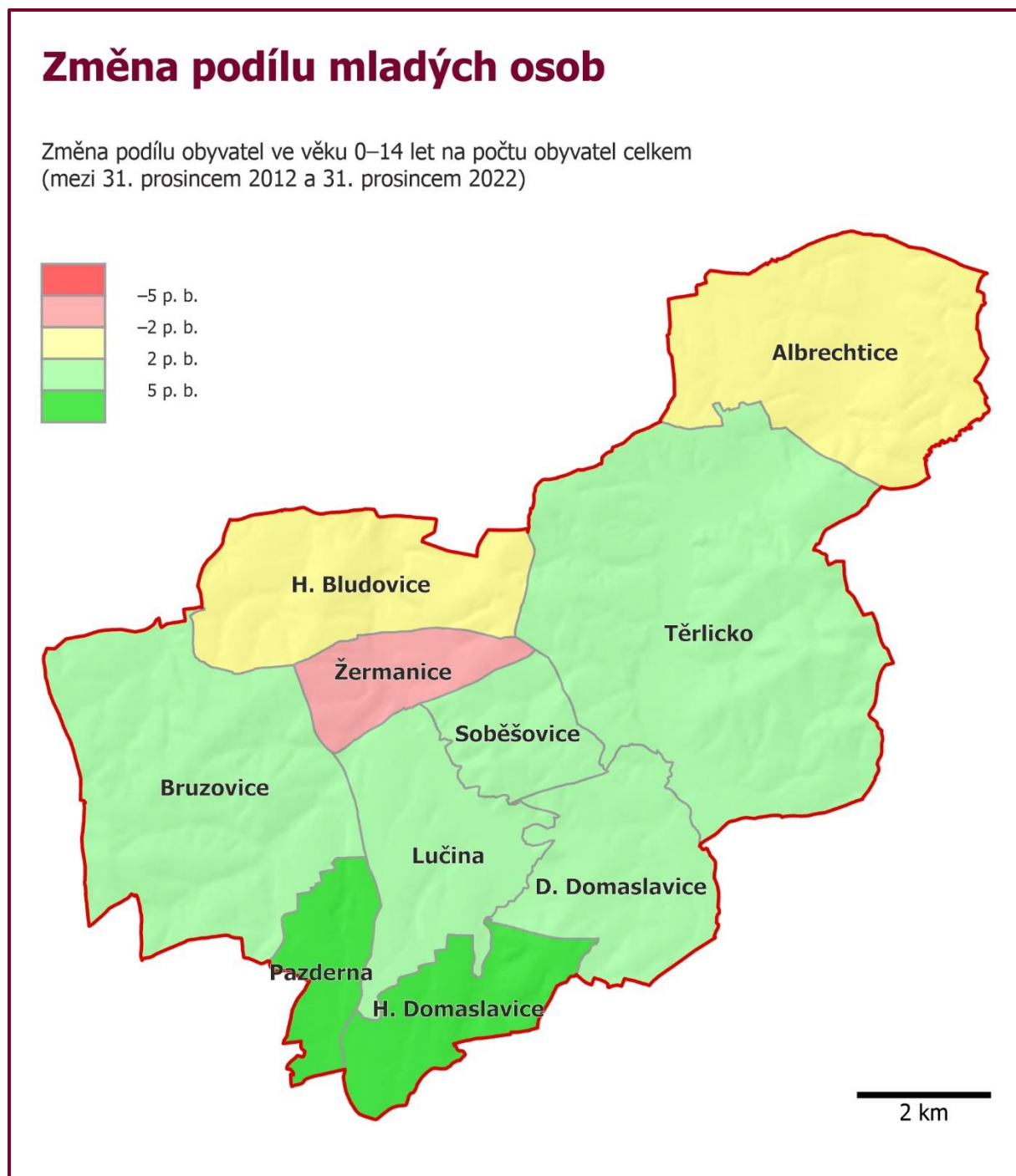
⁷⁵ ČSÚ 2013, 2023c.

Obrázek č. 22: Podíl mladých osob⁷⁶

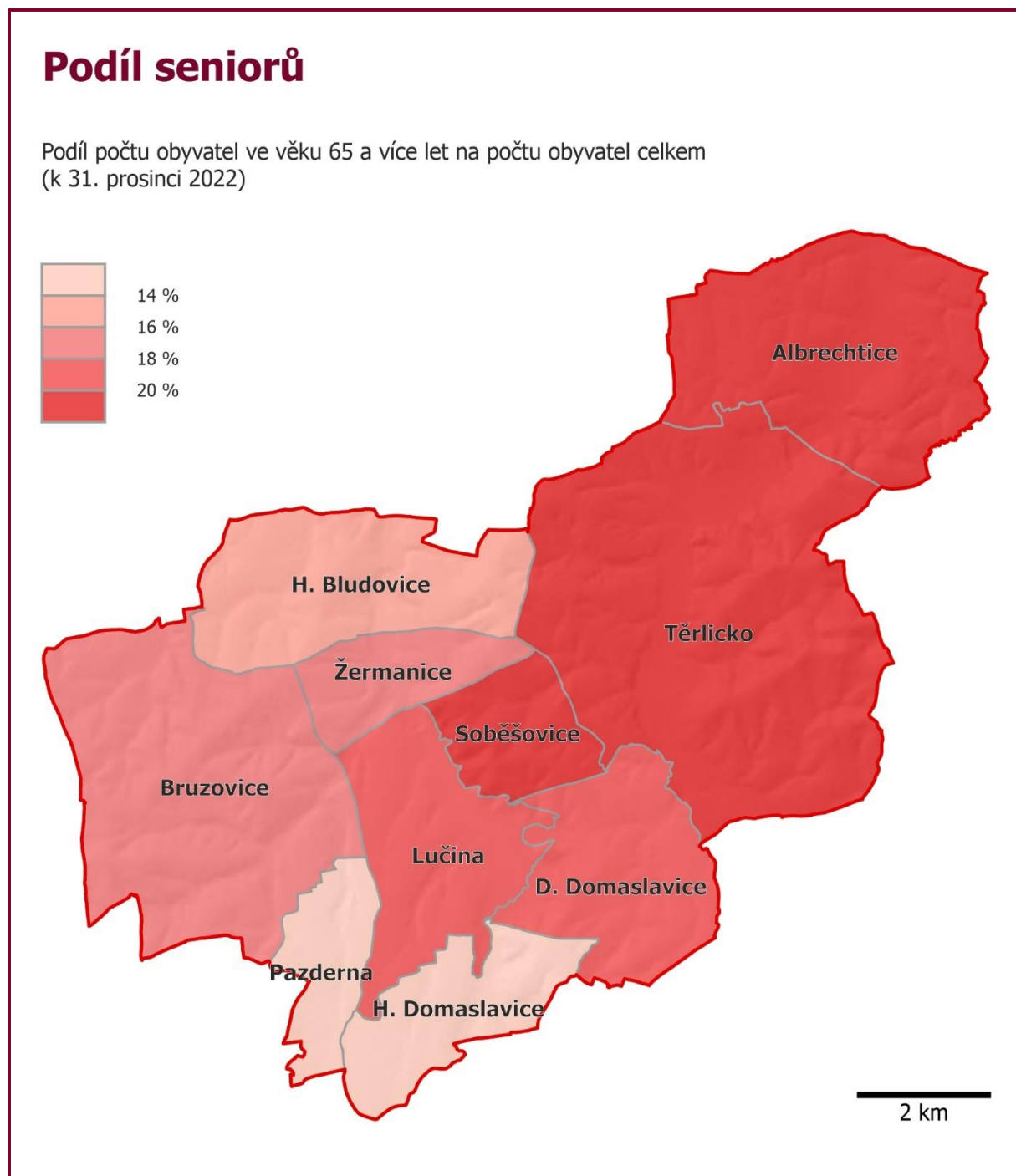
⁷⁶ ČSÚ 2023c.

Obrázek č. 23: Změna podílu mladých osob⁷⁷

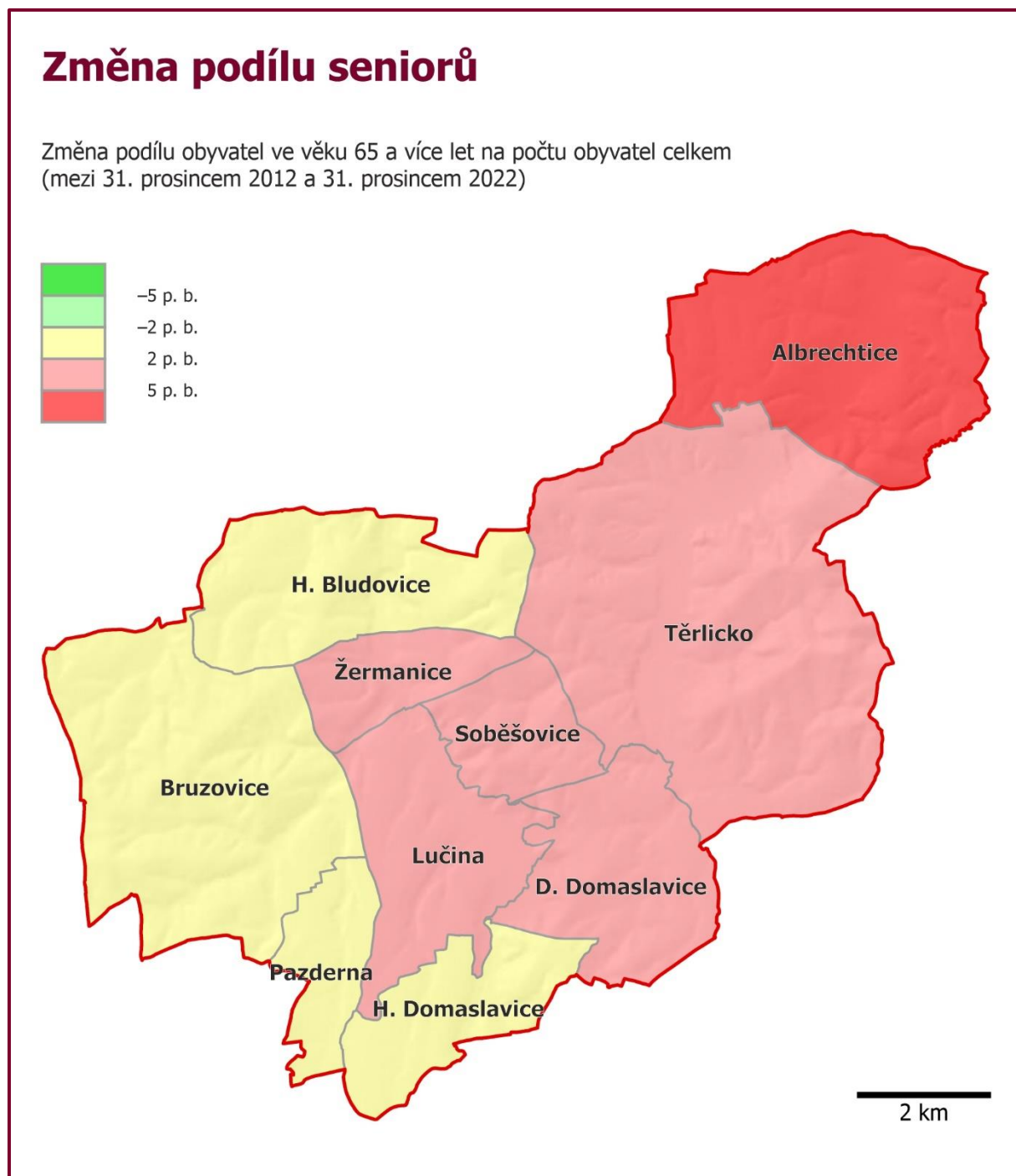
⁷⁷ ČSÚ 2013, 2023c.

Obrázek č. 24: Podíl seniorů⁷⁸

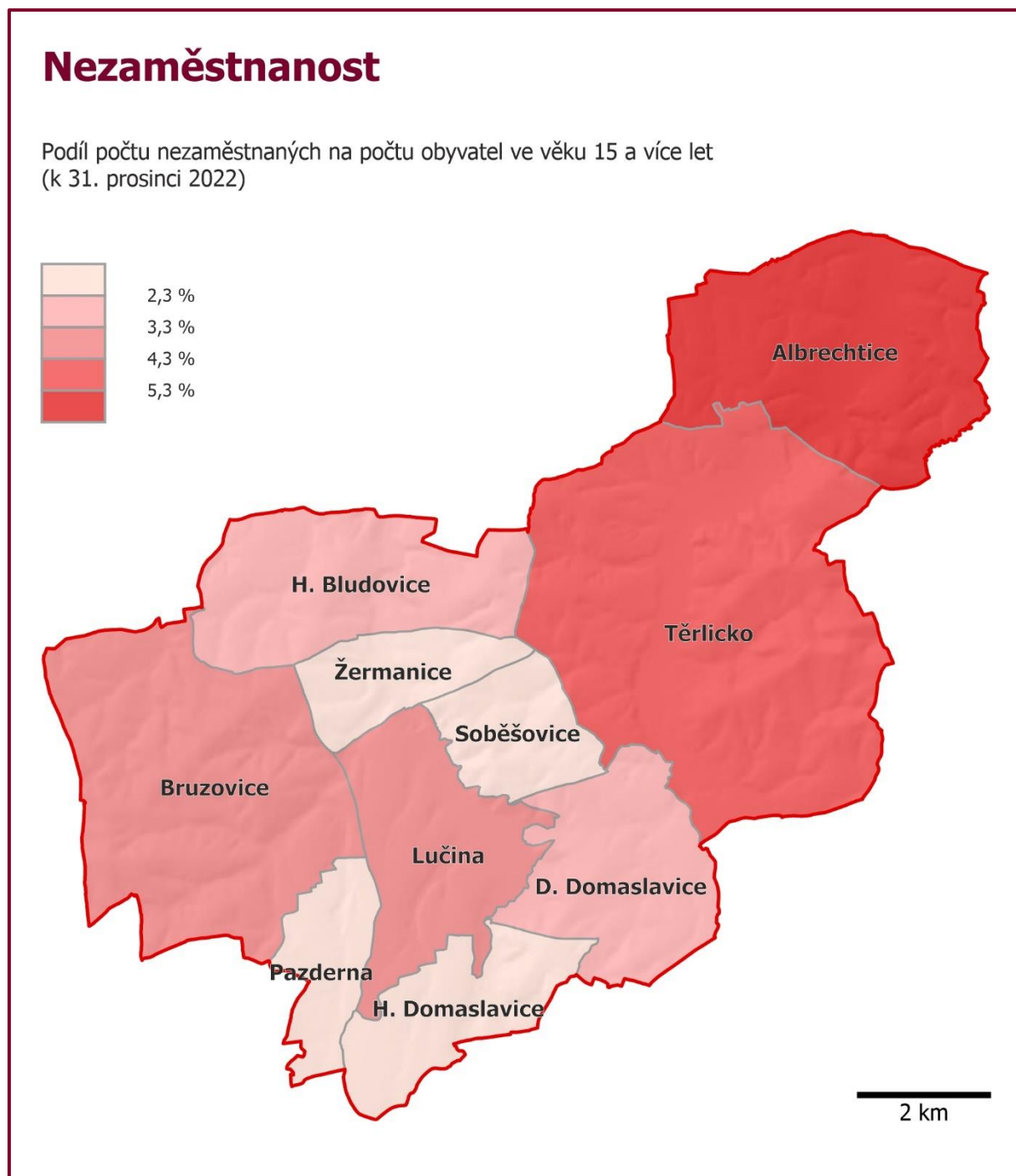
⁷⁸ ČSÚ 2023c.

Obrázek č. 25: Změna podílu seniorů⁷⁹

⁷⁹ ČSÚ 2013, 2023c.

Obrázek č. 26: Nezaměstnanost⁸⁰

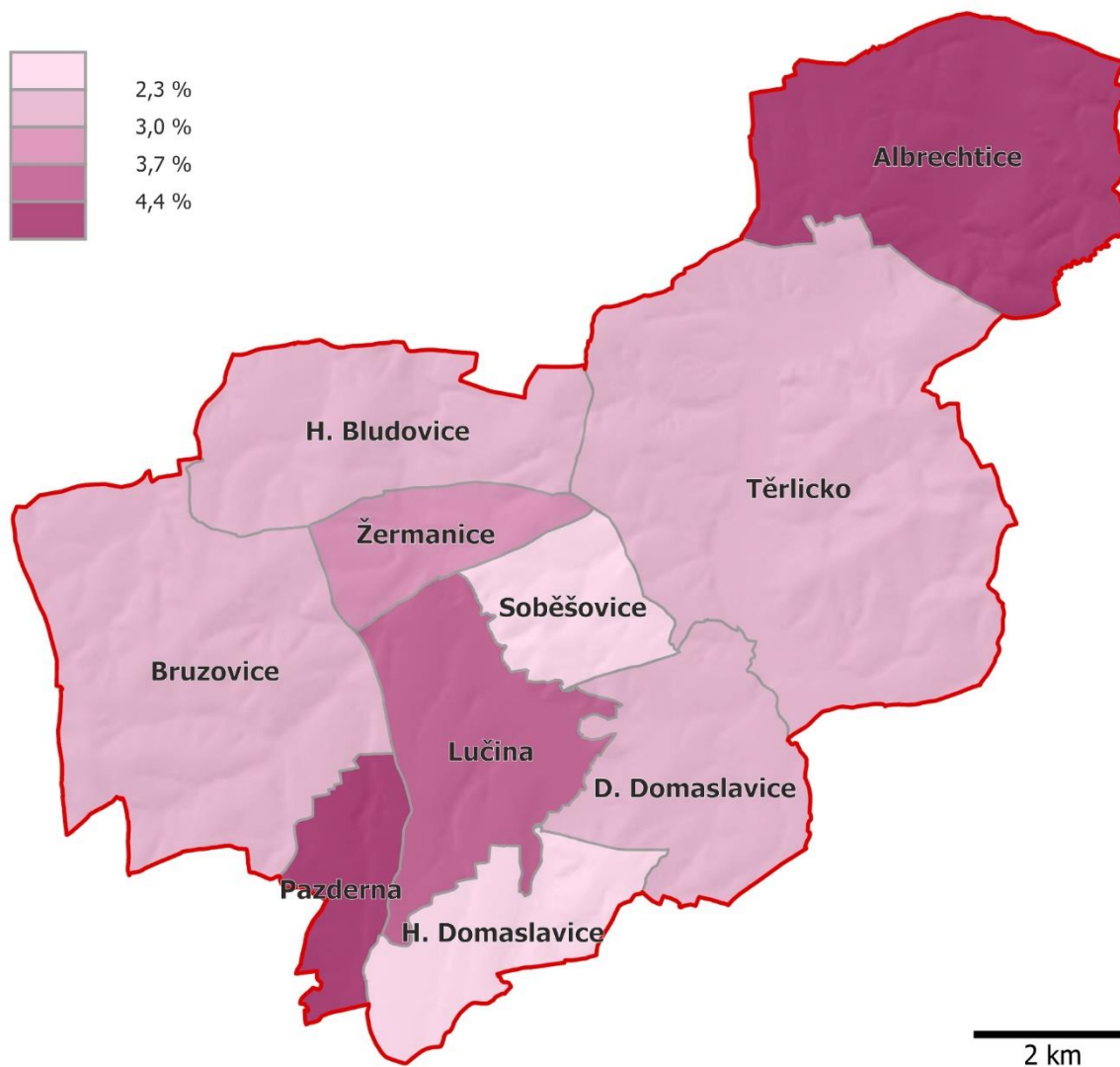

⁸⁰ ČSÚ 2023j.

Obrázek č. 27: Exekuce⁸¹

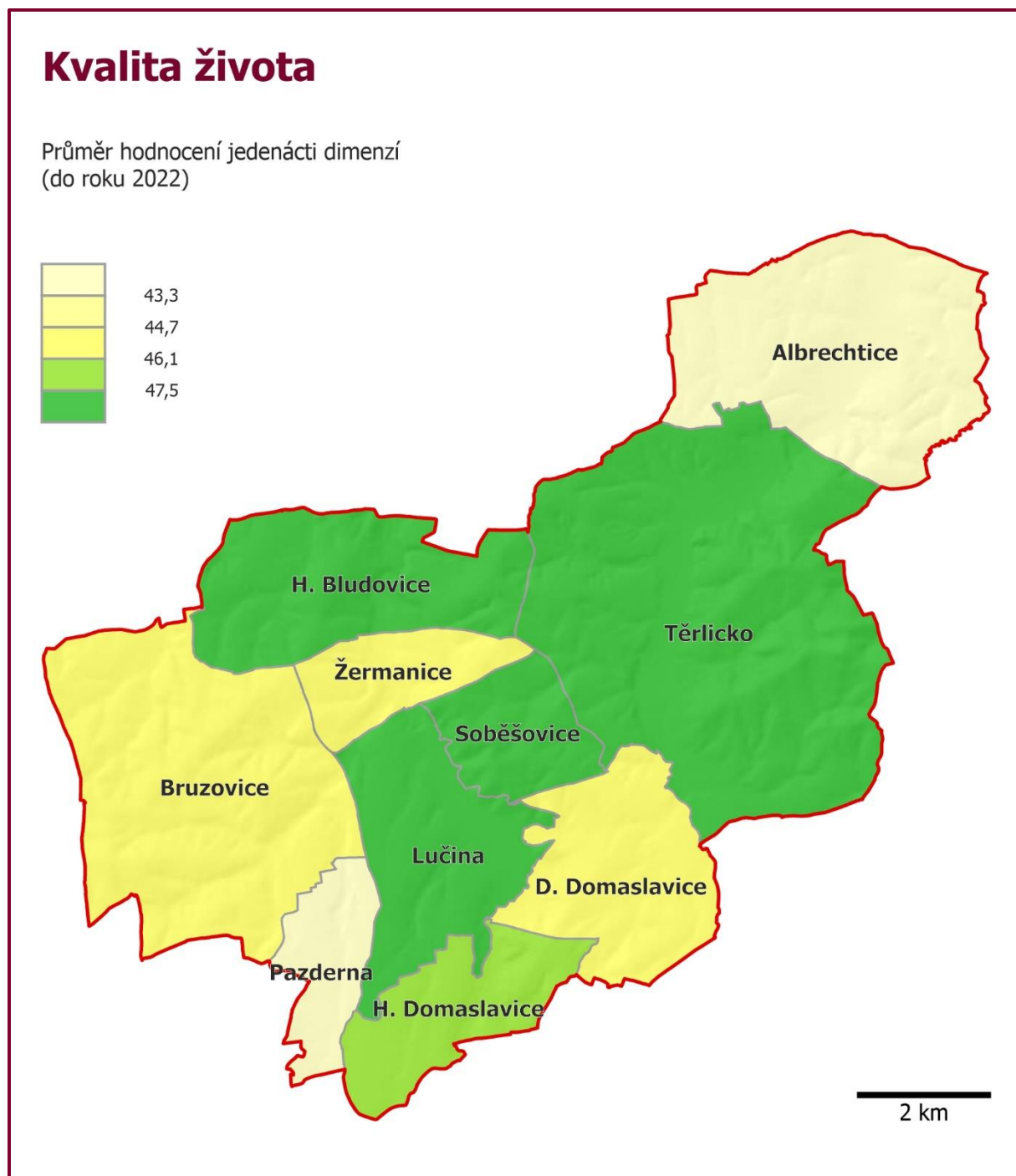
Exekuce

Podíl počtu exekuovaných na počtu obyvatel ve věku 15 a více let
(k 31. prosinci 2022)

⁸¹ Otevřená společnost 2023b.

Obrázek č. 28: Kvalita života⁸²

⁸² STEM 2022.

SPOKO Pobeskydí
Analýza potřeb v sociální a komunitní oblasti Mikroregionu Žermanické a Těrlické přehrady
v. 2024/03

MAS Pobeskydí, z. s.

březen 2024

Spolufinancováno
Evropskou unií